İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

EVLİLİK BİRLİĞİ KURMAMIŞ AİLE DANIŞMANLARININ MESLEKİ SÜREÇTE YAŞADIĞI ZORLUKLAR

Yüksek Lisans Tezi

Büşra Yiğit

200016511

İstanbul,2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

EVLİLİK BİRLİĞİ KURMAMIŞ AİLE DANIŞMANLARININ MESLEKİ SÜREÇTE YAŞADIĞI ZORLUKLAR

Yüksek Lisans Tezi

Büşra Yiğit

200016511

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hanifi Parlar

İstanbul,2021

ONAY

ETİK KURALLARA UYGUNLUK YAZISI

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Büşra Yiğit

TEŞEKKÜR

Tezimi, hayatımın her dönemimde bana destek olmaktan vazgeçmeyen, beni doğrularımla yanlışlarımla kabul eden, her düştüğümde yılmadan beni ayağa kaldıran, benim olduğu kadar tezimin de fikir annesi olan sevgili ve çok değerli anneme ithaf ediyorum.

Öğrencisi olmaktan onur duyduğum, tezimin her sürecinde sonsuz bilgi birikimi ile bana yardımcı olan, görüşlerini ve deneyimlerini benden bir an olsun esirgemeyen her anımda yoluma ışık tutan, kendimi daha da geliştirmeme ve en önemlisi de kendime daha da güvenmeme katkı sağlayan çok değerli danışmanın sayın hocam Doç. Dr. Hanifi Parlar teşekkürlerimin en büyüğü sizedir. İyiki bu yolda bana yol gösteren oldunuz.

Tüm eğitim hayatım boyunca olduğu gibi yüksek lisans eğitim hayatımda da bana maddi-manevi destek olan başta annem ve anneannem olmak üzere aileme çok teşekkür ederim.

Tezimin tüm aşamalarında sonsuz destek veren çok sevgili yol arkadaşlarım olan yüksek lisansın bana hediye ettiği kız kardeşlerime teşekkürü borç bilirim.

Yüksek lisans ve tez sürecimin çeşitli aşamalarında bilgisini esirgemeyen Arş. Gör. Lütfü Çakır hocama teşekkür ederim.

Yaptığım araştırmada katılımcı olarak emeği geçen, bana ilham olan tüm meslektaşlarıma çok teşekkür ederim.

Büşra Yiğit

ÖZET

Aile danışmanlığı ve eğitimi alanına ilgi, aile kurumuna yaptığı katkı ve kazanımlar göz önünde bulundurularak zaman içinde oldukça artmıştır. Alanda aktif olarak rol alan 'Aile Danışmanlığı ve Eğitimi' yüksek lisans veya akredite üniversitelerce verilen sertifika programını tamamlayıp 'Aile Danışmanı' unvanı almaya hak kazanmış uzmanların yaşadığı bir takım zorluklar mevcuttur. Bu araştırmanın amacını aile danışmanlarının mesleki çalışmaları içinde yaşadığı olumsuz durumların ve tutumların medeni hal bakımından incelenmesi oluşturmaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden betimsel fenomenolojik desende yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik ve ölçüt örneklem ile belirlenmiştir. Araştırmada verilerin toplanması amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen ve açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri analizinde yapılan görüşmelerden elde edilen ortak ve benzer olan noktalar bulunarak 8 ana tema oluşturulmuş ve temalar katılımcılardan edinilmiş doğrudan alıntının yanında tablolar aracılığı ile nesnel biçimde yansıtılarak araştırma metninde yer almıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında aile danışmanlarının deneyimleri doğrultusunda verilen hizmetin medeni durumla ilintili olmadığını fakat danışanların medeni duruma yüklediği anlamın danışmanlık sürecini yakından etkilediği saptanmıştır. Araştırma sonuçları, ilgili alan yazın doğrultusunda tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile danışmanı, Medeni durum, Aile danışmanlığı ve eğitimi, mesleki zorluk.

ABSTRACT

Interest in the field of family counseling and education has increased considerably over time, taking into account its contribution and achievements to the family institution. There are a number of challenges faced by experts who are actively involved in the field of 'Family Counseling and Education' who have completed a master's degree or a certificate program issued by accredited universities and are eligible for the title of 'family counselor'. The aim of this study is to examine the negative situations and attitudes experienced by family counsellors in their professional work in terms of marital status. The research was conducted in a descriptive phenomenological pattern from qualitative research methods. The maximum diversity and criteria of the study's Working Group sampling methods were determined by sampling. In the study, a semi-structured interview form consisting of open-ended questions developed by the researcher was used to collect data. 8 main themes were created by finding common and similar points obtained from interviews conducted in data analysis, and the themes were objectively reflected through tables, as well as a direct quote obtained from participants, and were included in the research text. Looking at the results of the study, it was found that the service provided in accordance with the experience of family consultants is not related to marital status, but the meaning that consultants burden on marital status closely affects the counseling process. The results of the research were discussed in accordance with the relevant field type.

Key Words: Family counselor, Marital status, Family counseling and education, Professional difficulty.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ONAY ... **iii**
ETİK KURALLARI UYGUNLUK ... **iv**
TEŞEKKÜR ... **v**
ÖZET ... **vi**
ABSTRACT ... **vii**
İÇİNDEKİLER ... **viii**
TABLOLAR LİSTESİ ...
ŞEKİLLER LİSTESİ ...
KISALTMALAR ...
1. GİRİŞ ... **1**
1.1. Araştırmanın Amacı ... 4
1.2. Araştırmanın Önemi ... 4
1.3. Araştırma Soruları ... 6
1.4. Sınırlılıklar ... 7
1.5. Sayıltılar ... 7
1.6. Tanımlar ... 7
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR ARAŞTIRMALARI ... **8**
2.1. Aile Danışmanlığı ... 8
2.1.1. Aile Danışmanlığı Unvanına Sahip Olma Koşulları ... 9
2.1.2. Aile Danışmanlığının Tarihçesi ... 10
2.2. Aile Danışmanlığının Görev Tanımları ... 12
2.2.1. Aile Danışmanlığında Yetkinlik Sınırları ... 14
2.3. Aile Danışmanlığında Etik Konular ... 15
2.3.1. Bilgilendirilmiş Onam ... 16
2.3.2. Gizlilik ... 18
2.3.3. Gönüllülük İlkesi ... 19
2.3.4. Yeterlilik İlkesi ... 20
2.3.5. Aile Danışmanı Ve Danışanlar Arasındaki İlişki ... 21
2.4. Türk Toplumunda Aile, Evlilik Birliği Ve Medeni Durum Kavramları ... 21
2.4.1. Türk Toplumunda Aile Ve Aileye Verilen Önem ... 22
2.4.2. Evlilik Birliği Ve Evlilik Birliğine Yüklenen Anlam ... 23
2.4.3. Medeni Durumun Mesleki Beceriler Açısından Yorumlanması ... 26

2.4.4. Evlilik Doyumu Ve Duygusal Zekanın Mesleki Süreçlere Etkisi 27
2.5. Aile Danışmanlığı Danışmanlık Süreci 29
2.5.1. Aile Danışmanlığı Süreci 31
2.5.2. Aile Danışmanlığında İlk Görüşme 32
2.5.3. Aile Danışmanlığının Orta Evresi 33
2.5.4. Aile Danışmanlığında Sonlandırma Oturumları 33
2.5.5. Aile Danışmanlarının Süreç İçinde Yaşadığı Mesleki Zorluklar 34
3. YÖNTEM 36
3.1. Araştırmanın Modeli 36
3.2. Çalışma Grubu 37
3.3. Veri Toplama Araçları 41
3.4. Verilerin Analizi 42
4. BULGULAR 43
4.1. Aile Danışmanlarının Mesleki Motivasyonları 43
4.2. Danışanların Katılımcılara Yönelttiği Sorular Ve Soruları Yanıtlarken Aile Danışmanlarının Göz Önünde Bulundurduğu Hususlar 46
4.3. Süreç İçerisinde Aile Danışmanlarının Kendini Yetkin Hissettiği Çalışma Konuları 49
4.4. Süreç İçerisinde Aile Danışmanlarının Çalışmakta Zorlandığı Konular 53
4.5. Medeni Durum Farklılığına (Bekar ve Evli Olmak Üzere) Göre Aile Danışmanlarının Yaşadığı Zorluklar 56
4.6. Aile Danışmalarının Mesleki Ve Kişisel Gelişimlerini Sağlamada Önünde Olan Engeller Ve Engellerin Kaldırılması 59
4.7. Danışmanlık Süreci İçinde Medeni Durumun Etkilediği Faktörlerin Varlığı 61
4.8. Aile Danışmanlarının Deneyimlerine Göre Sürecin Medeni Durum İle Bağlantısı 63
5. TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER 66
5.1. Tartışma 66
5.2. Sonuç 67
5.3. Öneriler 70
KAYNAKÇA 73
EKLER 82
Ek 1.Bilgilendirilmiş Onam Formu 82
Ek 2.Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu 83

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri..... 37

Tablo 3.2. Katılımcıların Mezuniyet Bölümleri..... 37

Tablo 3.3. Katılımcıların 'Aile Danışmanlığı Ve Eğitimi' Aldığı Kurumlar..... 38

Tablo 3.4. Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı 39

Tablo 4.1. Aile Danışmanlarının Mesleki Motivasyonlarına İlişkin Tema, Kodlar ve Frekans Değerleri……44

Tablo 4.2. Danışmanlık Sürecinde Aile Danışmanlarına Yönetilen Soruların İçeriğine Dair Tema, Kodlar ve Frekans Değerleri…….46

Tablo 4.3. Süreç İçerisinde Aile Danışmanlarının Kendini Yetkin Hissettiği Çalışma Konuları Dair Tema, Kodlar ve Frekans Değerleri…….50

Tablo 4.4. Süreç İçerisinde Aile Danışmanlarının Çalışmakta Zorluk Yaşadığı Konulara Dair Tema, Kodlar ve Frekans Değerleri……....53

Tablo 4.5. Medeni Durum Farklılığına (Bekar ve evli olmak üzere) Göre Aile Danışmanlarının Yaşadığı Zorluklara Dair Tema, Kodlar ve Frekans Değerleri……56

Tablo 4.6. Aile Danışmanların Mesleki ve Kişisel Gelişimlerini Sağlamada Önünde Olan Engeller İlişkin Tema, Kodlar ve Frekans Değerleri…….59

Tablo 4.7. Danışmanlık Sürecinde Medeni Durumun Etkilediği Faktörlere İlişkin Tema, Kod ve Frekans Değerleri…….61

Tablo 4.8. Aile Danışmanlarının Deneyimlerine Göre Sürecin Bağlı Olduğu Faktörler…….63

ŞEKİLLER

Şekil 4.1. Katılımcıların Danışmanlık Sürecinde Kendini Yetkin Hissettiği Konular 51
Şekil 4.2. Katılımcıların Danışmanlık Süreci İçerisinde Çalışmakta Zorlandığı Konular..... 55

KISALTMALAR

BASAGM: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü

Türk PDR-DER: Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Derneği

AÇSHB: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

TMK: Türk Medeni Kanunu

1. GİRİŞ

Ülkemize bakıldığında aile halen varlığını sürdürmeyi başaran en önemli sosyal kurumlardan biridir. Toplumsal yapının diğer tüm birim, kurum ve kuruluşlarına yön veren, nicelik olarak en küçük fakat nitelik olarak en büyük merkezi ailedir (Seven ve Engin, 2007). Ülkemizde aileye verilen değer tartışmasız ki en önem verilen kurumdur Dünya geneline bakıldığında da durum değişmemiştir Dünya Değerler Araştırması'na (2008) göre, "aile" tüm dünyada önemli bir kurum olarak görülmektedir. Gelişmeye devam eden ülkemizde özellikle sanayileşme ve ekonomi büyümeye başladıktan sonra geleneksel aile yapısı değişmeye başlamış, geniş aileler yerini çekirdek ailelere bırakmış ve bireyselleşme kendini hissettirmiştir. Akademik hayatın önem kazanması ile kişilerin evliliği ötelemesi, kadınların çalışma hayatında daha fazla söz sahibi olmaya başlaması, evliliklerin daha geç yaşlara kalması, çocuk sahibi olma konusunda kişilerin daha fazla donanım kazanmaya çalışması ve özellikle de son yıllarda artan boşanma verileri ile çiftlerin ve ailelerin Aile Danışmanlığına olan ilgisi arttı.

Eğitim, kadınlara ilgilerini ve çıkarlarını özel/ev yaşamıyla sınırlandırılan ilişkilerin dışına çıkarma, geleneksel kadın ortamlarından farklı çevrelerle tanışma şansı vermekte, hareket ve girişim özgürlüğünü artırmaktadır (Bayer,2013). Giderek karmaşık hale gelen yaşam koşullarında stres, rol çatışması, aile yapısının çeşitli formlarda değişmesi, değişen sosyoekonomik durum, hemen her aileyi etkilemektedir (Özkan ve Kılıç, 2013).

Aile, birey sayısı ve işlevleri ile geçmişten günümüze değişerek her dönemde yeni bir form ve işlev kazanmıştır. Zamanla niceliğindeki değişikliklere rağmen temelindeki erkek, kadın ve çocuklar bu yapının her şeklinde yer almıştır. Bu birlikteliğin bir yönü ile toplumsal yapının devamı için gerekli olmasından dolayı, ailede yaşanan çözülmeler veya yapı değişiklikleri kendini genel anlamda toplumun değişiminde göstermiştir (BASAGM, 2010).

Meydana gelen toplumsal ve teknolojik gelişmelerin aile yapılarının geniş aileden çekirdek aileye ve tek ebeveynli aileye doğru değişime uğramasının aile içerisinde yaşanan sorunların, çocuklarla ilgili problemlerin değişmesine ve iletişim çatışmalarına neden olduğunu ifade etmiştir. Aileler var olan bu değişimlerle ve sorunlarla tek başlarına başa çıkma konusunda zorluk yaşamakta ve profesyonel bir destek alma arayışı içine girmektedirler (Üstündağ,2004). Boşanmanın kolaylaşması ve hızla artması, bireysel yaşam tarzlarının ortaya çıkması, evlilik dışı birlikteliklerin yaygınlık kazanması, tek ebeveynli ailelerin çoğalması, evlilik dışı dünyaya gelen çocuk sayısının artması gibi modern yaşam deneyimleri, ülkemiz için de artık yabancı değildir (BASAGM, 2010). Buradan anlaşılacağı üzere Türk toplumunda aile yapısının değişime hatta bazı noktaları ile erozyona uğradığını söylememiz kaçınılmazdır. Aileler günden güne daha bireyci bir hal alırken, ailelerin dağılması kolaylaşmıştır.

Ailelerin sağlıklarını kaybetmesi ile iletişim azlığı sorunu baş göstermektedir. İletişim azlığı yoğun aile çatışması, etkisiz problem çözme, samimiyetsizlik ve zayıf duygusal bağ gibi birçok aile sorununa yol açarak ailelerin sağlıklarını yitirmelerine neden olabilmektedir (Peterson ve Green, 2019).

Ailelerin sağlıklarını yitirmeleri ile aile içi şiddet, ebeveyn çocuk arasındaki problemler, çocuğa yönelik şiddet, ihmal gibi problemler meydana gelebilmektedir. Ailelerin bu problemlerle başa çıkabilmelerinde güçlendirici ve destekleyici bir mekanizma olan aile danışmanlığı hizmeti önemli bir rol oynamaktadır (Çoban ve Özbesler, 2009).

Türkiye'de Aile Terapisine ilgi, 1980'lerde başlamıştır. Üniversitelerde ders programlarında Aile Terapisi ‘ne yer verilmiş; hastane, klinik ve danışma merkezlerinde bu yöntemle çalışmak isteyen kişiler artmaya başlamıştır. Bireysel psikolojik danışma yaklaşımları bireyin duygu, davranış ve kişilik yapılarını değiştirmeyi amaç olarak görmekte ve sorunların nedenini bireyin bilişsel, duygusal ve kişilik yapısında aramışlardır. Aile danışmanlığı ise sorun çözerken doğrudan aile üyeleri arasındaki etkileşimlerin incelenmesini ve bu etkileşimlerin soruna katkısının değerlendirilmesini öngören bir yaklaşımdır (Demirbilek, 2016).

Aile Terapileri ile ilgili pek çok eğitim verilmektedir. Aile Danışmanlığı ise, Aile Terapisinin ve eğitimde psikolojik danışma modelinin kesiştiği noktada yer alan; tanımı konusunda üzerinde tam bir görüş birliği bulunmayan bir çalışma alanıdır. Aile

danışmanlığında amaç, ailelerin işlevlerinde, aile üyelerinin ruhsal sağlıklarını düzenlemek, birbirleriyle ilişki ve etkileşimlerini geliştirmek ve aile sisteminin işlevselliğini sağlamaktır (Demirbilek, 2016).

Aile Danışması Aile Terapisine oranla daha kısa vadelidir. Aileler normatif (yaşama dair beklenen) krizler yaşarlarken, bu nispeten sağlıklı kabul edilebilecek ailelere zor zamanın üstesinden gelebilmek İçin yardım edilmesinin ve aile sistemini sarsıp, kökünden değiştirmek yerine, bu sistemin güçlendirilmesinin hedeflendiği söylenebilir (Schulman, 1984).

Türkiye'de aile kurumu halen en sağlam sosyal kurumlardan biri olarak görülse de gelişmiş ülkelerdeki aile yapısını etkileyen eğilimlerin, belli oranlarda Türkiye'de de hissedildiğini belirtmektedir. Sosyal yapıdaki değişim, özellikle şehirde geniş aileden çekirdek aileye geçiş, aileyi ve onun bir üyesi olan bireyi tek başına bırakmıştır. Kuşaklararası çatışmalar ve eşler arası anlaşmazlıklar, işsizlik, aile içi şiddet, depresyon, madde bağımlılığı vb. sorunlar ortaya çıkmıştır. Böylece geleneksel destek hizmetlerinden yoksun kalan ailelerin bu gibi sorunlarla ilgili hizmet veren kurumlara ihtiyacı da artmıştır. (Duman, 2001). Aile birliğini geliştirecek, aile üyeleri arasında beraberlik ve dayanışma duygusunu pekiştirecek hizmetlerin özellikle 1980'li yıllardan başlayarak gelişmiş ülkelerde ön plana çıktığına dikkat çekmektedir. Bu çalışmalarda hizmetlerin aile üyelerinin güvenliğini ve ailenin devamını sağlayıcı olması, aileye hizmet götürmede geç kalınmaması, sorunun çok iyi incelenmesi, çözümlerinin önceden planlanıp, uygun kişi ve kurum hizmetlerinden yararlanarak gerçekleştirilmesi, bunun yanında farklı sorunlar için ayrı çözüm planları hazırlanarak önceliklerin belirlenmesi ve sorunun belli sürede sonlandırılması gibi ilkeler göz önünde tutulmaktadır (Turan, 1999).

Aile danışmanları tek bir kuram kullanmak yerine birçok kuramın müdahale yöntemlerini bir arada kullanır. Aile danışmanları hangi kuramsal ekolden gelirse gelsin aileleri değerlendirirken tüm yaklaşımlara göre değerlendirmeli ve amaçlarını ailenin ihtiyaçlarına en uygun hangi kuramsal çerçeve yardımcı olacak ise ona göre hareket etmelidir (Tönbül,2019). Ailelerin sorunlarına çözüm bulmayı, aile kurumunu temelinden güçlendirmeyi hedefleyen aile danışmanlarının danışmanlık süreci içinde yaşadığı başlıca zorluklardan olan danışanların bekâr danışmanlara yönelik yargılarının belirlenmesi ve olumsuz yargıların çözümlenmesine yönelik önerilerin belirlenmesi konunun önemini oluşturmaktadır. Bu şekilde aile danışmalığının hizmet kalitesinin artması

hedeflenmektedir. Konuyu önemli kılan noktalardan biri de Türkiye'de aile terapisi ve aile danışmalığı ile ilgili yapılmış olan çalışmaların yetersiz olmasıdır. Özellikle de alanda çalışan kişilerin yaşadığı zorluklar ile ilgili çalışmalar yeterli veri donanımı sağlamamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın bu ihtiyacı gidermek adına aile danışmanlığı ve eğitimi alanına aynı zamanda alan yazına olumu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yüzlerce uzmanı alana kazandıran değeri toplumun en küçük yapıtaşı aileye olan katkı ve kazanımlarından gelen aile danışmanlığın daha fazla tanınması ve aile danışmanlarının karşılaştığı problemler ile ilgili konuşulması bizleri çözüme yaklaştırabilir.

1.1. **Araştırmanın Amacı**

Aile danışmanlığı ve eğitimi alanına ilgi, aile kurumuna yaptığı katkı ve kazanımlar göz önünde bulundurularak zaman içinde oldukça artmıştır. Alanda aktif olarak rol alan 'Aile Danışmanlığı ve Eğitimi' yüksek lisans veya akredite üniversitelerce verilen sertifika programını tamamlayıp 'Aile Danışmanı' unvanı almaya hak kazanmış uzmanların meslek yaşantıları içinde karşılaştığı bir takım zorluklar mevcuttur. Özellikle aile, evlilik, çocuk konuları ile yakından ilgilenen aile danışmanlarına hizmet verdiği süreç içinde evli olup/olmadığı yani medeni durumuna yönelik sorular yöneltilerek; aile içindeki sorunların evlilik birliği kurmuş uzmanlarca daha iyi anlaşılacağı algısı danışanlarca oluşturulmuştur. Çalışmanın amacını alanında hizmet veren aile danışmanlarını bu konuda yaşadığı zorluklara odaklanarak, toplumsal beklentilerin kişide yarattığı mesleki deformasyonlara ve danışmanlık sürecine etkilerine değinmek oluşturmaktadır. Aynı zamanda meslek profesyonellerinin bu konuda düşünce sistemleri ve danışmanlık deneyimleri doğrultusunda medeni durum ile aile danışmanlığı hizmeti arasında bağlantı varlığına yönelik objektif bir sonuç ortaya konulması hedeflenmiştir.

1.2.Araştırmanın Önemi

İlgili literatür incelendiğinde, aile danışmanlarının yaşadığı zorluklara istinaden yeterli çalışmaya rastlanmamıştır. Aile danışmanlığı, ailenin üyelerinin bir kısmına veya tamamına yönelik sunulan, ailenin problemlerini çözmesine, aile sisteminin işlevsellik göstermesine ve uyum içinde bir birliktelik haline gelmesine yönelik stratejik teknik ve uygulamaları içeren profesyonel müdahaleleri içermektedir (Algan, 2016). Bu açıdan bakıldığı takdirde aile kurumunun geleceği ve devamlılığı açısından yüksek önem taşıyan bu meslek kolunda özellikle medeni durum farklılıkları göz önünde bulundurularak

yapılan bu araştırmanın gelecekte çözüme yönelik atılacak adımlarda gerekli bilgi donanımını sağlaması ve günümüz aile danışmanlığı odasına ışık tutması açısından önemli bir yer tutması beklenmektedir. Aile danışmanlığı mesleğinde aileyi temele alan bir yaklaşım güdülmesi aile danışmanlarının medeni durumlarına ve aile yaşantılarına daha detaylı bakılması gerektiğini göstermektedir. Diğer bir yandan aile merkezli hizmetlerin çok çeşitli tanımları olmakla birlikte genel olarak güçlendirme ve aile odaklı, kültürel duyarlılığı benimseyen ve işbirlikçi ortaklığın söz konusu olduğu bir yaklaşım şeklinde ifade edilebilir (Madsen, 2009). Aile merkezli hizmetler, pratik ve terapötik olmak üzere iki boyutta ele alınabilir. Pratik müdahaleler, yiyecek ve giyecek temini, tıbbi yardım ve iş sağlama gibi temel ihtiyaçları kapsamaktadır. Terapötik müdahaleler ise ailelerin ihtiyaçlarına göre değişmekle birlikte bilişsel gelişim, çevresel değişimler, yaşam koşulları ve çeşitli problemlerle ilgili bireylerarası stratejileri oluşturmayı içerir (Thleman ve Dail, 1992). Bu bağlamda pratik müdahaleleri etkin biçimde sağlamak ne kadar kolay ve sağlayıcının dinamiklerini etkilemezse de terapötik müdahaleleri karşılamak ve karşılayıcının psikolojik esnekliğinin yanı sıra psikolojik sağlamlığının danışmanın dinamiklerine etkisi tartışılamaz derecede önemlidir. Terapötik müdahale sağlayan kişilerin yorumlarına dayanan bu araştırmayı değerli kılan yönlerinden biri bu durumdur. Çeşitli insan ve problem kombinasyonları ile bir bilinmezlik deryası içinde çalışmalarını yürüten aile danışmanlarında psikolojik esneklik güçlendirilmesi gereken bir olgudur. Danışmanlık süreci içerisinde karşılaştıkları bireysel sorunlara değinmek alana akademik anlamda ve meslek profesyonellerinin sorunlarının çözümü anlamında katkı sağlayacaktır.

Diğer bir yandan konu ile alakalı alanyazına bakıldığında aile destek hizmetlerini destekleyen çeşitli araştırma bulgularına rastlanmıştır fakat aile danışmanlarının motivasyon ve tutumlarına yönelik detaylı inceleme fırsatı yakaladığımız akademik çalışmalar bakımından yetersizlik olduğunu söylememiz mümkündür. Diğer bir deyişle çalışmayı önemli kılan yönlerinden biri de mesleklerine yüksek motivasyon ve istek ile başlayan aile danışmanlarının mesleki yaşantılarında da aynı şevkle devam etmesi manevi tatmine ulaşmasını sağlayan faktörlerin tespiti ve arttırılması büyük ölçüde önem taşımaktadır. Yaşam süresi ile birlikte ülkemizde emeklilik yaşı baz alındığında insanların uzun yıllar aynı meslek dalında devam etmesi, gününün dolayısıyla hayatının büyük kısmını mesleğine adaması büyük bir fedakârlıktır. Bireysel olarak odaklanan terapilerin aksine, aile danışmanlığında tanımlanan hasta (ailede problem çıkaran aile

üyesi), aile içindeki veya belki de aile ve dış toplum arasındaki problemli etkileşimlerin sürdürdüğü sorunlu veya sorun çıkaran davranışı ortaya çıkaran kişi olarak görülür. Ailelerin değişmesine yardımcı olmak hem bireylerin hem de ailelerin daha iyi bir şekilde işlemesini sağlar (Raymond & Dany, 2012). Bu fedakârlık karşısında maddi tatmin ne kadar yaşamın devamlılığı için gerekli olsa da manevi tatmin kişinin iyi olma halini destekler.

Mesleğinde sürdürülebilir mutluluğu yakalayan aile danışmanları şüphesiz ki danışmanlık odasına da pozitif duygularını yansıtacak, ailelere yardımcı olma çabaları köreltilmeyecektir. Demografik değişkenlerin çeşitlilik arz ettiği ve farklı kıdemlere sahip aile danışmanlarının görüşleri araştırmayı anlamlı kılan noktalardandır.

1.3.Araştırma Soruları

Belirlenen amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır;

1. Aile danışmanlığı alanında danışmanlık süreci nasıl işlemektedir?

2. Danışanların, aile danışmanına yönelik davranışlarında olumlu ve olumsuz gözlemlenen davranışlar nelerdir?

3. Danışan ve aile danışmanları arasındaki ilişkiyi belirleyen ne tür davranışlar bulunmaktadır?

4. Aile danışmanlığı süreci içinde olumlu ve olumsuz davranışlara yönelik ne tür örnekler bulunmaktadır?

5. Bekâr aile danışmanları ve evli aile danışmanlarının süreç içinde yaşadığı zorluklarda farklı deneyimlerden bulunur mu?

6. Aile danışmanlığı süreci içinde medeni durumun etkilediği ne gibi durumlardan bahsedilebilir?

7. Aile danışmanları mesleki ve kişisel gelişimlerini sağlamada ne tür engellerle karşılaşmaktadır?

8. Aile danışmanları mesleki ve kişisel gelişimlerinin önündeki engelleri kaldırmak için neler yapabilir?

1.4. Sınırlılıklar

1. Mevcut araştırma, çalışmaya katılmayı kabul eden ve aktif olarak aile danışmanlığı mesleğini icra eden 20 katılımcı ile sınırlıdır.

2. Araştırma bulguları, katılımcıların araştırma için hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara verdiği cevapların doğruluğu ile sınırlıdır.

3. Araştırmanın çalışma grubunda var olan 20 katılımcı İstanbul ili içerisinde yer aldığından dolayı, geniş bir alana uyarlanamadığından sadece İstanbul ili kapsamındaki aile danışmanları ile sınırlıdır.

1.5. Sayıltılar

1. Araştırmaya katılan bireylerin ölçme araçlarından olan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruları görüşmeler esnasında samimi, yansız, yüksüz ve yargısız yanıtladığı aynı zamanda gerçek durumları yansıttığı varsayılmaktadır.

2. Örneklemin evreni temsil edecek nitelikte kapsamlı olduğu varsayılmaktadır.

3. Örneklemin istenen verilere ulaşılabilecek nitelikte olduğu varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Aile: Bilindiği gibi aile toplumun çekirdeği ve temelidir. Her toplum kendini oluşturan ailelere dayanır. Sağlam ve güçlü bir toplum ancak güçlü ve düzenli ailelerden oluşur. Aileye sağlam bir düzen vermek aynı zamanda toplumu düzenlemek demektir (Ağdemir, 1991). Anayasasının, Ailenin Korunması başlığını taşıyan 41. maddesinde "Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlanmasının öğretimiyle uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır ve teşkilâtı kurar" hükmü yer almaktadır.

Aile danışmanlığı: Kuzgun (1991)'a göre aile danışmanlığı aile bireyleri arasında sağlıklı bir iletişim ortamından yaşatılması için aile bireylerine yapılan psikolojik bir yardımdır.

Medeni durum: En basit haliyle evli, bekâr, eşi vefat etmiş/boşanmış olma durumunu karşılamaktadır; çalışmada karşımıza evli ve bekâr olmak üzere karşımıza çıkmaktadır.

Mesleki süreç: Bir mesleğin amaçları doğrultusunda koyulan hedefleri ve bunları gerçekleştirebilecek düzenli eğitim ve sınama durumlarını içeren meslek hayatı boyunca devam eden bir bütün süreç.

Evlilik: Evlilik, evlenme ile partnerler arasında oluşan bir birliktir. Bu tanım, TMK'nın 185. maddesinde; “Evlenme ile eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur.” şeklinde tanımlanmıştır. Evlenme, ayırt etme gücüne sahip farklı cinsten iki kişinin hukuken geçerli bir evlilik sözleşmesiyle bir araya gelmesidir. Evlenme, kanunda belirlenen çeşitli prosedürlerin yerine getirilmesi ile kurulur. Ayırtım gücüne haiz, kural olarak ergin olan farklı cinsten iki kişinin, iki tanık huzurunda evlendirmeye yetkili resmi memur önünde evlenme iradelerini sözlü olarak açıklamaları ile evlilik birliği kurulur (Gençcan,2015).

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR ARAŞTIRMALARI

2.1. Aile Danışmanlığı

Aile, birçok tanımı olmasına karşın insan yaşamında etkisi ile bilinen ve bireye hayat boyu karşılaştığı sorunlarla başa çıkma becerisi kazandıran kurumdur. Ailenin dinamikleri, sorun çözme becerisi ve aile içinde yaşanan çatışmalar yaşam boyu ailede var olan bireyle birlikte gittiği her yere taşınır; sahip olduğu insan ilişkilerinde kendini açığa vurur. İşte bundandır ki aile bireylerinin aşmakta zorlandığı hatta aşılamaz sandığı zorlukların üstesinden gelmek, sağlıklı iletişim ağları oluşturmak ve aile içindeki çatışmaları çözmek büyük önem taşır. Tam bu noktada aile danışmanlarının görevi başlar. Ailelerin toplumların kaderini belirleyen kurumlar olduğu herkes tarafından kabul gören bir gerçek ise aile danışmanlarının çalışma konularının aileden de öteye toplum olduğunu söylememiz kaçınılamazdır. Toplum içinde hayat süren bireyler aileden ayrı düşünülemez bunun yanında ailede var olan çözümlenmemiş problemler zaman geçtikçe kişinin hayatını daha da derinden etkiler. Aile danışmanlığı hizmetinde aileler de var olan sorunlara çözüm bulmak, ailenin kafasında yanıtlanmamış soru bırakmamak nihai amacı oluşturmaktadır. Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği'nde ise aile danışmanlığı*: "Aile bireylerinin içinde geliştikleri veya işlevlerini yerine getirdikleri aile sistemini veya ilişkide bulundukları diğer sosyal çevreleri değerlendirmeye dayanan ve bu anlayıştan yola çıkarak bireylere, çiftlere veya ailelere sorunlarının çözümüne dönük değişim ve gelişime yönelik özel teknik ve stratejileri içeren hizmet"* olarak tanımlanmıştır. (Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk, 2012 m.4/b).

Değişen dünyada her şey değişime açıktır. Zaman geçtikçe aile yapılarında da çeşitli bozulmalar ve değişimler meydana gelmiştir. Aile içi iletişim zamanla deformeye uğramış, çocuklar ve ebeveynler arasında çatışmalar, aile içinde oluşan kopmaları gündeme getirmiştir. Bu bağlamda değişen toplumlara ayak uydurma konusunda desteğe açık ailelere yardım etmek ve gereken desteği sağlamak üzere aile danışmanlığı ve eğitimi alanı önem kazanmış ve eğitim belirli koşullara bağlanmıştır. Aile danışmanlığı aile bireyleri arasında sağlıklı bir iletişim ortamından yaşatılması için aile bireylerine yapılan psikolojik bir yardımdır. Aile danışmanı aileyi bir bütün olarak ele alır. Sağladığı rahat ortamda bireylerin iletişim çatışmalarının kaynağını görebilmelerine yardımcı olur (Kuzgun, 1991).

2.1.1. Aile Danışmanlığı Unvanına Sahip Olma Koşulları

Aile ve toplum açısından önemli rollere sahip aile danışmanlığı mesleğinin koşulları Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) tarafından 2012 yılı itibariyle yayınlanan Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum Ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği'nde aile danışmanlığı sertifika programı eğitimlerinin kimler tarafından verilebileceği ve kimlerin aile danışmanlığı yapabileceği kafa karışıklığına sebebiyet vermeyecek kadar açık ve net biçimde devlet eliyle belirlenmiştir. Bu Yönetmeliğin amacı, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurum ve kuruluşlarınca açılan aile danışma merkezlerinin personel ve hizmet standardı, etik kuralları, ücret tarifeleri, açılması ve kapatılması işlemleri, faaliyetleri, denetimleri ve diğer hususlara ilişkin usul ve esasları düzenlemektir (Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk, 2012 m.1).

Yönetmelikte Madde 15'in birinci fıkrasında aile danışmanlığı meslek elemanlarının; tıp, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, sosyal hizmet, çocuk gelişimi, okul öncesi öğretmenliği, sosyoloji, aile ve tüketici bilimleri, hemşirelik, psikoloji alanlarından birinde asgari dört yıllık lisans programını tamamlamış olması koşuluyla meslek eğitimi ve tamamlama koşulu yalnızca yukarıda sayılan meslek erbapları ile bağdaştırılarak sınırlı tutulmuştur. Eğitim süresi ise aynı maddenin ikinci fıkrasında "Milli Eğitim Bakanlığı, Yükseköğretim Kurulu veya üniversitelerin, biri tarafından uygun görülen en az seksen saati teorik ve kırk saati uygulamalı olmak üzere toplam yüz yirmi saatlik eğitim programını başarıyla tamamlayanlar ve/veya sertifikaya sahip olanlar meslek elemanı olabilir." Koşuluyla belirtilmiştir.

Bu yönetmelik doğrultusunda aile danışmanlığı eğitimi veren kurumlar belli standardizasyonlara bağlanmış ve nitelikli bir eğitim ile hizmet kalitesinin iyileştirilmesi amaçlanmıştır. Aile danışmanlığı eğitimi süreci sahada çalışacak danışmanlara yol göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır. Teorik eğitimler ile sahip olunması beklenen kuram, yaklaşım ve çözüme yönelik bilgiler danışanların sorunlarının çözümünde aktif rol oynama yetisine sahiptir. Aile danışmanlığı mesleğine olan ilginin ve talebin son yıllarda fazlasıyla artmış olması ile niceliksel olarak fazla aile danışmanın sahada yer almaya başlaması kişilerde alacakları hizmete yönelik soru işaretlerini beraberinde getirmiştir. Bundandır ki danışanlar aile danışmanlarına yönelik çeşitli soruları danışmanlık süreci içerisinde dile getirerek bilgi sahibi olmaya çalışırlar.

2.1.2. Aile Danışmanlığının Tarihçesi

Tarihi insanlığın başlangıcından sayılan aile hem bireye hem de topluma yönelik birçok rolü ve yükümlülüğü bulunan, bu görevleri yeterli ve gerekli ölçüde yerine getirdiği müddetçe aile danışmanlığına ihtiyaç duymayan bir kurumdur. Ailenin işlevleri zaman içerisinde değişime uğramaktan geri kalmamış bunun yanında toplumdan topluma farklı olmasının yanı sıra toplumlar içerisinde bölgesel farklılıkların bile söz konusu olduğu kompleks bir oluşumdur. Aile dinamiği kavramının sosyal bilimlerde yer aldığı ilk zamanlara döndüğümüzde Sigmund Freud (1935) ile karşılaşmamız kaçınılmazdır. Psikanalizin oluşumu sırasında bağlanma kuramları, kişiliğin gelişim süreçlerini açıklayan Freud kişinin gelecekteki hayatında ailesinin izlerini taşıdığını söylemekten geri durmamıştır. Daha sonra oluşan kuramlar da bu söylemi destekler niteliktedir.

Psikanalizin oluşumundan ayrı tutmak gerekirse Aile danışmanlığının temelleri 1940'lı yıllarda Macy Konferansları ile başlamış, 1950'lerde Palo Alto grubunun aileler üzerine yaptıkları çalışmalar ile adını duyurmuştur. Bu dönemlerden sonra gelişen aile danışmanlığı ekolleri sistemik kuramları ya da sosyal yapılandırmacılık felsefi bakış açısı ile şekillenmiştir (Gehart, 2017). Bu bakış açıları aile danışmanlarının aile üyelerini bir sistem olarak görmesini ve hepsini tek bir danışan olarak değerlendirmesini sağlamıştır (Tönbül, 2019).

Sosyolojik açıdan bakıldığında aile, Toplumun sahip olduğu değer yargıları, normatif kurallar ve sosyalleşmenin en ciddi ve yoğun olarak yaşandığı toplumsal yapıdır (Sayın, 1991). Sosyalleşmenin bir yordayıcısı olarak görülen ailede Sanayi Devrimi itibariyle yoğun değişimler izlenmiş geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına hızlı bir geçiş olmuştur. Bu geçiş süreci ile azalan aile üyesi sayısı, değişen yapı ve uyum sağlama güçlüğü ailede çeşitli bozulmaları beraberinde getirmiştir. Değişen yalnızca aile yapısı ve toplumun üretim biçimi değildir, kadına yüklenen roller de değişimden payına düşeni almıştır. Sayıl, 1994 değişen yapıyı "*Günümüzde kadın yalnız çocuk yetiştiren, evde oturan anne modelinden meslek kadınına dönüşmüştür. Erkeklerin üstünlüğü giderek azalmış, eşit fırsatlar gündeme gelmiştir. Ailede anne ve baba sorumlulukları paylaşmış ve bir eşitlik akımı başlamıştır. Çocuklar, baba ile daha çok ilişki içine girmişlerdir. Kadın, evde ve dışarıda aktif çalışmasıyla "süper kadın" haline gelmiştir (Ev hanımı, anne, çalışan, kariyer yapan, kazanan kadın vb.) Sevgili, eş, meslektaş ve danışman olarak karşısına çıkan kadın kimliğindeki değişim karşısında erkek, mevcut güç dengesini*

sarsan bir durum olarak bundan korkar olmuştur. Sonuçta iyi bir kontrol sistemi ile gücünü korumaya çalışmaktadır (s.273)." sözleriyle dile getirmiştir. Toplumda meydana gelen değişmeler sonucunda aile yapısında, işleyişinde ve işlevlerinde önemli değişmeler yaşanmaktadır. Toplumda meydana gelen değişikliklere kimi aileler başarılı bir şekilde uyum sağlayabilirken kimi aileler de bu uyumu gerçekleştirmede sorunlarla karşı karşıya gelmekte ve işlevlerini yerine getirmekte zorlanmaktadır (BASAGM, bt). Toplumsal değişimlere ayak uydurmakta zorlanan ailelerden kaynaklı aile yapısında bozulmaların meydana gelmesi ile birlikte aile danışmanlığı ve aile terapileri alanı altın çağını yaşamaya başlamıştır. Kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesi, üniversitelerde aileyi konu alan derslere ilginin artması, aile danışmanlığı ile ilgili mesleki derneklerin ve birliklerin kurulması ve İkinci Dünya Savaşı aile danışmanlığı alanının ortaya çıkmasında rol oynamıştır (Gladding, 2011). Değişen zamana uyum sağlamak kadar değişen kuşaklara uyum sağlamak da ailelerin aile danışmanlığı hizmetine başvurma motivasyonlarını oluşturmuştur. Bu değişimin hasarsız atlatılması ve adaptasyon sürecinin bu şekilde atlatılması ailelerin en büyük amaçlarından biri haline gelmiştir. Çünkü insanın psikolojik yapısı gereği hayatındaki her değişim stres kaynağıdır (Çiftçi, 2007). Stresin optimal düzeyde tutulamaması aile içi çatışmaların hatta şiddetin doğmasına neden olmaktadır. Kişinin stresi kontrol edilebilir düzeyde tutması ve ailesine yöneltmemesi aile danışmanlığı aracılığı ile kazandırılabilecek becerilerden biridir. Aile danışmanlığının tarihçesi aile kurumu kadar geçmişe dayanmamaktadır. İlk aile teorisyenleri, araştırmacılar ve terapistler 1950'li yıllarda aile ilişkileri bağlamında şizofreni incelemesine odaklanmışlardır (Dallos ve Draper, 2016). 1950'li yıllara gelindiğinde Nathan Ackerman, Gregory Bateson, Murray Bowen ve Carl Whitaker, Don Jackson gibi öncüler sayesinde aile danışmanlığı hızlı bir gelişme göstermiştir (Gülerce, 1990). Görüldüğü üzere aile danışmanlığı mesleği varlığını yakın bir gelecekte görmemiz mümkündür; başlarda psikoeğitime yönelik şizofreni alanında söz sahibi olsa da özellikle 1980'li yıllarda çalışma alanları netleşmeye başlayarak aileyi ilgilendiren tüm konuları kapsamıştır. Değişimleri kucaklayan ailelerde sağlıksız ilişkilerin sağaltılmasında yalnızca aile danışmanlığı değil aile terapisi hizmetleri başta olmak üzere birçok farklı hizmet de gündeme oturmuştur. Bu noktada günümüzde ailelere üç farklı boyutta hizmet sunulmaktadır. Bunlar: 1. Danışmanlık ve Tedavi Hizmetleri (Aile Danışmanlığı veya Aile Terapisi/Tedavisi), 2. Eğitici Hizmetler (Aile Hayatı Eğitimi) ve 3. Savunuculuk Hizmetleri (Aile Mahkemeleri)'dir (Nazlı, 2014). Aile danışmanlığı ve aile terapisi alanı

birbirine benzese de ayrılan birçok noktası vardır. Aile Danışması Aile Terapisine oranla daha kısa vadelidir. Aileler normatif (yaşama dair beklenen) krizler yaşarlarken, bu nispeten sağlıklı kabul edilebilecek ailelere zor zamanın üstesinden gelebilmek İçin yardım edilmesinin ve aile sistemini sarsıp, kökünden değiştirmek yerine, bu sistemin güçlendirilmesinin hedeflendiği söylenebilir (Schulman, 1984). Her iki yaklaşımda da aileye yönelik farklı bakış açıları ve çözümler mevcuttur. Her ne kadar görev tanımı belli bir çerçevede saptansa da danışmanlık odalarında verilen hizmet farklılığa tabiidir.

2.2. Aile Danışmanlığının Görev Tanımları

Aile danışmanlarının görevleri 04.09.2012 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum Ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği'nde Madde 16'da belirtilmiştir.

Aile danışmanının görev ve yetkileri şunlardır:

a) Aile sistemi içerisinde işlev bozulmalarına neden olan, aile ve bireylerin, bireysel gelişimlerini ve yetiştirilmelerini olumsuz yönde etkileyen, aile yaşam döngüsü ve gelişimsel farklılıklar ile eşler arasında ilişki ve iletişim sorunlarına yol açan, anne baba olarak rol ve sorumluluklarını sağlıklı bir biçimde yerine getirmelerini güçleştiren ve aile üyelerinin psiko-sosyal ve ekonomik yapılarını tehdit eden sorunların oluşmadan önce engellenmesi ve ortaya çıkan sorunların çözümlenmesinde birey ve aile ile çalışmak,

b) Kişilerin içinde geliştikleri veya işlevlerini yerine getirdikleri aile sistemini veya ilişkide bulundukları diğer sosyal çevreyi değerlendirmeye dayanan ve bu anlayıştan yola çıkarak bireylere, çiftlere veya ailelere sorunlarının çözümüne dönük değişim ve gelişime yönelik hizmetler sunmak,

c) Aile üyelerinin oturumlardaki etkileşim sürecinin içeriğini raporlaştırmak,

ç) Aile kurma niyetinde olan bireylere rehberlik ve danışma hizmetleri vermek,

d) Anne ve babaların çocuk eğitiminde daha bilgili olması, bu bilgilerini hayata geçirmesi, çocuğuyla ve eşiyle ilişkisini geliştirmesi için anne ve babalara yönelik çalışmalar gerçekleştirmek,

e) Boşanma öncesinde ailelere psiko-sosyal süreç ve dinamikleri de dahil ederek arabuluculuk hizmetleri planlamak ve uygulamak,

f) Boşanmış bireylere ve çocuklarına bu durumdan olumsuz etkilenmemeleri için boşanma sonrası uyum programları planlamak ve uygulamak,

g) Tek ebeveynli ailelere danışmanlık ve destek hizmeti vermek,

ğ) Aile içi şiddetin önlenmesine yönelik rehberlik ve danışmanlık hizmetlerini vermek,

h) Gerektiğinde aile üyelerini ihtiyaçlarına yönelik olarak ruh sağlığı ve hastalıkları hizmeti veren kurum ve kuruluşlara yönlendirmek.

Yukarıda verilen maddelerden anlaşılacağı üzere aile danışmanlarının ailelere yönelik pek çok konuda söz sahibi olduğunu söyleyebiliriz. Psikolojik danışma bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın altında yatan anlam, sürecin aşamalı olarak ilerlediği ve nihai amaca varmasıyla son bulduğudur (Hackney ve Cormier, 2008). Her aile benzersizdir dolayısıyla her aile danışmanlığı da görev, aile yapısı ve ilerleyiş açısından sayısız kombinasyona sahiptir. Bazı aileler aile danışmanlığı hizmetinin görev sınırlılıklarına hâkimdir ve buna göre tercihte bulunurlar fakat bazı aileler de ihtiyaçları aile terapisi olsa da aile danışmanlığı hizmetine başvurabilirler böyle durumlarda etik kurallar çerçevesinde çalışan aile danışmanlarının gerekli yönlendirmeyi yapması da görev tanımlarına dâhildir. Aile danışmanlığı yalnızca evlilik birliği içinde olan kişileri bağlayan bir alan değildir evlilik öncesi ve evlilik rollerinin sonlandırılması döneminde de kişilere yardımcı olmaktadır. Aile hizmetleri, "aile yaşamının güçlenmesine, korunmasına, aile sorunlarının önlenmesine ve çözümüne, aile üyelerinin aile birliği içinde sağlıklı gelişme ve doyurucu yaşam sürmelerine" yardımcı olan hizmetlerdir (Koşar,1992). Yaşam uzun süren bir yolculuktur, insan ömrünün önemli bir kısmı ailesinin yanında ve kendi kurduğu yeni aile yapısı ile geçtiği düşünülürse sağlıklı, tatmin edici aile ilişkileri büyük önem arz etmektedir. Aile bağlarının kuvvetli olması, evlilikte kişilerarası dinamiğin sağlam bağlar ile kurulmuş olması kişinin psikolojik sağlamlığı için gereklidir. Aile yaşamında sorunlara sahip olan kişilerin sorunları çözümlenmediğinde yaşamın çeşitli alanlarında (iş, romantik ilişkiler, toplumsal alanlar vb.) yeni sorunlar meydana gelir. Kişinin işlevselliği ailenin işlevselliği arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır. Ailenin yaşadığı tüm bu kriz durumları ve duygusal zorlanmalar, ailenin tekrar eski dengesine kavuşabilmesi ve sağlıklı bir şekilde işlevsellik gösterebilmesi için aile hizmetlerinden yararlanmalarını gerektirebilir (Uluocak ve Bulut, 2011). Ailenin danışmanlık hizmeti alırken paylaştığı anektodlar ile hem danışmanlık

hizmetinden beklentisi hem de aile kurumuna yönelik istekleri ve ihtiyaçları belirlenir. Kuzgun (1991)'a göre aile danışmanlığı aile bireyleri arasında sağlıklı bir iletişim ortamından yaşatılması için aile bireylerine yapılan psikolojik bir yardımdır. Aile danışmanı aileyi bir bütün olarak ele alır. Sağladığı rahat ortamda bireylerin iletişim çatışmalarının kaynağını görebilmelerine yardımcı olur. Sağlıklı bir iletişim sağlıklı aile içi ilişkileri beraberinde getirir. İletişim konusunda yaşanan aksaklıklar süreç içerisinde minimalize edildiği takdirde sorunun çözümü kolaylaşır; kişiler sorunun çözümünü doğru iletişimde bulduğu takdirde ise hayat boyu kullanılabilecek bir yeti kazandırılır.

2.2.1. Aile Danışmanlığında Yetkinlik Sınırları

Her meslekte kişilerin kariyer gelişimleri ve alandaki değişiklikleri takip etmesi önemli bir eşiktir. Danışmanların iyi bir eğitim alması kadar kendini geliştirmesi de verilecek hizmetin kalitesini belirleyici faktörlerdendir. İyi bir teorik eğitim almak ile pratikte yeterli dönütler sağlamak arasında fark vardır. Psikolojik danışmanın iyi bir eğitim almış olması veya psikolojik danışma hakkında teorik bilgiye sahip olması etkili bir psikolojik danışman olması anlamına gelmemektedir. Aldığı eğitim kadar kendine olan güveninin ve psikolojik danışma becerilerine yönelik öz yetkinlik algısı da psikolojik danışmanların etkililiğini önemli ölçüde belirlemektedir. Psikolojik danışmanların öz yetkinlik algıları psikolojik danışma sürecini etkilediği kadar çalışma performanslarını da etkilemektedir (Cormier ve Nurius, 2003). Sosyal Öğrenme Teorisi'nin en önemli kavramlarından biri olan yetkinlik inancı, başlangıçta Bandura (1977a ve 1977b) tarafından, "bireylerin istediği sonuçları elde edebilmesi için gerekli davranışları başarılı bir biçimde gerçekleştirebileceğine ilişkin inancı" olarak ele alınmıştır. Daha sonra ise öz yetkinliği "bir performansı başarıyla yapabilmek için gerekli olan eylemleri organize edebilme ve bu eylemleri gerçekleştirebilme kapasiteleri hakkındaki yargıları" olarak tanımlamıştır (Bandura, 1986). Mesleklerin değişime uğraması gibi yetkinlik kavramının tanımı da aynı doğrultuda kalsa da değişime uğramıştır. Aile danışmanlığı hizmetinin danışanlara başarılı biçimde sunulabilmesi için danışmanların özgüvenleri ve yetkinliklerinin yüksek olması gerekmektedir. Başarılı deneyimlerin yaşanması yetkinlik inancının gelişimini olumlu yönde etkilerken; yüksek bir yetkinlik inancı da başarılı performansların ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Sharpley ve Ridgway, 1993).

Öz yeterlilik kavramı, içerisinde yapılacak eylemin planlanması, bu eylem için gerekli becerilerin farkında olunması, bu becerilerin örgütlenmesi ve karşılaşılabilecek olan

zorluklardan elde edilecek kazançların gözden geçirilmesi gibi ögeleri barındırmaktadır (Yıldırım ve İlhan, 2010). Yeteneklere sahip olmak ve etkin biçimde kullanmak birbirinden farklı kavramlardır. Aynı zamanda kişi yetkinlik sınırlarını genişletmek için elinden geleni yapsa ve gerekli gördüğü tüm eğitimleri tamamlasa da önemli olan teorik bilginin danışmanlık odasında yankı bulmasıdır. Bu açıdan bakıldığında yetkinliği yalnızca eğitimlerden, alan gelişmelerinden haberdar olmaktan ayrı tutmak gerekir. Aile danışmanlığında da kişiye katkılar sağlayacak eğitimler çeşitli kurumlarca verilmektedir, ülkemizde alan eğitimlerine yoğun ilgi gösterilmektedir.

2.3. Aile Danışmanlığında Etik Konular

Her meslek dalının kendine ait göz önünde bulundurulması gereken ilkeleri olduğu gibi aile danışmanlığı meslek dalının da kabul görmüş ilkeleri vardır. Yaygın olarak bilinen bu şartlardan bazıları belli bir eğitimle kazanılmış olması, insanlara yarar sağlaması, bir takım sistemli faaliyetler içermesi ve sonucunda kişiye bir kazanç sağlamasıdır (Kuzgun, 2004). Etik ilkeler danışmanlık süreci içerisinde hem aktif olarak danışan gören aile danışmanını hem de hizmet alan danışanı koruyan ve aralarında oluşan ilişkiyi korumaktadır. Amaç hizmet alan kişiye zarar vermemek ve sürecin sonunda yarar sağlayarak süreci sonlandırmaktır. Ülkemizde psikolojik danışmanlık hizmeti esnasında standartlara bağlanmış haliyle birçok meslek derneği tarafından tanımlanmıştır. Tanımlanan maddeler kurumların birbirinden farklı olmasına karşın ilkeler bağlamında örtüşmektedir. Amerikan Psikolojik Danışma Derneği (American Counseling Association (ACA) tarafından hazırlanan Amerikan Psikolojik Danışma Derneği Etik Kodları'nda (2014) psikolojik danışmanların bağlı oldukları etik ilkeler; (a) özerklik, (b) zarar vermeme, (c) yararlı olma, (d) danışanlar arasında adil olma, (e) verilen sözlere sadık kalma ve (f) dürüstlük olarak belirlenmiştir. Ülkemizde Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği'nin hazırladığı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanında Çalışanlar İçin Etik Kurallar'da (2011) danışmanların dikkat etmeleri gereken etik ilkeler; (a) yetkinlik, (yeterlilik, ehliyet), (b) dürüstlük, (c) duyarlı ve saygılı olmak, (d) bireysel ve kültürel farklılıklara saygı, (e) toplumsal sorumluluk ve (f) mesleki ve bilimsel sorumluluk olarak ifade edilmiştir. Doğrudan insan ile temas eden mesleklerde saha çalışanlarına belirlenmiş etik ilkelerin eğitim esnasında kavramsal olarak öğretilmesi ve etik kurallara meslek deneyimleri çerçevesinde açıklayarak tam olarak anlaşılmasının sağlanması sonucunda doğru uygulamalar danışmanlık esnasında sağlanacaktır. Her ne

kadar bu bilgiler öğretilmiş olsa da danışmanlık odasındaki uygulamalar gizlilik kavramı gereğince bir bilinmezden öteye gidememiştir. Uygulama tüm konularda olduğu gibi aile danışmanlarının inisiyatifleri ve eylem biçimleri ile farklılaşmaktadır. Araştırma sürecine katkı sağlamış aile danışmanlarının da uygulamada dikkat ettiği konulardan; özgür seçim ve bilgilendirilmiş onay almak, psikolojik danışmada konuşulanların gizliliğini sağlamak, yetkinlik, yararlı olma/zararlı olmama ve dürüstlük detaylıca açıklanacaktır. Bunun yanında dikkat edilmesi gereken kurumlarca belirtilmemiş fakat mesleki yaşantıları sırasında edindiği görüşler ile belirlenmiş yazılı olmayan kurallar mevcuttur.

2.3.1. Bilgilendirilmiş Onam

Danışmanlık hizmeti doğası gereği gönüllüğe bağlıdır; bilgilendirilmiş onam kişinin alacağı danışmanlık hizmetine dair gönüllüğünü resmileştiren ve danışmanlık çerçevesini çizen bir gerekliliktir. Aile danışmanları, danışanlarına aile danışmanlığının amaçları, sağlanan hizmetlerin niteliği, yapılacak görüşmenin yarar ve olası riskleri, danışmanlık süresi, gizlilik hususu, danışmanlık için belirlenen süre, hizmet karşılığında alınacak ücret, kullanılacak danışmanlık teknikleri ile yetkinlik/yeterlilik düzeyleri hakkında bilgi vermelidir. Bu bilginin danışanlara sağlanması hizmet kalitesini belirleyen etik bir sorumluluk ve aynı zamanda zorunluluktur. Aile danışmanlığı sürecinin etkin bir biçimde ilerleyebilmesi için danışman ve danışan arasındaki güven ilişkisi önem taşır bundan dolayı aile danışmanları sürecin başından itibaren danışanlara doğru bilgiyi sunmalıdır. Bilgilendirilmiş onam danışanın karar verme hakkının yanı sıra bireysel özgürlüğe saygı, özerklik ve danışana verilen değeri de yansıtır (Pope ve Vasquez, 2001). Bu doğrultuda kişi kendi iyiliği için en uygun olanı seçme ve tedavi/araştırma sürecini başlatma-sonlandırma hakkına sahip olduğunun ve bu hakkına saygı duyulduğunun farkına varabilir. Böyle bir başlangıç, danışman ile danışan/katılımcı arasındaki güven ilişkisinin gelişmesine ve tedavi/araştırma sürecinin devamlılığı açısından işbirliğinin artmasına faydalı olmaktadır (Croarkin ve diğer., 2003). Aile danışmanlığı sürecinde iyileşme aile bireyleri ve danışman arasında resmi olmayan bir anlaşma ile ilerler; danışmanlık odasında kurulan iş birliği çözümü kolaylaştırır.

Duffy danışmanlı görüşmeleri için etik ve yasal yükümlülükleri de içinde barındıran, bilgilendirilmiş onam formunda olması ve görüşmeler sırasında değinilmesi gereken noktaları şu şekilde toparlamıştır (Aktaran Maçkalı, 2014).

a) Uygulanacak danışmanlık hizmetinin niteliği: Bilgilerin "ortalama bir insan"ın anlayacağı netlikte ve çok ayrıntıya girilmeden sunulması gerekmektedir. Bu kapsamda danışmanlık sürecinin neleri içerdiği paylaşılmalıdır. Örneğin; geliş öyküsünün dinleneceği, sorular sorulacağı, gerektiğinde çeşitli uygulamalar yapılacağı gibi. Eğer uygun görülürse, danışanın bilgisi dahilinde hekimiyle, öğretmeniyle, hukuki temsilcisiyle görüşülebileceği bilgisi de bu noktada paylaşılmalıdır.

b) Danışanın kendisine ait bilgiler: Uzmanlık alanları, sağladığı hizmetler gibi.

c) Gizlilik.

d) Tedavinin olası riskleri ve faydaları: Tatmin edici olmayan düşünce, duygu ve davranış örüntülerinin değiştirilmesi, ailede sağlıklı etkileşim becerilerinin oturtulması 'danışmanlık faydaları' olarak sunulabilirken, danışmanlık sürecinin yarattığı duygusal zorluklar veya kişilerarası ilişkilerde bozulmalar sayılabilir. Örneğin; eşlerden biri danışmanlık almaya devam ettiği, diğerinin ise danışmanlık sürecine katılmadığı durumlarda boşanma riskinin artması gibi 'danışmanlık riskleri' olarak tartışılabilir.

e) Tedavi alternatifleri: Hiçbir şey yapmamak, terapi hizmetlerini tercih etmek, farklı ekolden bir danışmanlık almaya başlamak, güvenilir bir arkadaş veya aile üyesiyle konuşmak, yardım gruplarına katılmak gibi. Örneğin; farklı bir yaklaşımla çalışan aile danışmanından yardım almak ya da aile terapisi hizmetlerine başvurmak gibi durumlar.

f) Yeterlilik ve zorlamanın olmaması: Kişinin ruh sağlığına yönelik tedavi için onam vermeye yeterli olması ve herhangi bir zorlama altında kalmadan karar verebilmesi gereklidir. Örneğin aktif madde etkisi altında olan biri onam vermekte zorlanabilir veya eşinin evden ayrılma tehditleri sonucunda aile danışmanlığına başlayan kişi aslında özgür bir şekilde onam vermemektedir.

g) Reddetme veya devam etmeme hakkı: Ailenin danışmanlığa devam eden tüm üyelerinin ya da devam etmekte güçlük çeken tek bir üyesinin danışmanlıktan çekilme ya da katılmama hakkı mevcuttur.

h) Çalışma saatleri, iletişim bilgileri ve acil durumlarda neler yapılması gerektiğine dair hususlar: Çalışma saatlerinin dışında, acil ulaşılması gereken durumlarda aile danışmanına nasıl ulaşılabileceğine ilişkin bilgilerin kişiye verilir. Bunun yanı sıra olası kriz durumlarından aranacak telefon numaraları ve kriz merkezlerinin adresleri ve aileyi

konu alan çalışma ortamından dolayı aile içi şiddet hatlarının telefon numaraları danışanla birlikte belirlenmelidir.

ı) Ödeme ve ücret meseleleri: Ücretin ne şekilde, ne zaman ödeneceği, gereken durumlarda ücrete dair düzenlemeler, sigorta şirketleri gibi üçüncü kişilerin olduğu durumlarda ödemelerin nasıl planlanacağı tartışılmalıdır

i) Bilgilerin mahremiyeti: Terapistler ve danışmanlık merkezleri, danışanlara ait bilgilerin uygun şekilde saklanacağını, gerektiğinde danışmanlık süpervizyonu veya araştırma ve eğitim amaçlı kullanılabileceğine dair bilgiyi onam formunda belirtmek zorundadırlar.

2.3.2. Gizlilik

Gizlilik psikolojik danışmanlık alanında hizmet veren tüm mesleklerde olduğu gibi aile danışmanlığı alanında da önemli bir konuma sahiptir. Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği (2001) incelendiğinde danışmanlık hizmetlerinin ilkeleriyle ilgili olarak "rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin bireysel boyutunda gizlilik esastır" ifadesi yer almaktadır. Gizlilik hakkı danışmanlık süreçlerinde danışanın en önemli haklarından biri olarak görülür. Süreç doğrudan aile bireylerini bağladığı için, kişilerin bireysel görüşmeler sırasında paylaştığı bilgiler ailenin bütünüyle danışmanlık aldığı zamanlarda hassasiyetle korunmalıdır. Eğer bu şekilde davranmak aile danışmanını zorluyorsa bireylerle aile görüşmeleri yapılmalı ve özel görüşmelerden kaçınılmalı hatta telefon üzerinden dahi bireysel görüşmeler yapılmamalıdır. Gizlilik ilkesi aynı zamanda aile danışmanını da kapsayan ve haklarını koruyan bir ilkedir; meslek profesyonelleri danışmanlık odasında sorularla karşılaşabilirler; böyle bir durumda kendilerinin ve yakınlarının yararını gözetmeleri, soruları bu faktörü göz önünde bulundurarak cevaplamaları gerekir. Öyle ki etik ilkeler gerektiğinde aile danışmanlarının hakkını korumak için de var olmuşlardır. Gizlilikle ilgili sınırlar bulunmaktadır bazı durumlar vardır ki bilgilerin gizli tutulmaması ve ilgili makama ya da kişiye bildirilmesi gerekir. Örneğin danışanın intihar girişiminde bulunacağını belirtmesi, çocuk istismarına dair belirtilerin olması gibi durumlarda aile danışmanları gizlilik ilkesini ihlal ederek bu durumu gerekli yerlere bildirmek zorundadırlar (Sommers ve Sommers, 2015). Burada danışan amacın kendi bilgilerinin açığa vurulması olmadığını asıl emelin kendisini ve diğerlerini korumak olduğunu

anlamalıdır, bu da en başta bahsettiğimiz üzere bilgilendirilmiş onam esnasında kişiye verilmesi gereken bilgidir. Bunun yanı sıra özel bilgiler konsültasyon için başka bir uzmanla paylaşıma açık olabilir. Eskin (2000) gizlilik ilkesi ile ilgili olarak danışandan elde edilen bilgilerin bir uzman ile gerek görüş almak gerekse eğitim amaçlı paylaşılmasının mümkün olabileceğini vurgulamıştır. Ancak danışanın kimlik bilgilerinin saklı tutularak sadece vakanın içeriğinin paylaşılmasına dikkat edilmesinin gerekliliğine değinmiştir. Sırlar bir aile üyesi için özel olabilir veya örtük bir şekilde başkalarıyla paylaşılan; ya da genellikle nesilden nesile, onlar bir efsane haline gelene kadar bilinçsizce tüm aile üyeleri tarafından onaylanan bir olgu olduğu söylenebilir (Pincus & Dare).

Burada amaç kişinin kimlik bilgileri ile hayatının deşifre edilmesi değil üstün yararının gözetilerek farklı bir perspektif aracılığıyla paylaşılan olaylara ve destek alan kişilere bakış açısını kör noktalara çevirmektir. Her aile özel bir yapılanma sahibidir ve birbirinden farklı kimlikleri içinde barındırır.

2.3.3. Gönüllülük İlkesi

Aile danışmanlığı gönüllülük usulüne dayalıdır. Aile danışmanlığı bir yardım hizmeti olduğundan ailelere zorla yardım edilemeyeceği diğer bir deyişle bu desteği ailenin ya da aile bireylerinden birinin talep etmesinin gerekliliği hususu gönüllülük ilkesi ile bağdaşmaktadır. Nelson-Jones'un (2013) değindiği gibi danışanların, danışma alıp almamaya ilişkin kararlarına saygı duyulmasının oldukça önemli olduğu böylece kendi yaşamlarının kontrolünü ve sorumluluğunu almaya yönelik olarak motive edilmiş olacakları belirtilmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere kişinin aile danışmanlığı hizmetine olan bağlılığı ve devamlılığı motivasyona, motivasyon ise gönüllülük ilkesine dayandırılır.

2.3.4. Yeterlilik İlkesi

Bahsedilen aile danışmanlığı hizmeti profesyonel amaçlar güden bir oluşumdur. Bu hizmeti yürüten uzmanların yapacakları çalışmaları bilimsel, objektif ve belli bir sistem içerisinde sürdürmeleri gerekmektedir. Bir kişinin danışmanlık hizmeti verebilmesi için gerekli görülen teorik ve pratik yetkinliklere sahip olması bir zorunluluktur. (Camadan, 2018). Uzmanlar aldığı eğitimin sınırlılıklarını bilirler ve uygulama esnasında yeterlilik ilkesine uygun hareket etmek zorundadırlar.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanında Çalışanlar İçin Etik Kurallar'da (2011) yeterlilik (yetkinlik, ehliyet) temel ilkelerden birisi olarak kabul edilmiş ve şu şekilde açıklanmıştır: "Psikolojik danışmanlar hizmetlerini en üst düzeyde yeterlilikle yürütmeyi amaçlarlar. Uzmanlık alanlarının, yetkilerinin sınırlarını bilirler. Yalnızca eğitim düzeylerine ve formasyonlarına uygun hizmetleri yürütürler. Yeterlik sınırlarını aşan özel bir durumla karşılaştıklarında var olan bilimsel, mesleki ve teknik kaynaklara başvurarak yardım talebinde bulunurlar. Danışanların iyilik ve çıkarlarını gözeterek en isabetli kararları, en uygun önlemleri almaya çalışırlar".

Diğer bir ilke olan dürüstlüğün açıklamasında ise; "Psikolojik danışmanlar kendilerini tanıtırken; eğitimlerinden, araştırmalarından ve mesleki niteliklerinden söz ederlerken abartılı ifadelerden kaçınır ve doğru olmayan beyanlarda bulunmazlar." ifadelerine yer verilmiştir. Yukarıda bahsedildiği üzere yeterlilikle ilgili beyanlar danışmanlık safhasında yüksek önem taşımaktadır. Aile danışmanları hizmetleri sırasında eksik kaldığı noktaları akran süpervizyonluğu ve eğitimler ile kapatmaktadır.

Başlangıçtan itibaren farkında olunan yetersizlik söz konusu olduğunda gerekli yönlendirmelerin yapılması yani danışanın yararının gözetilmesi meslek etiği açısından uygun davranıma örnek niteliği taşır. Danışanlar başlangıç oturumlarından itibaren hizmet aldıkları aile danışmanlarının sınırlarından haberdar olmak isterler, endişeye ve soru işaretlerine mahal vermeyecek şekilde ilk görüşme itibariyle aile danışmanları gerekli bilgileri paylaşmakla yükümlüdür. Psikolojik danışmanın bireye karşı sorumluluğu, bireyin ve toplumun iyiliği için taşıdığı sorumluluk ile sınırlıdır. Psikolojik danışmanın, bu gerçeği danışma ilişkisi başlamadan önce veya psikolojik danışma sırasında, uygun bir zamanda danışana açıklaması gerekmektedir (Kuzgun, 1999).

2.3.5. Aile Danışmanı ve Danışanlar Arasındaki İlişki

Tüm psikolojik danışmanlık alanlarında olduğu gibi aile danışmanlığı alanında da danışanlar ile yalnızca etik ilkelere dayandırılan görüşmelerce bir ilişki kurulması mümkündür. Danışmanlık süreci dışında var olan bir ilişki duygusal ya da cinsel fark etmeksizin kesin bir dille etik kurallarca reddedilmiştir. Danışman ile danışan arasındaki ilişki, hem danışanlara hem de danışmanlık kalitesine zarar verir; bu yönüyle danışmanlık ilkeleriyle uyuşmamaktadır. Etik davranmak danışanın değil her zaman meslek profesyonelinin sorumluluğu altındadır. Aile danışmanı görüşmeler sırasında mesleki

ilişkiyi aşan bir durum olduğu kanısına varırsa danışmanlık ilişkisi gecikmeden sonlandırmalıdır.

Eğitim sürecinde psikolojik danışman adaylarının, bu konudaki etik ilkeleri içselleştirmeleri beklenmektedir (Notman ve Nadelson, 1994; Gabbard, 1991 akt. Özmen, 1998). Buradan da çıkarımda bulunabileceğimiz gibi aile danışmanlığında eğitim aktarımları oldukça gereklilik taşır. Etik ilkeler ne kadar çabuk kavramlaştırılır ve içselleştirilirse etik ihlaller o kadar azalacaktır; etik ilkelerin kullanımı arttıkça etik ihlallerin varlığında azalma meydana gelmiştir.

2.4. Türk Toplumunda Aile, Evlilik Birliği ve Medeni Durum Kavramları

Aile sıklıkla vurgulandığı gibi toplumun yapıtaşı, temel kurumlarından biridir. Toplum için var olan her kurumda olduğu gibi ailede belli davranış kuralları (gelenek, görenek, yasalar) ile düzenlenir. Her kurumda üstlenilen işleve ve hedeflenen amaçlara yönelik bir iş bölümü yapılır. Örneğin aile kurumunda baba, anne, çocuk, karı-koca, büyük baba, büyük anne ve diğer dünürlük ve kan yakınlıkları, kurum içindeki konumuna uygun olarak rollerinin gerektirdiği davranışları, belirlenmiş kurallara uygun olarak yerine getirirler (Arslan ve Arslan, 2015). Günümüz toplumlarında ailenin, toplum ve bireyler açısından yerine getirdiği temel işlevler şöylece sıralanabilir (Arslan, 2013): Toplumun demografik yapısının devamlılığını sağlamak, yetişkinler arasında cinsel ilişkileri düzenlemek, çocuk doğurmak ve onları koruyup-yetiştirmek, insanların bakımını sağlamak, neslin devamını sürdürmek, bireylerin sosyalizasyonunu gerçekleştirmek, kültürün yeni kuşaklara aktarılması yoluyla devamlılığını sağlamak, bireylerin sosyal psikolojik ihtiyaçlarını (aitlik, sadakat, bağlılık duygusu, …) karşılamak, … gibi birçok önemli görevi üstlendiğini söylememiz mümkündür. Görevleri nesilden nesle aynı kalsa da Türk toplumunda aile yapısı zamanla değişime uğramıştır. Türkiye'de siyasi ve sosyal anlamda yaşanan önemli olaylara bakıldığında Cumhuriyet'in ilanı ve daha sonrasında Medeni Kanun'un kabulü ile aile yapısı kökünden değişime uğramıştır. Medeni Kanun ile birlikte gerek aile mallarının yönetiminde, gerekse ölümden sonra servetin paylaşılmasında kadına erkekle eşit haklar tanınmıştır. Erkeğin çok eşli evliliği yasaklanmış ve evlilik anlaşması yasaların güvencesi altına alınmıştır (Kongar,1990). 1926 Medeni Kanun'u kadının statüsünü yükseltmiş ve erkekle eşdeğer bir kimlik kazanmasını sağlamıştır (Türkdoğan,2008). Buradan hareketle kadın-erkek eşitliği ve kadın hakları açısından önemli bir ilerleme kaydedildiğini rahatlıkla söylememiz

mümkündür. Bütün bu anlatılanlardan şunu çıkarabiliriz ki; Türkiye'de değişmekte olan en önemli kurumlardan biri olan aile kurumunun değişiminin esas temeli Cumhuriyet ve devrimlerle atılmıştır. Türk aile yapısını tam olarak geleneksel ya da modern olarak sınıflandırmamız mümkün değildir; kendine has bir yapıya sahip aile yapısı geleneksel ve modern aile yapısının bir karışımı şeklindedir.

Modern aile yapısından farklı olarak ailenin çocuklarını koruma ve kollama işlevi halen varlığını sürdürmektedir. Geleneksel aile yapılarına uymayan biçimde ile kırsaldan kente aileler bazı açılardan modern düzene ayak uydurma çabası içindedir.

2.4.1. Türk Toplumunda Aile ve Aileye verilen Önem

Aile, insanın dünyaya ilk gözlerini açtığı andan başlayarak son nefesini vereceği zamana kadar insanın kişiliğini, inancını, alışkanlıklarını, kültürünü kısacası kimliğini kazandığı bir ortamdır. Zamana ve mekana göre değişiklik gösterebilen aile, yıprandığı dönemler olsa da, yapısı gereği direnmiş, tekrar güçlenmiş ve asla yok olmamıştır. Toplumların inanışlarına, geleneklerine, kültürlerine, yaşadıkları coğrafyalarına ve zamana bağlı olarak değişen ve yaşayan bir kurum olan ailenin her yerde ve her zaman geçerli olacak evrensel bir tanımını yapmak mümkün değildir(Kavak, 2018). Türk toplumu için de zaman içinde yapılanmasında değişiklikler meydana gelmesine rağmen aile her zaman bütünlüğünü korumayı başarmış bir değerdir. Ailenin her türlü etkilenmenin odağında bulunması gerçekte toplumsal değişmenin aile özelinde ortaya çıkan bir aşaması olarak kabul edilmelidir. Zira ekonomik alandaki yeniden yapılanma girişimleri beraberinde kültürel ve sosyal etkilerini de getirmektedir. Kültürel değişim sosyal yaşamda da birtakım değişimler meydana getirmekte, daha doğrusu sosyal yapıda kültürel değişim ile paralel olarak değişmektedir. Toplumda geçerli olan değer yargıları ve bunların benimsenişi zaman içerisinde değişikliğe uğramakta, söz konusu değerler çağın ihtiyaçlarına göre değişmektedir (Süleymanov,2010).

Ailenin kendi içerisinde çeşitli rollerin ve diğer bireylere karşı sorumluluklarının olduğundan bahsetmemiz mümkündür. Aileye verilen önem bu rollere uygun hareket etmesi ile doğru orantılı biçimde artan niteliksel bir güçtür. Bahsi geçen rollerin, genellikle kadın ve erkek için uygun rolleri belirleyen inanışları bünyesinde bulunduran toplumsal cinsiyet rolü temeline dayanır.

Destek; eş desteği, akrabalar arasındaki karşılıklı finansal yardım, tavsiye ve çocuk bakımını içeren desteği içine alır. Uyum; bağlılık, aileye yönelik algı ve aidiyet, ait olma hissi, ailenin bir üyesi olmaya yönelik istek ve aile bütünlüğünü içerir. Kalite; spesifik memnuniyet (evlilik tatmini ve ebeveyn olmaktan duyulan tatmin, vb.) ve genel memnuniyeti (aile yaşam tatmini) içine alan aile yaşam kalitesine ilişkin göstergeleri kapsar (Voydanoff, 2004; Voydanoff, 2008).

2.4.2. Evlilik Birliği ve Evlilik Birliğine Yüklenen Anlam

Dar anlamıyla evlilik, ; karı ve kocadan meydana gelir (Ünal, 1979). Geniş anlamıyla evlilik ise bir yetişkin erkek ile bir yetişkin kadın arasında gerçekleşen, toplumsal olarak kabul edilmiş, istisnalar bulunmasına rağmen genellikle de yasal olarak tanınıp onaylanmış birliktelik ya da bir arada yaşam ilişkisidir. Evlilik bütün toplumlarda, büyük ölçüde kurumlaşmıştır. Karşı cinsten iki partnerin hangi koşullarda bir araya gelebileceği, evliliğin sürdürülmesi için gerekli kurallar, hangi durumlarda bu ilişkinin sona erebileceği gibi hususlar genellikle belirlenip bir esasa bağlanmıştır. En geniş anlamda aile ise; karı-koca ve çocuklardan başka aynı çatı altında yaşayan ve tek bir otorite tarafından yönetilen kişiler topluluğudur. Yani aile, evlilik ve hısımlık ilişkileriyle birbirine bağlı bulunan kişileri kapsayan bir kurumdur (Akıntürk, 2004). Görülüğü üzere aileyi oluşturan iki temel unsur vardır; bunlar evlilik birliği kurmuş kadın ve erkek yani kanundaki ifadesiyle karı-kocadır. Aile, farklı cinsten iki kişinin birleşmesiyle ortaya çıkan bir kurumdur. Ataerkil toplumlarda genellikle erkek ön plândadır. Ancak, zaman zaman ikinci plâna itilse de, insanoğlunun yaratılışından bu yana kadın, hayatın iki temel direğinden biri olmuştur (Akıncı,2004). Evlilik kurumu Türk toplumda ilişkiyi resmi makamlara taşıması açısından büyük ölçüde önem görmektedir; aile yapılanması her ne kadar değişse de evlilik birliği kurulmaksızın yaşanan ileriye taşınmış ilişkiler bakış açısı değişmeden kalmıştır. Aile danışmanlığına konu olan durumlardan evlilik hem öncesi süreçlerle hem de evlilik içinde yaşanan durumlar ile danışmanlık masasına yatırılır. Evlilik ilişkisi, evlilik doyumu, evlilik mutluluğu ve evlilik uyumu gibi kavramlar aile danışmanlarının en fazla ilgilendiği konulardan olmuştur. Öyle ki iki kişinin evlilikten beklentisi kişisel huzura dayalıdır; evlilik akdi gerçekleştikten sonra yaşanan pürüzler ile danışmanlık alma ihtiyacı derinden hissedilir. Birbiri ile etkileşim içinde bulunan, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanır. Evlilikte uyum çiftin birbiri ile dans

etmesi metaforu ile rahatlıkla açıklanabilir; çiftler ahenk içinde hareket etmelidir ki aile içindeki mutluluk kalıcı olsun aksi takdirde çiftlerden yalnızca birinin yaptığı fedakarlık ile evlilik dönüşü olmayan bir huzursuzluğa doğru ilerler. Birbiriyle paylaşma arzusu olmayan çiftlerin çatışmaları çözme gereksinimini her zaman hissetmedikleri ya da eşlerden sadece birinin bütün kararları aldığı, bu gibi durumlarda iletişimin evlilik uyumunu daha az etkileyebileceği söylenebilir. Bu çiftler bu açıdan geleneksel ya da çatışmadan kaçınan çiftlere benzetilebilir (Gottmann,1988).

Erel ve Burman (1995) ise, yaptıkları çalışma ile eşler arasındaki uyum ile ilgili yapılmış olan araştırmaları incelemiş ve meta-analiz yardımıyla çalışmaları 3 boyuttan birine yerleştirmişlerdir. Bu boyutlar şu şekildedir;

1. Eşler arasındaki doyum (eşler arasındaki uyumu; ahenk, doyum, gerilim çerçevesinde olumlu ya da olumsuz olarak değerlendiren araştırmalar.)
2. Eşler arasındaki çatışma (eşler arasındaki fiziksel ve sözel saldırganlığın sıklığı ve yoğunluğunu ölçmeye çalışan çalışmalar.)
3. Ebeveyn çocuk ilişkisi (evlilik ilişkisini ebeveyn çocuk ilişkisine göre değerlendiren araştırmalar.)

Bu üç eksenden de anlaşılacağı üzere yapılan çalışmalar evlilikte kriz dönemlerine odaklanmaktadır. Evlilik kurumu birçok farklı dönemeçten geçer. Kriz dönemlerinden sağ çıkmayı başaran evlilikler çeşitli yaralar alsalar da varlıklarını korur; dönemsel yardımlar aile danışmanlığında sıkça rastlanır bir olgudur. Aile danışmanı yardımcı olduğu aileleri farklı zamanlarda yeniden görüşmelerde görebilir. Örneğin; evliliklerinin ilk dönemlerinde yaşadığı krizleri atlatmak için danışmanlık hizmetine başvuran çiftler ilerleyen dönemlerde ergen çocukları ile yaşadıkları iletişim aksaklıkları nedeniyle yeni bir görüşme talep eden taraf olabilirler. Bunun yanı sıra çift uyumunun önemli belirleyicileri arasında sayılan davranışsal birbirine bağlı olma, gereksinimlerin karşılanması, duygusal düşkünlük evlilik doyumunda da önemli rol oynar.

Evlilikte yakın olma ve evlilik doyumu arasında çok doğrudan bir ilişki vardır. Zaman geçtikçe eşler arasında yakınlık arttıkça evlilik doyumunda da artış olur (Greeff ve Malherbe,2001). Buradan hareketle eşler arası pozitif yönde gelişen ya da aile danışmanı tarafından gelişmesine katkı bulunan ilişki ile evlilik doyumu arasında pozitif yönde ilişki olduğunu söylememiz mümkündür. Danışmanlık usulünde ailenin görüşmelere taşıdığı

problemli olduğunu düşündüğü davranışlara müdahale yolu açıktır. Davranışlar ya da düşünce örüntüleri uzman gözüyle bakıldığında sorun teşkil etse de kişi için risk oluşturmuyorsa müdahaleye açık değildir.

Her evliliğin dinamikleri farklı kalıplara oturmuştur, standart olarak belirlenmiş kalıplara sığdırmak kişiler arası ilişkinin de danışman arası ilişkinin de bozulmasına yol açar.

Ellis (1962) tarafından, sorunlu evlilik ilişkilerinde mantıksız beklentilerin rolü vurgulandıktan sonra evlilik uyumunda ve terapide bilişsel yaklaşım dikkat çekmeye başladı. Mantıksız düşünce ve işlevsel olmayan bilişimlerin evlilik uyumunu kötü etkilediği, mantıklı ve işlevsel bilişimin ise evlilik uyumunu arttırdığı yönünde bulgular daha fazla ortaya kondu.

Türk kültüründe evlilik, yalnızca iki kişinin yaşamlarını birleştirmeleri değildir, aynı zamanda iki ailenin arasında gerçekleşen bir olgudur. Düğün ve evlenme kültürünün özünde, akrabalık ve komşuluk ilişkileriyle bütünleşmiş bir toplumsallık bulunmaktadır (Tezcan, 2000) Bu bağlamda evlilik bireysel değil aynı zamanda toplumsal bir olguyu da karşılamaktadır. Evlilik, çiftler üzerinde, onların bireysel öznel gerçekliklerini de etkileyen bir biçimde işleyen nesnel bir gerçekliği, yeni bir ailenin kurulmasını, çiftlerin öznel karşılaşmalarının bir sonucu olarak belirir. Örneğin evlilik, bekârken kurulan eski arkadaşlıkların terk edilmesi ve birlikte paylaşılan yeni arkadaşlıkların kurulması anlamına gelebilirken; yeme alışkanlıklarında, eğlenme etkinliklerinde, dekorasyon seçimi ve benzerlerindeki değişmeleri de içerebilir. Bu dereceli süreç, evlilik boyunca devam eder (Aktaran Burç, 2018). Evli çiftlerin aile danışmanlığına başvurmadaki nihai amacı problemleri ortadan kaldırarak mutluluğa kısa sürede efektif yöntemler aracılığı ile ulaşım kolaylığıdır. Evlilik ve aile konusunda profesyonel metotlar ile çalışan aile danışmanları bu amaç doğrultusunda biçilmiş kaftandır. Evlilik bağlarının kesin ve bozulamayacak olduğu ütopik biçimde kabul edilirse, hayal gücünün, dışarıda dolaştırmasını gerektirecek ve daha güzel bir mutluluğun var olabileceğini düşündürecek, kışkırtıcı bir kuvveti yok demektir. Bu gibi bir düşünüş şeklinin var olduğu yerde, ev içindeki barışı sağlamak için yalnızca karı kocanın, herkesin tanıdığı edepli davranış ölçüsünün –bu ne olursa olsun- fazla aşağısına düşmemesi yeterlidir (Russell, 1963). 20. Yüzyılda yapılmış bu tanımlamadan da anlaşılacağı üzere evlilikte mutluluk için çeşitli alternatiflerin denenmesinin yanında birçok yola başvurulması kutsal bir kurum olan bu birlikteliğin hak ettiği eylemlerdendir. Toplumsal ve kültürel değerlerin

sürekliliği ve nesiller arası aktarımı evlilik ve aile kurumları aracılığıyla mümkün olmaktadır. Bu değerlerin yeniden üretimi üzerinde önemli etkisi bulunan evlilik ve aile kurumlarının, gündelik hayat pratikleri dışına çıkmamaktadır, onunla yakından ilgilidir. Böylece sosyokültürel yapıyı destekleyen evlilik ve aile kurumları, gündelik hayatı yönlendirmektedir (Burç,2018).

2.4.3. Medeni Durumun Mesleki Beceriler Açısından Yorumlanması

Kişinin meslek doyumu ve iş tatmini, hayatını idame ettirme yetişene sahip olduğu iş için büyük ölçüde önem taşımaktadır; özellikle aile danışmanlığı gibi sürekli olarak insanlara yardım etme ideolojisinde bu tatminin sağlanması hem kişinin hem toplumun yararınadır. İş tatmini ile alakalı en fazla atıf alan tanımı yapan Locke (1976) iş tatminini; kişinin işini değerlendirirken hissettiği olumlu ve duygusal durum olarak tanımlamıştır. Duygusal ve kişisel bir kavram olan iş tatmininin bu özelliği her çalışanda aynı düzeyde tatmin sağlayacak net faktörlerin olmadığı anlamına gelmektedir (İşcan ve Sayın, 2010). Çalışanların iş tatminini etkileyen faktörleri bireysel ve örgütsel faktörler olarak iki başlık altında inceleyen Çimen ve Deniz (2019) cinsiyet, yaş, eğitim durumu, statü ve kişiliği bireysel faktörler olarak belirtirken, örgütsel faktörler olarak; örgütün fiziksel koşulları, örgütün işleyiş ve politikaları, ücret, yükselme olanakları ve işin niteliği gibi faktörlerin iş tatmini etkilediğini belirtmiştir. Buradan hareketle medeni durum bireysel faktörlerin arasında sayılabilmektedir. Mesleğini gerçekleştirme ve görevleri yerine getirme konusunda medeni durum etkili olmasa da meslek tatmini açısından bireysel bir rolü olduğunu söylememiz kaçınılmazdır. Cinsiyet ve medeni durum iş tatmini etkileyen bireysel faktörler arasında yer alan değişkenlerden ikisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Özpehlivan, 2018). Aile danışmanlığı üzerine literatürde yapılan çalışma olmaması; literatürde bu çalışmanın ilk teşkil etmesi nedeniyle diğer sektörlerde yapılan çalışmalar üzerinden genel geçer bir kanı elde edilmeye çalışılmış ve bu çalışma sonuçlarında iş tatmininin cinsiyet ve medeni duruma göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair bir tutarlılık bulunmamıştır. İş tatmini hususuna cinsiyet ve medeni durum demografik özellikleri birlikte incelendiğinde kadın ve evli olmanın meslek doyumuna olumlu etkilerinin olduğu gözlemlenmiştir. Doyumsuzluğa neden olan birincil faktör her meslek grubunda strestir. Bireylerde stres düzeyini etkileyen ya da strese neden olan örgütsel faktörlerin yanında kişilik, yaş, cinsiyet, medeni durum gibi bireysel faktörlerde bulunmaktadır (Gümüştekin & Gültekin, 2009). Çalışanların medeni durumu da örgütsel stres algısını etkileyebilen

bireysel özelliklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Evli olan çalışanların sahip oldukları (anne-baba, karı-koca, gelin-damat vb.) oldukları ekstra rollerin onların daha fazla stres yaşamalarına neden olabileceği düşünülmektedir (Erdoğan,2021). Buradan hareketle evli olmanın aile danışmanlığı mesleğinde önemli bir rolünün olmadığını hatta bazı durumlarda danışmanı fazlasıyla stres faktörü olduğunu söylememiz mümkündür.

Literatürde bulunan çalışma sonuçları da bu doğrultuda daha çok evli çalışanlar lehine yani evli çalışanların daha çok örgütsel stres yaşadıkları sonucu üzerinde yoğunlaşmaktadır (Emmanuel & Collins, 2016; Kejriwal, 2019).

2.4.4. Evlilik Doyumu ve Duygusal Zekanın Mesleki Süreçlerde Etkisi

Toplumsal yaşamın temel öğesini insan ilişkileri oluşturmaktır. Aynı toplum içerisinde diğer insanlarla iletişim kurmak, çeşitli ilişkiler başlatıp sürdürmek kaçınılmaz bir durumdur. Canlılar varlıklarını sürdürebilmek için iletişimde bulunmak zorundadırlar. Bütün canlıların ihtiyaç duyduğu iletişimin insan yaşamındaki yeri ise çok daha önemlidir. Çünkü insan, diğer canlılardan farklı olarak, sürdürmekte olduğu iletişimleri, incelemek ve geliştirmek şansına sahiptir (Dökmen, 2002). Evlilik doyumu; evlilik kurumu içinde eşlerin birbirlerine karşı gösterdikleri sevgi biçimi, cinsel doyum, iletişim biçimi gibi kişisel boyutlardan ve verilen kararlarda eşitlik, kazanç, çalışma ve problemleri paylaşma gibi çevresel boyutlardan elde edilen psikolojik tatmindir (Sokolsi ve Hendrick, 1999). Yaşam devamlılığı için bir araç olarak görülen evlilik birçok toplumda oluşturulması beklenen bir kurumdur. Alanyazında, evlilik doyumunu etkileyen değişkenlere ilişkin pek çok araştırma yer almaktadır. Bunlar arasında; evlilik istikrarı, eşe bağlılık, güçlü manevi değerler, eşe saygı duymak, cinsel yaşamda sadakat, iyi bir eş olmaya istekli olmak, tanrıya inanma ve dine bağlılık, eşi desteklemeye ve memnun etmeye istekli olmak, eş için iyi bir arkadaş olmak ve affetme ve affedilmeye gönüllü olmak yer almaktadır (Rosen, Grandon, Myers ve Hattie, 2004). Evlilik, eşler arası ilişkiler, ilişkilerden beklentiler ve evlilik doyumuna ilişkin değişik kuramsal yaklaşımlar, evlilik ilişkisini/doyumunu açıklayan çeşitli kuramlar bulunmaktadır. Evlilik doyumu ile ilgili araştırmalara genel olarak bakıldığı zaman ise, evlilik doyumunun evlilik süresi, kontrolcü davranışlar, ev işi paylaşımı gibi farklı etmenlerle ilişkisinin incelendiği görülmektedir (Fışıloğlu,1992; Gökmen, 2001; Güven, 2005).

Yukarıda incelenen araştırmalardan da anlaşılacağı üzere güçlü temellere dayanan bir evlilik için tek bir faktör bulunmamaktadır. Doyuma sağlamak birden fazla bileşenden meydana geldiği için evlilik doyumuna ulaşmanın kolay bir durum olmadığını görebiliriz. Mesleki doyum, evlilik doyumu gibi tüm doyum araçları kişinin kendilik çabalarının dışında ilişki içinde bulunduğu insanlara bağlı olduğu için ulaşımı güç fakat verdiği tatmin erişilemez güzelliktedir. Toplum içinde edilgen bir varlık olan insan için kendilik sınırları dışında bulunan her şey duygu ve düşüncelerini etkileme özelliğine sahiptir.

Kişi kendinde ulaşmak istediği tüm emellere sahip olsa da dış dünyanın her zaman etkisi altında kalacak ve ruhsal doyumu her daim bu topluluktan etkilenecektir. Duygusal zekâ tanımı ise doyumdan farklı olarak kişinin sahip olduğu yetilere dayandırılma eğilimindedir. Duygusal zekâ bireysel bir olgu olsa da kişilerarası ilişkilerde kendini açığa vurmaktadır. Tanımlamak gerekirse duygusal zekâ; kendini harekete geçirebilme, aksiliklere rağmen yoluna devam edebilme, dürtüleri kontrol ederek tatmini erteleyebilme, ruh halini düzenleyebilme, sıkıntıların düşünmeyi engellemesine izin vermeme, kendini başkasının yerine koyabilme ve umut besleme olarak kabul edilmektedir (Goleman,2000). İnsanlar farklı düzeyde duygusal zekâya sahip olacaklardır. Duygusal zekâ düzeyi yüksek olan insanlar kendi duygularının ve diğer insanların duygularının daha çok farkında olabilirler. Onlar içe dönük yaşantılarının olumlu ve olumsuz açılarına daha açık, duygularını tanımlama ve onları ayırt etme ve açıklama konusunda daha başarılı olabilirler (Mayer ve Salovey, 1993). Aşan ve Özyer (2003) ise, duygusal zekâyı şu şekilde tanımlamaktadır: ‘’Duygusal zekâ, duyguların farkında olmayı, duygu ve duygu ilişkili bilgiyi muhakeme edebilmeyi ve genel problem çözmenin bir parçası olarak duygusal bilginin işlenmesini içermektedir.‘’ (Akt. Üncü, 2007). Duygusal zeka tanımlamalarından da anlaşılacağı üzere danışmanlık hizmeti esnasında danışmanda bulunması gereken yetilerden biri de duygusal zeka kavramıdır. Danışman kendi duygularının, zorluklarının ve sınırlılıklarının farkında olduğu kadar danışanın da duygularının farkında olmalıdır; teori derslerinde anlatılan şekliyle “danışmanlıkta empati” olarak anlamlandırdığımız kavram burada “duygusal zekâ” olarak karşımıza çıkmıştır. Duygusal zekâ, yaşamın bütün alanlarında -okul, iş, ilişkiler- başarıyı sağlamaktadır (Epstein, 1999). Başarılı bir danışmanlık ilişkisi için duygusal zekâ (EQ) geliştirilmesi gerekliliktir. Kişilerin sağlıklı etkileşimler kurması görevini profesyonel bağlarla üstlenen aile danışmanlarının öznel iyi oluşları ve yaşam doyumlarının standart veya üzerinde olması mesleki başarının yolunu açan

unsurlardandır. Meslek profesyonellerine iş tatmini konusunda gerekli donanımın çalıştığı kurumlarca sağlanması da meslek doyumu kadar yaşam doyumu içinde sağlanmalıdır. Bireylerin öznel iyi oluşu ile yakından ilgili bir kavram olan yaşam doyumu kişiden kişiye farklılık göstermekte ve genel olarak yaşamdan memnun olmayı ifade etmektedir. Genel olarak yaşam doyumu, kişinin, iş, boş zaman ve diğer iş dışı zaman olarak tanımlanan yaşama gösterdiği pozitif duygusal tepkiler olarak tanımlanabilir (Sung-Mook ve Giannakopoulos, 1994).

Evliliklerin boşanma ile sonuçlanmasının en önemli nedenlerinden biri, eşlerin evlilik uyum ve doyumlarının azalması veya olmamasıdır. Evlilik doyumu çiftlerin evlilik ilişkisinden duydukları mutluluk olarak tanımlanmaktadır (Halat ve Hovardaoğlu 2010). Evliliklerde hem ilişki doyumunu azaltan hem de şiddeti körükleyen en önemli etken eşler arası iletişim sorunlarıdır. Evlilik terapisi için başvuran çiftlerle yapılan araştırmaların sonuçları iletişimde yaşanan sıkıntıların en sık karşılaşılan sorun olduğunu görülmektedir.

2.5. Aile Danışmanlığında Danışmanlık Süreci

Aile danışması süreci "gelişim odaklı" tasarlanmıştır. Danışma sürecinin temel amacı; aile sisteminin daha işlevsel, tüm aile üyelerinin iletişimini güçlendirecek ve aile atmosferini olumlu yönde desteklemesidir. Aile danışması sürecin kuramsal alt yapısı, temel sistemik kuramların görüşleri ile Yapısal Aile Danışması ve İnsancıl Aile Danışmasıdır (Civan Gökkaya ve Nazlı, 2019). Aile danışmanlığı hizmeti bireysel de olsa ailenin grup üyelerine yönelik de olsa istikrarlı biçimde olumsuz olan noktaların küçülmesi olumlu görülen özelliklerin yüceltilmesi üzerine tasarlanmıştır. Birbirinden farklı kuramlar ve bakış açılarının saptandığı aile danışmanlığında fark etmeksizin amaçlar aynı açıdan ele alınır. Aile danışmanlığı kuram ve yaklaşımlarına bakıldığında şu şekilde ele alınabilir; Bowen aile danışması, yapısal aile danışması, yaşantısal/insancıl aile danışması, aile sistemleri kuramı, bilişsel-davranışçı aile danışması ve öyküsel aile danışması. Her kuram benzer hedeflere sahip olmakla birlikte kullandıkları teknikler ve stratejiler kendilerine özgüdür (Broderick ve Weston, 2009).

Aile sistemine müdahalede üç temel amaç vardır. Birincisi, uzman aile iletişiminin açık bir fotoğrafını çeker ve sorunu ortaya çıkaran iletişim kalıbı görülmeye çalışılır. İkincisi

ailenin tedavi sürecine katılımı için onayının alınması gerekir. Üçüncüsü ailenin değişim sürecini oluşturmaktır (Mavili Aktaş,2013). Danışma süreci aile üyeleriyle birlikte kararlaştırılan hedefler ve stratejiler doğrultusunda belli aşamalar biçiminde yürütülür. Danışman aktif ve değişken bir rolü benimser. Yönlendirici rolü daha çok elinde bulundurmak durumundadır (Özgüven,2009). Aile danışmanı danışmanlık usulleri gereğince aktif olarak rol alsa da kullanılan teknikleri, verilen görev ve ödevleri hayata geçirecek dolayısıyla esas değişimi karatan kişiler hizmete başvuran aile üyeleridir. Negatif gelişen durumlarda problemin gerçek kaynağı olarak nitelendirilen aile üyesi danışmanlık oturumlarına katılmayı reddedebilir; bu durum hem danışman hem de oturumlarda bulunan aile üyeleri için içinde bulunulan hali olumsuz yönde etkileyebilir ve hatta bazı zamanlarda gerilemeye neden olabilir. Bir sistem olarak aile öğeleri /alt sistemleri (üyeleri) arasında karşılıklı etkileşim vardır ve sistemdeki parçalar birbirine bağlıdır. Bir alt sistemde (aile üyelerinden birinde) ortaya çıkan sorun, öğeler arasındaki etkileşim nedeniyle diğer alt sistemleri (aile üyelerini) ve üst sistemi de (aileyi) etkiler (Yaman ve Akdeniz, 2011).

Aile danışmanlığı doğrusal yönde akan düz bir yol değildir aksine inişleri-çıkışları bulunan engebeli bir yoldur. Böyle düşünüldüğünde kişinin düşmesi bu yolda devam edememesi de ihtimaller dâhilindedir; danışanın eline soyut bir gerçeklik verildiğinde aynı zamanda hayatın da iniş-çıkışlar ile dolu taşlı bir yol olduğu anlaşıldığında kişi değişim için en büyük adımı kendiliğinden atmış olacaktır.

2.5.1. Aile Danışmanlığı Süreci

Ailelerde var olan problemlerin çoğu, bir gelişim aşamasından diğerine geçişe uyum sağlamadaki zorluklarla ilişkilidir. Bu durumda, danışmanın gelişim sürecinin nasıl serbest bırakılabileceğini veya desteklenebileceğini düşünmesi gerekir. Bir aile tedavi için başvurduğunda iki ana alan dikkate alınmalıdır. Bunlardan biri ailenin gelişim aşamasıdır. Diğeri ise ailenin yapısı ve işleyiş şeklidir (Barker ve Chang, 2013). Ailede var olan problemlerin evlilik öncesi ve sonrası süreçte gelişen adaptasyon olgularından meydana geldiği bilinmektedir. Kişilerin aile danışmanlığına başvurmada çeşitli nedenleri vardır bunlardan biri de evlilik dönemi öncesidir. Flört aşamasından itibaren

kişi, duygusal ilişki yaşadığı partnerinin yaşam alanına alışma sürecine girmiş bulunur. Evlilik ise aynı ev içine girdikten sonra kişilerin birbirine alışma sürecini içerir. İlerleyen dönemlerde çocuk sahibi olmakla birlikte eşler arası ilişki farklı yöne evrilir; yaşantılar, krizler ve zorluklar artık iki kişi arasından daha geniş kitlelere yayılmaya başlamıştır. Aileye katılan her birey yeni bir yapılanmanın olduğu kadar yeni bir zorluğun da habercisidir. Fenell ve Weinhold tarafından aile ile ilgili en yaygın sorunlar ve aile danışmanlığının gelişimini gerektiren nedenler bazı başlıklar altında toplanmıştır. (aktaran Nazlı, 2014). Buna göre sorunlar; Eşlerin her ikisin de mesleğinin olması (Ev işlerinin paylaşılması ile ilgili sorunlar, Çocuk bakımı ile ilgili sorunlar, Evin geçimi ile ilgili sorunlar), Evlilik ilişkilerinde bozulma, Tek ebeveynli aileler, İlaç ve alkol bağımlılığı, Okulla ilgili sorunlar, Çocuğun yönlendirilmesi ilgili sorunlar, Ergen depresyonu, Yaşlı anne babaya bakma, Evden ayrılan yetişkin çocuklarla ilgili sorunlar şeklinde gruplandırılmıştır. Görüldüğü üzere aile içinde yaşanan sorunlar tek yönlü bakmaktan oldukça uzaktır; aile danışmanları çok yönlü meslek anlayışına sahiplerdir. Danışanların başvuruları bazen ciddi aynı zamanda komorbid sorunlardan doğarken; bazen kolaylıkla çözüme ulaşacak nedenler ile başvurular oluşur. Bundan dolayı literatürde ve ana kaynaklarda aile danışmanlığı süreci için belirli bir süre sınırı belirtilmemiş, tüm kaynaklarda ortalama 10 görüşme olarak planlamıştır.

Aile danışmanları sürecin en başından itibaren aileyi tanıma işlemini tamamlayınca yetkinlik düzeyleri doğrultusunda uygun kuram ve yaklaşımı seçerek görüşmelere devam ederler. Burada amaç kişiler için en doğru yaklaşımı uzman gözüyle seçerek yeterli sürede en iyi sonucu almayı sağlamaktır.

2.5.2. Aile Danışmanlığında İlk Görüşme

Aileyle yapılacak olan ilk görüşmede birincil amaç danışanlar ile bağlantı kurmaktır. Danışman bu aşamada ailenin başvurma sebebinin yani sorunun ne olduğu hakkında bilgi alır. Profesyonel yardım almak için şimdiki zamanı seçmelerinde belirleyici etkenin ne olduğu ve danışmanlık hizmetine başvurduğu zamana kadar sahip olunan sorunla baş etme yöntemlerinin neler olduğu aynı zamanda hakkında bilgi toplar. İlk toplantıda danışmanın herkese "merhaba" demesi ve sonra kendini tanıtması ve bir profesyonel olarak görevini açıklaması gerekir. Aileden problemin tanımını yapması istenir ve bu

şekilde danışman müdahale sürecinin hedeflerini netleştirebilir. Danışman, aile hakkında öğrendikleri sayesinde açık bir şekilde anlaşma yaparak, danışmanlık sürecinin bağlamını belirlemelidir (Rivett & Eddy, 2009). Bu bağlamda bir selamla başlayan aile danışmanlığı süreci kişilerin hayatlarına dokunmakla son bulmaktadır. İlk oturuma gelen ailelerde danışmanlıktan beklentilerin öğrenilmesi en önemli noktadır; kişilerin beklentileri gerçekçi sınırlarda değilse, danışmanlıktan mucizeler yaratacak sihirli bir dokunuş bekliyorsalar, beklentiler üzerine konuşulmalı realist hale getirilmesi için gerekli destek sağlanmalıdır. Danışmanlık kişilerin hayatında fark yaratsa ve danışman oturumlar boyunca aktif rol oynasa da aile zamanını büyük ölçüde diğer aile üyeleri ile geçirmektedir. Oturumlarında konuşulan tekniklerin uygulanması, sağlıklı iletişim kalıplarının oturtulması danışanların asli görevlerindendir.

Nichols'e (2013) göre, ilk görüşmede yapılması gerekenler şunlardır;

1. Ailenin tüm üyeleriyle bağlantı kurarak problemle ilgili duygu ve düşüncelerini öğrenmek,

2. Sürecini danışman liderliğinde sürdürmek,

3. Aile ile çalışırken samimiyet ve profesyonellik arasında denge kurabilmek,

4. Danışanların olumlu yönlerini fark etmek ve bunları onlara söylemek,

5. Ailenin yapısına saygı duymak ve empatik iletişim kurmak,

6. Ailenin var olan sorunlarına ve bunlarla baş etme becerilerine odaklanmak,

7. Ailede var olan ve soruna neden etkileşim biçimlerini fark etmek ve yararlı etkileşimleri desteklemek,

8. İlk görüşmede bulunmayan aile üyelerinin olası bağlantılarını göz önünde tutmak,

9. Aile ile birlikte oluşturulmuş bir sözleşme yapmak,

10. Soruları teşvik etmek (aktaran Civan Gökkaya ve Nazlı, 2019).

İlk izlenimler tüm ilişkilerde olduğu gibi danışmanlık perspektifinden bakıldığında da ilişkilerin gidişatını belirleyen evredir. Başlangıçta kişiler ile danışman arası güven teminatı ne kadar kuvvetli kurulursa ilerleyen aşamalarda başarı o kadar kolay sağlanmaktadır.

2.5.3. Aile Danışmanlığının Orta Evresi

Ailelerin karşılaştığı sorunlar farklılık gösterdiğinden, kullanılacak teknik ve yaklaşımlar her sistemde farklılık gösterir. Gelişmeler ve şikâyet edilen sorunlara müdahalenin en fazla olduğu evre olmasına rağmen alanyazında hakkında en az bilgi sahibi olduğumuz evre orta evredir bunun sebebi kişi odaklı biçimde aileye özel ilerlemektedir. Her danışmanlık ilk oturum ve son oturumda belirli çerçevelere oturtulmuş olsa da orta hatta geçen süreç aile danışmanının inisiyatifleri ve seçimleri ışığında yürütülür. Bu açıdan aile danışmanlığı ve eğitimi programlarında meslek erbaplarına kuramsal çerçeve olarak yüklenen bilgiler profesyonel hayatta sıklıkla kullanıma açıktır. İhtiyaca yönelik hareket eden tüm yardım mesleklerinde bu durum eğitim döneminin başında ilan edilir.

Aile danışmanlarının sorularının karşısında yansıtma ile özel hayata yönelik sorular arandığı; mesleğin en zorluk yaşanan oturumları orta evrede geçen seanslardır. Kişi aktarım da dahil olmak üzere hizmet aldığı danışmanı kafasında birçok yere oturtur hatta bazen kızgın olduğu kişilerin rollerini danışmanına yükler tüm bu kargaşalar danışmanı zorlar mesleki hayatın süpervizyon ihtiyacının en tepede olduğu dönemlerdir. Bitirme oturumlarına yaklaştıkça danışan-danışman arasındaki ilişki en iyi konumuna yaklaşır. Taraflar artık birbirlerini tanımış, sınırlar net biçimde çizilmiştir.

2.5.4. Aile Danışmanlığında Sonlandırma Oturumları

Aile bireyine/bireylerine iyi gelen, yeni bakış açıları sunan ve olaylara farklı perspektiften bakmasını sağlayan aile danışmanlığında son aşamalar sonlandırma görüşmeleridir. Danışmanlık usulleri gereğince son görüşmeye yaklaştıkça bu bilgi danışana verilmeli, kendini hazırlaması için fırsat sunulmalıdır. Genelde danışanlardan hayatlarında yolunda giden olayları gördükten sonra danışmanlık oturumlarını sonlandırma konusunda kaygı yaşarlar. Yaşanan bu kaygının en büyük nedeni beklenti anksiyetesidir; hayatında yoluna koyduğu sürecin danışmanlık almayı kestikten sonra tekrar nüksetmesini bekleyen bireylerde danışman ile ilişkinin sonlandırılması da danışmanlık seanslarına konu olabilecek niteliktedir. Aile danışmanı başarılı bir sonlandırma gerçekleştirebilmek için planlama aşamasını iyi yapmalı ve sonlandırma seansına gelmeden önce aileyi güçlendirerek kalan seans sayısını hatırlatmalıdır. Bu şekilde aileler duruma kendilerini adapte eder ve sonlandırma daha kolay gerçekleşebilir (Bentovim, 1989). Aile sorunlarını tek başına çözecek duruma geldiğinde çalışma sonlandırılır. Aileye müdahale

sonlandırıldıktan sonra müdahale amaçlarıyla ilişkili olarak ailenin işlevsellik düzeyi hakkında bilgi toplanır (Duyan,2012). Önemle üzerinde durulması gereken nokta ailenin işlevselliğinin sağlıklı çizgileri olmalıdır. Son görüşmenin son kısmında danışman aileye tekrar ihtiyaçları olduğu takdirde kendisine ulaşabilecekleri bilgisini vermelidir; bunu duymak danışanlar için güven verici bir dosttan gelen telkin etkisi yaratacaktır.

2.5.5. Aile Danışmanlarının Süreç İçinde Yaşadığı Mesleki Zorluklar

Aile danışmalarının kişilere psikolojik destek sağlarken sahip olması gereken özellikler tanımlanmıştır. Nelson ve diğerleri (2007) aile ve çiftlerle çalışan uzmanların becerilerine yönelik kavramsal beceriler, algısal beceriler, yönetici beceriler, değerlendirme becerileri ve mesleki beceriler olmak üzere bir sınıflandırma yapmışlardır (aktaran Bozkurt Karalı, 2019). Profesyonellerin bu becerilere sahip olmasının yanında iyi bir eğitim sürecinden geçmiş olması danışmanlık sürecinde yaşayacağı zorlukları en aza indirgemektedir. Bunun yanında başarılı bir danışmanlık süreci için aile danışmanlarının teröpatik becerilere sahip olmaları son derece önemlidir. Bireysel danışmanlık ve aile danışmanlığında da ortak olarak kullanılan mikro beceriler/temel yardım becerileri bulunmaktadır (Nazlı, 2014). Meslekte aktif biçimde yer alan aile danışmanlarının danışmanlık prensipleri uygulamaya geçirmeleri beklenirken sürekli gelişime açık sosyal bilimler alanındaki güncelliklerin de yakından takipçisi olması başarıda büyük rol oynar. Görüşme odalarının belirlenmiş özelliklere göre dizayn edilmesi, danışmanın gereken özeni dış görünüşüne, sesine, beden diline yansıtması danışmanlıktan beklentiyi karşılar. Toplumumuzda güvenilir meslekler sıralamasında üst konumlara sahip olan psikolojik danışmanlık için belirgin bir prototip vardır; danışmanın bu özellikleri karşılaması yaşayacağı zorlukları azaltarak mesleki doyumunun artmasına sebebiyet verir. Öz yeterlilik kavramı, içerisinde yapılacak eylemin planlanması, bu eylem için gerekli becerilerin farkında olunması, bu becerilerin örgütlenmesi ve karşılaşılabilecek olan zorluklardan elde edilecek kazançların gözden geçirilmesi gibi ögeleri barındırmaktadır (Yıldırım ve İlhan, 2010). Düşük öz yeterlik inancına sahip bireyler karşılaştıkları zorluk karşısında hedeflerin vazgeçebilmekte, daha küçük hedeflere yönelebilmekte ya da cesaretsizlik yaşayabilmektedirler (Bandura, 1993). Kişisel perspektiften bakıldığında alan için öncelikli yapılması gerekenlerden ilki alan sınırlarının belirlenmesi ve bunun yanında danışmanların yeterlilik düzeylerine yönelik çalışmalara gecikmeden başlanmasıdır. Ailenin yaşadığı zorluklar çalışma konusu olan aile danışmanlarının

görüşmeler boyunca zorluklarla karşılaşması muhtemeldir. Bu zorlukların danışman kaynaklı olanları yukarıda bahsettiğimiz şeklindedir. Günümüzde en sık rastlanan zorluk sosyoekonomik nedenlere bağlı olmayan seanslara devam etmeme sorunsalıdır. Aile üyelerinden seanslara katkı sağlamayı reddeden tarafın seansları gelmeyi bırakmasının yanı sıra karşılaşılan bazı durumlarda aile tümden seanslara gelmeyi kesebilir.

Ülkemizde daha çok karşılaşılan durum anne ve çocukların görüşmelere devamlılığı sağlansa da dahil olmayı kabul etmeyen babanın görüşmeleri reddetmesidir. Bu durumun yaşanması danışmanın sorunun kökenine inememesi ve etkili çözümü aramasını zorlaştırabilir. Bunun yanında tabu olarak kabul edilen cinsellik konusunun seanslarda konuşulması ailenin uygun görmediği ve hatta üzerinde durmamakta ısrarcı olduğu seanslarda danışmana zor anlar yaşatan konulardandır. İletişim sorunlarına sahip danışanlar ile görüşmede aile üyelerinin tartışma yaşadığı ve aile danışmanının oturumu yönetmekte zorlandığı durumlar yaşanması muhtemeldir. Yaşantılar kişide yetersizlik duygusu yaratabilir, seans sırasında kavga durumları ile sıklıkla karşılaşılıyor ise danışman oturumları sonlandırabilir; danışmanlık odasında tartışma yaşanmamasına dair danışanlar ile anlaşma yapabilir ya da önlenemez durumlarda aile üyeleriyle bireysel görüşmeler yapmayı tercih edebilir. Bu tercihler danışmanın kararına bırakılmıştır. Danışmada karşılaşılma olasılığı yüksek olanlardan bir diğeri ise danışan sırlarıdır. İnsanlarla yürütülen bir meslekte şüphesiz ki gizli kapılar ardında kalan bilgiler ile karşılaşılır. İlerlemeye devam ederken danışmanlık seyri için önem arz eden bir bilginin eksik anlatıldığı ile karşılaşılması sürecin başa sarmasına neden olabilir. Aile ile çalışırken çözümlenmenin gerçekleşmediği durumlarda paylaşıma açılmayan bilginin varlığı ilk akla gelen seçenektir. Genellikle ebeveynler sosyal beğenilirlik kaygılarından kaynaklı olarak çocukları ile çalışmaya geldiklerinde yaşanan problemleri bilinçli ya da bilinçsiz paylaşmaktan çekinme eğilimindedirler. Çocuk sahibi ebeveynlerin danışmanlık esnasında danışmanlara daha çok kişisel soru yöneltmesi bunun yanında eşler arası sorunlar yaşandığında da danışanların merak duygusunun harekete geçtiği; kendilerine sorulan soruları danışmanlarına yöneltmeleri sıkça rastlanan durumlardandır. Bu gibi olumsuzlukların yaşanması danışmanlık oturumlarının uzamasının en büyük nedeni olarak görülmektedir.

Bahsedilenlerden anlaşılacağı üzere aile danışmanlığı mesleğinde kişi birçok zorlukla karşılaşabilir fakat önemli olan danışmanın sürecin ilgili olduğu kısmın ve kişilerin

danışanlar olduğunu hatırlaması aynı zamanda hatırlatması; kişisel algılamaması ve profesyonelce yaklaşmasıdır. Her meslekte olduğu gibi aile danışmanlığı mesleğinde de hizmet verilebilmesi için profesyonel bakış açısına sahip olunması gereklidir. Aile danışmanının içgörü sahibi olduğu, mesleğini etik ilkelerce yürüttüğü takdirde aşamayacağı zorluk yoktur. Mesleğini en iyi yapan mesleğinin gereğini ve karşılaşacağı güçlükleri en iyi bilendir.

3.YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacı ve soruları, hangi araştırma deseninin kullanılması gerektiğini belirleyen en önemli faktörlerden biridir. Amacına uygun olarak, aile danışmanlarının deneyimlerinden yola çıkarak aile danışmanlarının hizmet süreci içinde yaşadığı zorlukları ortaya koymayı hedefleyen bu çalışma nitel araştırma yönteminde tasarlanmıştır. Nitel çalışmalar yapan araştırmacılar için katılımcılar ve katılımcıların kendi ifadeleriyle konu ile ilgili algı ve düşüncelerine ulaşmak çok önemlidir. (Creswell, 2007). Nitel çalışmalara katılanlardan toplanan verilerin, doğal ortamlarda katılımcılardan gözlem ve görüşmeler yoluyla elde edilen düşünce ve algılarının yansıtılmasının, katılımcıların ait oldukları grup ile ilgili bilgi edinilmesi açısından önemini vurgulamaktadır. (Bayyurt & Seggie, 2021). Nitel araştırmacılar aslında katılımcıların/insanların içinde bulundukları ortamı nasıl anlamlandırdıklarını anlamaya çalışmaktadırlar (Merriam, 2009). Bu noktadan yola çıktığımızda nitel çalışmayı en önemli kılan özelliğinin aile danışmanlarının mesleki tecrübelerinden yola çıkılarak derinlemesine irdelenen bir anlam çalışması olduğunu söylememiz mümkündür.

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji desenindedir. Fenomenolojik araştırma, günlük hayatta farkında olduğumuz fakat derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanarak (Yıldırım ve Simsek, 2006). tecrübelerimizi ve kendi dünyamızdaki bu tecrübelere yüklediğimiz anlamı ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (Titchen & Hobson, 2005). Fenomenolojik araştırma betimleyici ve yorumlayıcı olarak ikiye ayrılmaktadır. Her iki yaklaşımda kişilerin deneyimlerini ortaya çıkarmaya odaklanmakta ancak betimleyici fenomenolojide temel amaç insanların algı ve deneyimlerini betimlemektir. Yorumlayıcı fenomenoloji kişilerin deneyimlerinin tanımlanması veya özünü ortaya koymak yerine günlük oluşumlardaki gizlenmiş anlamlara odaklanmaktadır (Ersoy, 2016). Bu doğrultudan bakıldığında aile danışmanlarının meslek hayatındaki deneyimlere odaklanmak araştırmanın özünü oluşturduğu için ‘betimleyici fenomenolojik araştırma’ deseninde tasarlanmıştır. Yapılan araştırma aile danışmanlarının sürece ve danışanların tepkilerine yönelik bir anlamlandırma çalışmasını beraberinde getirmektedir. Danışmanların medeni durumları bazında danışanlarından aldığı reaksiyonlar tecrübeleri ışığında aydınlatılarak analiz yapma imkânı sunmuştur.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik ve ölçüt örneklem ile belirlenmiş olup, İstanbul ilinde 'Aile Danışmanlığı ve Eğitimi' tezli/tezsiz yüksek lisans programı derslerini tamamlamış veya aynı programın sertifikasyon programlarını kriterlere uygun biçimde(4.09.2012 Resmî Gazete ile yürürlüğe giren Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği standardı göz önünde bulundurularak.) 150 saatlik eğitimi tamamlamış, danışmanlık süreci içinde bulunan aile danışmanı unvanına sahip 20 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubuna katılacak aile danışmanlarının belirlenmesinde cinsiyet, yaş, mezun olunan lisans programı, eğitim düzeyi ve medeni durum değişkenleri çeşitlilik kaynağı olarak alınmıştır.

Araştırmanın çeşitlilik kaynağı olarak verilen faktörler demografik tablolar aracılığı ile ifade edilecektir.

Araştırma bulgularının sunulmasında katılımcıların kişisel verilerinin korunması ve kimliklerinin gizlenmesi amacıyla her bir katılımcıya Katılımcı 1 (K1) - Katılımcı 20 (K20) arasında değişen rumuzlar verilmiştir. Bu noktadan sonra katılımcılar rumuzlarını karşılar biçimde ifade edilecektir.

Tablo 3.1. *Katılımcıların Demografik Özellikleri*

Cinsiyet	**Aile Danışmanı Sayısı**	**Yaş Aralıkları**	**Mesleki Kıdem**
Kadın	13	23-54	1 yıl-14 yıl
Erkek	**7**	**24-47**	**1 yıl- 18 yıl**

Tablo 3.1. incelendiği takdirde katılımcıların cinsiyete göre göreceli olarak dengeli bir dağılım sergilediği söylenebilir. Aile danışmanlığı yüksek lisans ve sertifikasyon eğitimi

veren kurumlara da bakıldığında kadın yoğunluğunun erkek yoğunluğuna oranla göreceli olarak fazla olduğunu söylememiz mümkündür.

Araştırmaya katılan aile danışmanlarının yaş aralığının 23-54 arasında değiştiği görülürken, kıdemleri ise 1 ile 18 yıl arasında seyretmiştir. Yani meslekte ilk yıllarını geçiren aile danışmanları ve uzun yıllardır aile danışmanlığı mesleğini yürüten aile danışmanları araştırmanın katılımcıları olarak görüş beyan etmişlerdir. Araştırmayı güçlü kılan yönlerinin arasında yaş aralığının jenerasyon farkı olarak tanımlamayı mümkün kılacak düzeyde geniş olması ve mesleki kıdemin uzun yıllar arasını ifade etmesi sayılabilir. Tablo 3.2.'de ise katılımcılar mezuniyet bölümlerine göre ifade edilecektir.

Tablo 3.2. *Katılımcıların Mezuniyet Bölümleri*

Lisans Bölümü	**Aile Danışmanı Sayısı**
Psikoloji	12
Sosyoloji	3
Çocuk gelişimi ve eğitimi	2
Sosyal Hizmetler	1
PDR (Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik)	1
İnsan Kaynakları Yöneticiliği	1

Tablo 3.2.'de görüldüğü üzere psikoloji mezunu aile danışmanlarının katılımları diğer lisans bölümlerine göre daha fazladır. Bu durumun 'Aile danışmanlığı ve Eğitimi' alanına psikoloji mezunlarının daha fazla ilgi göstermesinden kaynaklı olduğunu söyleyebiliriz. Çalışmanın Psikoloji bölümünün yanı sıra sosyoloji, çocuk gelişimi ve eğitimi, sosyal

hizmetler, PDR ve insan kaynakları yöneticiliği olmak üzere 6 farklı alandan aile danışmanı ile gerçekleştirilmiş olması farklı ekollere göre bakış açıları sunması açısından çeşitlilik arz etmiştir.

Tablo 3.3.'te katılımcılar aile danışmanlığı eğitimi aldıkları kurumlara göre ifade edilecektir.

Tablo 3.3. *Katılımcıların 'Aile Danışmanlığı ve Eğitimi' aldığı kurumlar*

Eğitim	**Aile Danışmanı Sayısı**
	(Sertifika eğitimi Resmi Gazete'de geçen koşullar ile.)
Yüksek Lisans Eğitimi	14
Sertifikasyon Eğitimi	6

Çalışmaya katılan 20 katılımcının da Aile danışmanlığı ve eğitimi alanın da olmasa da lisansüstü eğitimleri mevcuttur. Tablo 3.'de görüldüğü üzere 14 katılımcının lisansüstü eğitimi aile danışmanlığı unvanını beraberinde getirmiştir. 6 katılımcı da aile danışmanlığı unvanını 4.09.2012 Resmî Gazete ile yürürlüğe giren Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği standardını karşılayan 150 saatlik eğitim sonucunda aldıkları sertifikalar ile elde etmiştir. Bu açıdan bakıldığında araştırmanın en başında belirtilen koşullara 20 katılımcının da uyum sağladığını görülmüştür. Tablo 3.4.'de aile danışmanları medeni durumları ve ebeveynlik durumlarına göre tanımlanacaktır.

Tablo 3.4. *Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımı*

Katılımcı	**Cinsiyet**	**Medeni Durum**	**Ebeveynlik**
		(Evli ve bekâr olmak üzere.)	

K1	Kadın	Bekâr	Çocuk yok
K2	Kadın	Bekâr	Çocuk yok
K3	Kadın	Evli	Çocuk yok
K4	Kadın	Bekâr	Çocuk yok
K5	Kadın	Bekâr	Çocuk yok
K6	Kadın	Bekâr	Çocuk yok
K7	Erkek	Bekâr	Çocuk yok
K8	Erkek	Evli	Çocuk yok
K9	Kadın	Evli	2 çocuk
K10	Kadın	Evli	3 çocuk
K11	Erkek	Evli	Çocuk yok
K12	Kadın	Evli	Çocuk yok
K13	Kadın	Evli	1 çocuk
K14	Kadın	Evli	Çocuk yok
K15	Erkek	Bekâr	Çocuk yok
K16	Erkek	Evli	2 çocuk
K17	Erkek	Bekâr	Çocuk yok
K18	Kadın	Bekâr	Çocuk yok
K19	Erkek	Bekâr	Çocuk yok
K20	Kadın	Bekâr	1 çocuk

Nitel betimsel yaklaşım, çalışma grubunun ayrıntılı olarak betimlenmesini gerektirir (Cresswell, 2012). Tablo 3.4.'te katılımcılar medeni durumlarına ve ebeveynlik durumlarına göre ifade edilmiştir. Katılımcıların 9'u evli iken 11'i bekârdır, bunun yanı

sıra 5 aile danışmanı çocuk sahibidir. Aynı zamanda cinsiyet rollerine ve danışan beklentisine göre katılımcıların söylediklerinden genel bir yoruma ulaşabilmek için cinsiyetlerine de tabloda yer verilmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere katılımcıların söylemleri K1 ve K20 arasındaki kodlarla belirtilerek değiştirilmeden yansıtılacaktır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Nitel araştırmalarda en yaygın kullanılan veri toplama şekli görüşmedir (Mason, 2005). Bu doğrultuda araştırma aile danışmanları ile yapılan görüşmeler ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri 20 aile danışmanı ile gerçekleşen yarı yapılandırılmış görüşme ile elde edilmiştir.

Görüşmenin içerdiği sorular alanyazın taraması sonucunda oluşturulan soru havuzundan, geçerliliği sağlamak amacıyla alanda çalışan iki uzmana ve dil uygunluğu için Türkçe öğretmenine sunulmuştur. Soruların kolay anlaşılabilir; yansız, yüksüz ve yargısız olmasına özen gösterilmiştir. Uzmanların görüş ve önerileri ile son şekli verilmiştir. Son halinde 6'sı demografik bilgilere yönelik olan amaca uygun 18 soru hazırlanmıştır. Hazırlanan açık uçlu sorular araştırmaya gönüllü olarak dâhil olan 2 katılımcı ile pilot uygulama yapılarak uygunluğu tespit edilmiştir ve görüşmeler başlatılmıştır. Katılımcılara çalışmanın amacından açık biçimde bahsedilerek, etik çerçeve içerisinde sunularak bilinçli onam yazılı olarak elektronik ortamdan iletilmiş ve onay veren katılımcılar ile görüşmeler planlanmıştır. Gönüllü katılımcılara yarı yapılandırılmış sorular ihtiyaç ve görüşmenin gidişatına göre soruların yeri değiştirilerek tamamı sorulmak kaydıyla, pandemi şartları gereği görüşmeler online yürütülmüştür. Görüşmeci ve katılımcılara uygun gün ile saatler belirlenerek görüşmeler zoom programı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Görüşme süresi 20-30 dakika sürecek şekilde ayarlanmış ve hedefe uygun hareket edilerek veri toplama süreci tamamlanmıştır. Araştırmanın verileri Şubat-Mart 2021 döneminde toplanmıştır.

3.4.Verilerin Analizi

Araştırmanın veri analizi objektif bir biçimde titizlikle yürütülmüştür. Elde edilen veriler manuel biçimde bilgisayara aracılığı ile elektronik ortama aktarılarak görüşme metinleri elde edilmiştir ve analize başlamadan önce bütüncül bir bakış açısı kazanmak amacıyla baştan sonra okuması yapılmıştır. Daha sonra görüşme metinleri analiz edilerek aile danışmanlarının deneyimlerinin yapısına ulaşılmaya çalışılmıştır. Nitel araştırma verileri

dört aşamada analiz edilir: (1) Verilerin kodlanması, (2) Temaların bulunması, (3)Kodların ve temaların düzenlenmesi, (4) Bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Yapılan görüşmelerde ortak ve benzer olan noktalar bulunarak kodlar oluşturulacaktır. Ardından benzer kodlar temalara dönüştürülerek analiz sağlanacaktır. Kodlar ve temalar tablolar aracılığı ile nesnel biçimde yansıtılarak araştırma metninde yer alacaktır.

Çalışmada, aile danışmanlarının danışmanlık sürecindeki yaşantılarına ve yorumlanan danışan algılarına yönelik derinlemesine inceleme; aile danışmanlarının verdiği yanıtların benzer ve farklı olan yönlerine; görüşmede kullanılan soruların doğrultusunda veri analizi hedeflendiğinden betimsel analiz tekniği kullanılması uygun görülmüştür.

Betimsel analiz dört aşamada gerçekleşmektedir. Birinci aşamada araştırmacı araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal çerçevesinden ya da görüşme ve gözlemlerde yer alan boyutlardan hareket ederek veri analizi için bir çerçeve oluşturur. Böylece verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı belirlenmiş olur. Ardından, araştırmacı daha önce oluşturmuş olduğu çerçeveye dayalı olarak verileri okur ve düzenler. Bu süreçte verilerin anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmesi önem taşımaktadır. Bu aşamadan sonra araştırmacı düzenlemiş olduğu verileri tanımlar. Bunun için gerekli yerlerde doğrudan alıntılara da başvurmak zorunda kalabilir. Bu sürecin sonunda araştırmacı tanımlamış olduğu bulguları açıklar, ilişkilendirir ve anlamlandırır. Araştırmacı bu aşamada ayrıca yapmış olduğu yorumları daha da güçlendirmek için bulgular arasındaki neden sonuç ilişkilerini açıklar ve ihtiyaç duyulması durumunda farklı olgular arasında karşılaştırma yapar (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmanın veri analizinde mesleğini en iyi bilen ve içindeki süreçleri aktaran katılımcı aile danışmanlardan doğrudan aktarımlar yapılmıştır.

Betimsel analizde, görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu araştırmanın analizinde amaç, yarı yapılandırılmış görüşmeler sonunda elde edilen verilerin nesnel biçimde yorumlanıp, düzenlenmiş halini araştırmacılara sunmaktır.

4. BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulgulara dayanarak; ***(a)*** aile danışmanlarının mesleki motivasyonları, ***(b)***danışanların katılımcılara yönelttiği sorular *ve* sorularını yanıtlarken

aile danışmanlarının göz önünde bulundurduğu hususlar, ***(c)*** süreç içerisinde aile danışmanlarının kendini yetkin hissettiği çalışma konuları, ***(d)*** süreç içerisinde aile danışmanlarının çalışmakta zorluk yaşadığı konular, ***(e)*** medeni durum farklılığına (bekar ve evli olmak üzere) göre aile danışmanlarının yaşadığı zorluklar, ***(f)*** danışmanlık süreci içinde medeni durumun etkilediği faktörlerin varlığı, ***(g)*** aile danışmanların mesleki ve kişisel gelişimlerini sağlamada önünde olan engeller; engellerin kaldırılması ***(h)*** aile danışmanlarının deneyimlerine göre sürecin medeni durum ile bağlantısı olmak üzere 8 ana tema oluşturulmuştur ve detaylı olarak açıklanmıştır.

4.1. Aile Danışmanlarının Mesleki Motivasyonları

Motivasyon, bireylerin belli bir yönde davranmasına yol açan, onu böyle bir davranışa iten, bir işi yapmaya istekli kılan iç durumunun harekete geçirilmesidir. Bireylerin belli bir işi yapabilmesi için gerekli olan çabanın ve enerjinin yaratılması işlemi, bireyleri istenilen nitelikte ve nicelikte görevini yapması için etkileme işlemi de motivasyon olarak tanımlanmaktadır (Güney, 2013). Motivasyon özellikle de insanlarla temas halinde çalışılan, alanda aktif rol alan kişilerde iş tatmini açısından önemli bir rol oynamaktadır. Her meslekte maddi tatminin yanı sıra manevi tatmin oluşması mesleki deformasyon riskinin azalması bakımından önem taşır. Araştırmaya katılan aile danışmanlarının, mesleği seçme ve yürütme konusundaki motivasyonlarına bakıldığında genelinde içsel motivasyon kaynaklarından beslendiğini söylememiz mümkündür. İçsel motivasyonda tatmin işin kendisinden kaynaklanmakta iken dışsal motivasyonda tatmin, maddi ve sözlü ödüller gibi dışsal bir aracıyla olmaktadır (Gagne ve Deci, 2005). İçsel motivasyon aile danışmanı ve danışmanlık süreci arasında gerçekleşmektedir, araştırmaya katılan bireylerde de içsel motivasyonun farklı yordayıcılarını görmek mümkündür. Araştırmaya katılan bazı katılımcılar özellikle de ailenin topluma olan etkisini vurgulamıştır. Ailenin öneminin açıklanması konusunda uzmanlar toplumsal zemini her daim tanımlamaların içine yerleştirmiştir.

Tablo 4.1. *Aile Danışmanlarının Mesleki Motivasyonlarına İlişkin Tema, Kodlar ve Frekans Değerleri*

Aile Danışmanlarının Mesleki Motivasyonları (Tema)	**Kaynak**	**Referans**	**Katılımcılar**
Kodlar	***1***	**22**	

Sağlıklı iletişim temellerini kurma	1	6	K3, K4, K6, K7, K12, K16
Aile ve çocuk ilişkilerini güçlendirme	1	5	K6, K10, K13, K15, K17
	1	4	
Aile dinamiklerini anlama ve sorunlara yardımcı olma	1	4	K5, K8, K12, K19
Ailede yaratılan değişimlerin uzun dönemde topluma etkisi			K1, K9, K11, K18
Aile bireyleri arası bağı güçlendirme/ bilinçlendirme	1	2	K14, K20
	1	1	K2
Sağlıklı çift ilişkileri			

Meslek motivasyonlarına ilişkin aile danışmanı katılımcıların görüşlerinden 6 kod 22 frekans elde edilmiştir. Aile danışmanı görüşlerinde en yüksek frekansa sahip kod, sağlıklı iletişim temellerini kurma *(f6)* olurken en düşük kod ise sağlıklı çift ilişkilerini motivasyon kaynağı olarak temellendirme *(f1)* kodudur. Bu konuya ilişkin katılımcı görüşlerinin bir kısmı aşağıda sunulmuştur.

Aile tanımına bakıldığında ilk Türk toplum bilimcilerden Gökalp'a göre aile, "içtimai müesseselerin en eskisi olan milletin dirlik ve birliğinin yegâne sağlayıcısı bir evlilik kurumudur" (Gökalp, 1978). Toplumun yapıtaşını aile oluşturmaktadır. Dolayısıyla toplumsal yapıdaki en temel işlevleri de aile üstlenmiştir. Birey toplum içinde bir statü ve role sahip olmasına rağmen gerçek kişiliğini ancak diğer bireylerle sosyal ilişkiler kurarak oluşturur. Bireye bu ortamı en iyi aile sağlar (Acar, 1990). Katılımcıların söylemleri açısından bakıldığında da aile için önemli ve toparlayıcı bir rol üstlenen aile

danışmanlarının birincil teması aile ile olsa da danışanları ile yarattıkları değişim tüm toplumu etkileyecek düzeydedir.

K4*; "Sağlıklı bireyler ve sağlıklı toplum için en önemli birimin aile olduğuna inanıyorum. Bu nedenle sağlıklı aile birliğinin sağlanması adına aile danışmanlığı hizmetinin çok önemli olduğunu düşünüyorum."*

K7; *"Aile içi ilişkilerin özellikle de eşler arası iletişimin çocukların psikolojisine ve hatta gelecekteki sosyal ilişkilerine yansıdığını düşünüyorum. Sağlıklı ilişkiler, sağlıklı ve bilinçli bir toplum için oldukça değerli mesleğimi yaparken en önemli motivasyon kaynağım budur."*

Görüşmenin katılımcılarından meslek hayatına pandemi sürecinin hayatımıza girmesi ile başlayan danışmanların özellikle değindiği nokta aile bireyleri arası sağlıklı iletişim olmuştur. Sürecin başlaması ile aile bireyleri yaşam alanlarında daha uzun zaman zarfında vakit geçirmeye başlamış; sosyalleşmenin en aza indirgenmesi ile aile kişinin tek sosyal iletişim ağı olarak değer kazanmıştır. Dolayısıyla kişiler süreç içerisinde aralarındaki kaliteli iletişime daha özenli yaklaşma ihtiyacı hissetmişlerdir. Aile danışmalarından aldıkları başvurulara göre özellikle pandemi bazında motivasyonunu yorumlayan K20'de bu durumu söylemleri desteklemektedir.

K14; *"Aile ile yapılan çalışmaların kişiler üzerinde fark yaratması benim motivasyonumu oluşturuyor. Özellikle de içinde bulunduğumuz bu dönemde ailelerin bilinçlendirilmesi hayatlarına dokunarak, değişim yaratıyor."*

K20*; "Aile bireyleri birbirleriyle en yakın temasta olan kişiler. Özellikle pandemi sürecinde aile bireyleri sosyal izolasyon karşısında daha çok bağlarına önem vermeye başladılar. Ailede kişiler arası bağları güçlendirme konusunun bu dönemde farklı ve özel bir anlamı olduğunu düşünüyorum sanıyorum danışmanlık yolunda attığım adımların dönemin başlangıcına gelmesinden de kaynaklı bir durum. Benim için aile danışmanlığı kişiler arası bağı kuvvetlendirmek ve sağlıklı hale getirmek demek. Ve yaptığı bu iş fazlasıyla anlamlı."*

4.2.Danışanların Katılımcılara Yönelttiği Sorular *ve* Sorularını Yanıtlarken Aile Danışmanlarının Göz önünde Bulundurduğu Hususlar

Aileler ile yapılan görüşmelerde dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Danışmanlar ve danışanlar oturumlarda belli kurallara liyakat etmek durumundadır. İlk görüşmelerde danışanlar için sınırları net biçimde çizilmiş bir çerçeve çizilir. Oturumlar danışanların getirdikleri problemlere ve konulara yöneliktir, soruların muhatabı hizmeti talep eden danışanlar olsa da bazen soruların yöneltildiği kişiler aile danışmanları olabilir. Katılımcıların tümü danışmanlık süreci boyunca kendilerine yönelik en az bir soruyla karşı karşıya kaldığını belirtmiştir.

Tablo 4.2. *Danışmanlık Sürecinde Aile Danışmanlarına Yönetilen Soruların İçeriğine Dair Tema, Kodlar ve Frekans Değerleri*

Danışmanlık Sürecinde Aile Danışmanlarına Yönetilen Soruların İçeriği (Tema)	**Kaynak**	**Referans**	**Katılımcılar**
Kodlar	***1***	**31**	
Medeni durum/İlişkiler	1	10	K1, K3, K8, K11, K12, K13, K14, K16, K17, K19
Eğitim ve Yetkinlik	1	6	K1, K2, K5, K14,K16, K20
Çocuk Sahibi Olma	1	6	K3, K17, K9, K10, K11, K12
Kendine Yöneltilen Soruları Aile Danışmanına yöneltme / Destek Arama	1	5	K2, K7, K14, K15, K18
Yaş	1	4	K1, K4, K6, K9

Danışmanlık sürecinde sorulan soruların içeriğine yönelik 5 kod 31 frekans elde edilmiştir. Katılımcıların bildirmiş olduğu cevaplar doğrultusunda en yüksek frekansa sahip kod *(f10)* medeni durum veya ilişkilere yönelik sorular olurken; en düşük frekansa sahip kod *(f4)* yaşa yönelik sorular olmuştur. Bu konuya dair katılımcı görüşleri soruları yanıtlarken katılımcıların göz önünde bulundurduğu hususlara değinildikten sonra birlikte sunulmuştur.

Aile danışmanları birbirinden bağımsız bu beş alanda yöneltilen sorulara verdikleri yanıtları etik ilkeler ve gizlilik ilkesi doğrultusunda cevapladığını dile getirerek; meslek etiğine olan özenin hem kendilerini hem de hizmet verdiği kişileri korumak adına olduğunu vurgulamıştır. Etik, insan davranışlarındaki doğru ve yanlış ayrımını, insan davranışlarının kabul görmüş kurallarını ve standartlarını içeren ahlak kavramıyla ilişkilidir (Jones, 2014). Etik ilkeleri, bütün sorunlara ilişkin yanıtların verildiği metinler olarak düşünmemek gerekir. Bu ilkeler, eylemin doğru ya da yanlılığının belirsiz olduğu durumlarda bireylere yol göstermelidir. Bununla birlikte etik ilkeler ile doğru davranışların teşvik edilmesi ve yanlı davranışlardan caydırılması için bazı parametrelerin oluşturulması amaçlanır (DeSensi ve Rosenberg, 1996). Etik ilke ve standartlar, psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışanların mesleki kimlik ve görevlerini açıklamayı, sorumluluk sınırlarını belirlemeyi kolaylaştırırlar. Bu ilkeler, psikolojik danışmanların mesleklerini icra ederken karşılaşabilecekleri sorunlu durumlarda onlara yol gösterecek ipucu davranışları göstermektedirler (Türk PDR-DER, 2000).

Katılımcılardan K14 sorulan sorulara yönelik deneyimlerini; *"Seansın başlarında eğitimime yönelik oluyor, ilerleyen seanslarda kişiler kendini açmaya başladıkça sorular daha kişiselleşebiliyor. Özellikle de kadın danışanlarım evlilik konusunda tüyo isteyerek bana sorular yöneltiyor. Ama genelde bunları mesleki kimliğime uygun olarak cevaplandırmaya çalışıyorum. Çünkü biz uzmanların da kendi ilişkilerinde çıkmazları ve sorunları olabiliyor önemli olan mesleki kimliğe uygun ve benimsenen yaklaşıma yönelik yürütebilmek bu da bizim profesyonel olduğumuzu kanıtlar niteliktedir. Nazik bir biçimde etik ilkeler doğrultusunda yalnızca ihtiyaç olan soruları merak gidermek için cevaplıyorum."* Şeklinde dile getirmiştir. Nitelikli bir danışmanlık hizmeti sunmak için etik dışı durumları önlemede net çizgiler belirlemeyi doğru bulan katılımcılardan K17; *"Eğitim başta olmak üzere kişisel bilgilerimi kapsayan sorular da sorarlar. Bu merak*

duygularını gidermeye yönelik ve kişiyle uzun zamandır görüşüldüğü takdirde kendilerini daha yakın hissetmek ve ilişkiyi samimileştirmek adına sorular sorarlar. Eğitim dışındaki soruları genelde cevaplamamaya özen gösteriyorum. Eğer fazlasıyla ısrarcı davranılıyorsa meslek kuralları çerçevesinde cevap vermeye özen gösteririm. Fakat genelde kişisel bilgilerime yönelik soru sorduklarında verilen ilk tepkinin, araya çizilen mesafenin oldukça değerli ve önemli olduğunu düşünüyorum. Kişiye karşı ne kadar kurallarımıza ve seans çerçevesine bağlı kalırsam o kadar aza indirgemiş oluyorum." Etik dışı durumları önleme mekanizmasını güçlü kılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler boyunca katılımcıların fikir ve uygulama birliğinde olduğu konu danışanların sorularına yönelik cevaplarda kullandıkları metotlar olmuştur. Bu soru meslek etiği standartını ve katılımcıların etiğe yaklaşımını belirleyici özellik taşımaktadır. Diğer bir ifade ile meslek etiğinin en önemli yararlarından bir dünyanın her yerinde aynı meslek çalışanlarının bu kurallara uygun davranmalarının gerekli olmasıdır (Aydın, 2003). Medeni durum ve kıdem derecesi fark etmeksizin katılımcılarının tümünün meslek etiğine yaraşır biçimde davrandığı gözlemlenmiştir.

Danışanlar tarafından yöneltilen soruların danışmanlık süreci içerisinde olağan kabul edildiğini, rahatsız edici bulunmadığı fakat soruluş biçimine ve sorulduğu zaman dilimine katılımcılar tarafından anlam yüklendiği saptanmıştır. Katılımcılar K7 bu durumu şu sözler ile anlatmıştır; *"Sürecin başında kendimi sorulabilecek sorulara karşın ve tabiki danışanların bilmeye hakkı olduğundan kendimi özet olarak tanıtırım. Eğitimimden ve yetkinlik sınırlarından bahsederim. Ama süreç içinde de sorular olur. Süreç içinde eş ile çalışırken 'Siz evli misiniz?'; çocuk ile çalışırken 'Sizin çocuğunuz var mı?' gibi kendilerine destek arayan, yalnız hissetmemek için ya da bazen anlama kapasitemizi sorgulamak için bu soruları soruyorlar. Sorulan sorular sorulduğu anda kalırsa süreci etkilemez fakat danışan bunu bir yordayıcı olarak kullanırsa ve diğer seanslara taşırsa süreç bundan ziyadesi ile olumsuz etkilenir. Sorulardan çoğunlukla rahatsız olmam fakat soruluş tarzı ve aktarım içeriği önemlidir."*

Danışmanlık alanında çalışan katılımcılar sorulan sorulara çok yönlü bakma eğilimindedir. Danışanın üstün yararını göz önünde bulundurmak nihai amacı olan danışmanlar için sorulan sorular yalnızca bir soru kalıbı olmaktan ziyade çıkarımlarda bulunmak için araç olma niteliği taşımaktadır. Kişinin görüşmeler sırasında sorduğu

sorunun bir gösterge olmasının yanı sıra soruyu sorduğu zamanlama da bireyi tanımada önem taşıyan bir noktadır.

4.3.Süreç İçerisinde Aile Danışmanlarının Kendini Yetkin Hissettiği Çalışma Konuları

Aile danışmanlarının yetkinlik sınırlarını en fazla sorguladığı yerlerden biri danışmanlık odasıdır. Aile danışmanları ile yapılan görüşmeler sonucunda verilen hizmetin kalitesi ile aile danışmanının yetkinlik sınırları arasında olumlu bir ilişki mevcut olduğu gözlemlenmiştir.

Katılımcılara bu doğrultuda yetkinliklerini arttırmak için aldığı eğitimler ve süreçte kendilerini yeterli hissettikleri çalışma konuları sorulmuştur. Meslekte kıdemli olan aile danışmanlarının ve yeni başlayan aile danışmanlarını cevaplarında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir.

Tablo 4.3. *Süreç İçerisinde Aile Danışmanlarının Kendini Yetkin Hissettiği Çalışma Konuları Dair Tema, Kodlar ve Frekans Değerleri*

Süreç İçerisinde Aile Danışmanlarının Kendini Yetkin Hissettiği Çalışma Konuları (Tema)	**Kaynak**	**Referans**	**Katılımcılar**
Kod	*1*	28	
Aile İçi İletişim ve Etkileşime Dayanan Problemlerin Çözüme Kavuşturulması	1	8	K1, K2, K4, K7, K9, K11, K12, K13

Aile ve Çocuk Arası Bağlar	1	7	K3, K4, K6, K10, K11, K13, K14
Eş/ Partnerler Arası Sorunların Çözümü	1	4	K2, K5, K14, K15
Aile Danışmanının Eğitim Aldığı Konular	1	4	K1, K16, K17, K20
Danışmanlık Sürecine Katılım	1	3	K9, K10, K19
Kadınların Evlilik ve İlişkilere Yükledikleri Anlam	1	1	K8
Cinsel Konular	1	1	K19

Tablo incelendiğinde aile danışmanlarının kendini yetkin hissettiği konulara ilişkin 7 kod, 28 frekans elde edilmiştir. Kodlar içerisinde en yüksek frekansa sahip olan *(f8)* aile içi iletişim ve etkileşime dayanan problemlerin çözümü iken; en düşük frekansa sahip kodlar *(f1)* cinsel konular ile birlikte kadınların evlilik ve ilişkilere yükledikleri anlam olmuştur. Bu konuya ilişkin katılımcı görüşlerinin bir kısmı aşağıda sunulmuştur.

Öyle ki kendini geliştirmek adına atılan adımlar ile yetkinliği genişleyen aile danışmanlarının danışanlara karşı yaklaşımları alınan eğitim ile kıyasla daha profesyoneldir.

Aile danışmanlarının bilgiye olan erişimleri ve bu bilgileri etkin biçimde kullanabilmeleri kuşku yok ki yetkinlik ile alakalıdır. Alınan eğitimleri kullanabilme yetisi de kişinin kendini yeterli hissetmesi kadar önemlidir. Başka bir ifade ile başarılı performanslar sergileyebilmek için, bilgi ve beceri yanında, bunları etkili bir biçimde kullanabilme gücü veren bireysel yetkinlik inançları da gerekmektedir (Bandura, 1993).

Bu nedenle aynı eğitim düzeyine sahip aile danışmanlığı ve eğitimi alanında yüksek lisans eğitimini tamamlayan katılımcıların benzer örgün ve teorik eğitim alt yapısına sahip olup farklı konularda kendini yetkin hissetmesi bireysel farklılıklardan meydana gelmektedir. Öğrenilen teorik bilginin pratikte ortaya konduğu danışmanlık odası ile ilgili katılımcıların fikrinin alınması bu ihtiyaçtan doğmuştur.

Şekil 4.1. Katılımcıların danışmanlık sürecinde kendini yetkin hissettiği konular

Bunun yanı sıra Şekil 4.1. incelendiğinde araştırmaya katılan aile danışmanlarının yetkinlik konusunda eğitim ve süpervizyona verdiği önemin fazla olduğu görülmüştür. Ailenin öyküsünü aldıktan ve genogramını çıkardıktan sonra danışmanlar kişiler arası problemlerin çözümüne katkı sağlamaktadır.

Verilen cevaplar doğrultusunda katılımcıların ailede kişilerarası iletişim bozukluklarına sıkça rastladıklarını ve bu problem çözümünde sürece katıldıklarını görmemiz mümkündür. Katılımcılardan K11 görüşmede bu durumu şu sözlerle dile getirmiştir; "*Özellikle ergen çocukların aile içi iletişime katılması ve katkı sağlaması konusunda kendimi yetkin hissediyorum. İnsanlar iletişim kurdukları sürece oluşan tüm problemlerin üstesinden konuşarak ve anlaşarak gelebilirler. Sağlıklı iletişim kurmanın ve sürdürmenin ailede en önemli becerilerden biri olduğunu düşünüyorum.*"

Mesleki gelişim hayat boyu devam eden bir süreçtir, hayatta var olan her şey değişime uğrar. Yıllar içinde meslek koşulları gibi danışmanlık sürecinin gidişatı da değişir. Her

dönemin kendi içinde farklı kariyer yönelimlerine ve kişisel gelişime ihtiyacının olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Bandura (1989)'ya göre; gelişim tek yönlü bir süreç değildir. İnsan kapasitesi, psikobiyolojik temellerde birçok farklılık gösterir. Görüşülen aile danışmanları için başta bahsettiğimiz gibi kendini geliştirme imkânını kullanmak en büyük önceliklerden olmuştur. Yetkinlik konusunda fikirlerini ailenin öznel normlarının dışında tutan aile danışmanları belirleyici faktör olarak kişisel gelişimlerini baz alma yatkınlığı göstermiştir.

K17; *"Eğitim aldığım alanlarda kendimi fazlasıyla yetkin hissediyorum. Kendimizi geliştirdiğimiz her alanda danışan zorlayıcı bir tablo çizmiyorsa mesleki başarıya ulaşmak ve yetkin hissetmek çoğu konuda mümkün diye düşünüyorum."*

K20; *"Kişiler arasında sorunların çözümünü kararlaştırmak konusunda kendimi yetkin hissediyorum. Bu aynı zamanda kendimi zenginleştirmek için aldığım eğitimlere bağlı. Çözüm odaklı terapi eğitimi almamın bu alanda rolü büyük bu yüzden kişi kendini sürekli olarak geliştirmeli ve dönüştürmeli. Alanımız sürekli değişim ve dönüşüme dayalı bir alan."*

Görüşmelerde katılımcılar kendi yetkinliklerine ithafen yorumlarda bulunmuştur, başka bir deyişle öz yeterlilikleri hakkında objektif bir bilgi vermişlerdir. Bandura'nın (1980) sosyal bilişsel kuram kapsamında bahsettiği gibi öz yetkinliğe ilişkin yargılar genel değildir ve kişiden kişiye değişen özel yargılamalardır.

4.4.Süreç İçerisinde Aile Danışmanlarının Çalışmakta Zorluk Yaşadığı Konular

Sürekli değişim ve dönüşüm içeren sosyal bilimler alanında da kişinin kendini geliştirmesi toplumun en küçük biriminden itibaren fark yaratmaktadır. Yetkinlik beklentisi, bireyin bir engel karşısında harcadığı çaba, düşünsel ve duygusal tepkilerden oluşan, eylem ve çevre seçimini belirleyen dinamik inançların bir bütünü olarak ele alınmaktadır (Lent, Brown & Hackett, 1994).

Tablo 4.4. *Süreç İçerisinde Aile Danışmanlarının Çalışmakta Zorluk Yaşadığı Konulara Dair Tema, Kodlar ve Frekans Değerleri*

Süreç İçerisinde Aile Danışmanlarının Çalışmakta Zorluk Yaşadığı Konular (Tema)	**Kaynak**	**Referans**	**Katılımcılar**
Kod	***1***	32	
Süreci Çabuk Sonlandırma Beklentisi	1	6	K1, K4, K11, K12, K16, K20
Aile Danışmanına Karşı Geliştirilen Tepkiler (Önyargı, Karşı aktarım, Üçgenleşme.)	1	5	K2, K5, K6, K10, K20,
Direnç Oluşturma	1	5	K6, K9, K10, K13, K17
Eksik/Yetersiz Bilgi Paylaşımı	1	4	K10, K14, K16, K17
Sürece Dahil Olmama	1	4	K4, K6, K15, K18
Aile İçi Şiddet Olgusu	1	4	K3, K8, K14, K15,
Aile Danışmanına Sır Niteliğinde Bilgi Paylaşımı/ Aldatma	1	3	K2, K7, K18
Cinsel Konular	1	1	K1, K3

Katılımcıların verdiği bilgiler doğrultusunda tabloya bakıldığında 8 kod, 32 frekans belirlenmiştir. Kodlar içinde en yüksek frekansa sahip kod *(f6)* süreci çabuk sonlandırma beklentisi olurken en düşük frekansa sahip kod *(f1)* cinsel konular olmuştur.

Diğer taraftan görüşme gerçekleştirilen danışmanlara bakılınca mesleki kıdem ve kişisel gelişim arttıkça süreç içinde yaşanan zorluklara maruz kalmanın azaldığı göze çarpmaktadır. Başka bir deyişle danışmanlık süreçlerinde deneyim kazanmak engelleri kaldırmada en önemli faktörlerden biridir. Öz yeterlilik kavramı, içerisinde yapılacak eylemin planlanması, bu eylem için gerekli becerilerin farkında olunması, bu becerilerin

örgütlenmesi ve karşılaşılabilecek olan zorluklardan elde edilecek kazançların gözden geçirilmesi gibi ögeleri barındırmaktadır (Yıldırım ve İlhan, 2010).

Danışmanın yaşadığı zorluklara yönelmesi ve o alana yönelmesi zorlukların iyi taraflarındandır. Parmak izleri gibi, her ailenin dinamikleri, yaşantıları ve danışmanlık almak istedikleri konu kendilerine özgüdür. Sahada çalışırken danışmanlık odasına taşınacak konular sınırsız kombinasyon içerir. Başarılı bir danışmanlık yalnızca danışmanların yetkin hissettikleri konularda değil aynı zamanda zor koşulları altında da becerilerini yerinde ve tutarlı biçimde kullanmalarına bağlıdır.

Eğitim kazanımlarında her öğrenci fırsat eşitliğinde öğrenim görse de danışmanlık süreçlerinde birbirinden farklı performanslar sergilemeleri kişisel yorum ve kullanma yetilerine bağlıdır. Aile danışmanlarında zorluklara yönelik farkındalık oluşturulması bu konuda atılacak önemli adımlardandır. Görüşmeler sırasında katılımcıların çalışmakta zorlandıkları konulara değinilmiştir.

Şekil 4.2. Katılımcıların danışmanlık süreci içerisinde çalışmakta zorlandığı konular

Yapılan görüşmelerde katılımcıların danışmanlık süreci içerisinde en az bir konuda zorlandığı saptanmıştır. En fazla karşı karşıya kalınan durumlardan biri danışanın direnç yaratmasıdır. Direnç, hem danışanı hem danışmanı fazlasıyla etkiler ve bazen

danışmanlık sürecinin sekteye uğramasına sebep olabilir. Danışanın direnç göstermesine birçok sebep vardır; günlük hayatta kullanılan savunma mekanizmaları, durumlara verilen tepkilerin danışmanda bir karşılığının olmaması kişide belirgin bir karşıtlık oluşturur. Bir başka ifadeyle direnç, danışmanlık sırasında danışanın gösterdiği, danışmanlığı terk etme, seanslara geç kalma, seanslarda uyuklama, danışanın tüm ifadelerine katılma ve gereksiz yere konuyu uzatma gibi müdahale sürecine karşı geliştirilen tüm davranışları ifade etmektedir (Keçe, 2017). Aile danışmanlarının süreçlerde en çok zorlandığı durumlardan biri de danışmanlık almayı reddeden aile bireyleridir. Çeşitli aile danışmanlığı yaklaşımları farklı teoriler üzerine kurulmuş olsa da hepsinin ortak paydalarından biri danışmanlık sürecine tam katılım sağlanmasıdır. Kişiler beklentileri doğrultusunda hizmet almak için gelirler, sorunların açığa çıkması ve problemlerin optimal sürede çözüme kavuşması gerçekçi beklentileridir.

K4; *"Aile bireylerinden yalnızca bir kişinin danışmanlık hizmeti için başvurup diğer aile üyelerinin sürece katılmama durumu süreç için zorlayıcı olmaktadır. Bunun dışında çift olarak gelindiği durumlarda da çiftlerden birinin sadece diğer kişinin zorlamasıyla katılıp üzerinde durulan konuyu problem olarak görmemesi de süreci uzatabilmektedir. Kişiler danışmanlık almak için geldiğinde kısa sürede çözüme ulaşmayı bekliyorlar, zaman ilerledikçe danışmanlığa olan inançları azalabiliyor."*

Sorunların çözüme kavuşturulmasında kişinin verdiği bilgiler büyük önem arz etmektedir. Katılımcılardan K16 bu konuda yaşadığı zorluğu, *"Kişilerin sorunlarını tam olarak anlatamaması ya da eksik ifade etmesi. Bu gidişatı fazlasıyla etkiliyor. Ve çözümlenmeye başladıkça farklı olaylar, farklı kişiler, olaylar zincirine katılıyor. Bu durumda da kişi bunu gerileme olarak görse de aslında danışmanlık yeni başlıyor. Her şeyin çabucak bitmesini istemeleri de üstümüze fazlasıyla yük yüklüyor zorlayıcı olabiliyor."* Sözleriyle dile getirmiştir.

Danışmanlık odasında katılımcıların zorlandığı konulardan bir diğeri de aldatma veya aile bireylerinin açığa çıkmasından endişe duyduğu bir konuyu danışman ile paylaşarak iş birliği içinde olma beklentisidir. Yükünü paylaşma hissi danışanı kısa bir süreliğine rahatlatsa da danışmanı zorlamaktadır. Katılımcılardan K6 çalışmakta en çok zorlandığı durumun bu kökenden kaynaklandığını belirtmiştir. *"Eşlerin birbirinden sakladığı durumları, bireysel görüşme sırasında ya da telefon yolu ile apar topar söylemeleri ve*

danışmanlık sürecinin seyrini değiştirmeleri. Ayrıca aile içi üçgenleşmeler çalışmakta en çok zorlandığım konulardır."

4.5.Medeni Durum Farklılığına (Bekar ve evli olmak üzere) Göre Aile Danışmanlarının Yaşadığı Zorluklar

Tezin konusuna uygun olarak meslekte çalışan aile danışmanlarına seanslarda yaşadığı zorluklar sorusunu daraltarak medeni durumdan kaynaklı yaşadıkları zorluklar sorulmuştur.

Tablo 4.5. *Medeni Durum Farklılığına (Bekar ve evli olmak üzere) Göre Aile Danışmanlarının Yaşadığı Zorluklara Dair Tema, Kodlar ve Frekans Değerleri*

Medeni Durum Farklılığına (Bekar ve evli olmak üzere) Göre Aile Danışmanlarının Yaşadığı Zorluklar (Tema)	**Kaynak**	**Referans**	**Katılımcılar**
Kod	***1***	**34**	
Özel Hayata İlişkin Sorular ile Karşı Karşıya Kalmak (Yaş, Medeni Durum, Memleket.)	1	13	K1, K2, K3, K4, K7, K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20
Danışmanlık Sürecine Direnç	1	7	K3, K6, K9, K10, K13, K19, K20
Tercihini Evli Aile Danışmanından Yana Yapma	1	7	K4, K5, K8, K15, K17, K19, K20

Danışmanlık Seanslarını Yarıda Kesme	1	4	K4, K15, K17, K20
Seansta Tartışma	1	3	K7, K11, K12

Tablo incelendiğinde 4.5.medeni durum farklılığına (bekar ve evli olmak üzere) göre Aile danışmanlarının yaşadığı zorluklara ilişkin 5 kod, 34 frekans oluşturulmuştur. En yüksek kod *(f13)* özel hayata ilişkin sorular ile karşı karşıya kalmak (Yaş, medeni durum, memleket.); en düşük kod ise *(f3)* seansta tartışma kodudur. Bu konuya ilişkin aile danışmanı katılımcıların fikirlerinin bir kısmı aşağıda sunulacaktır.

Bunun yanı sıra katılımcıların verdikleri bilgiler doğrultusunda danışmanlık sürecinde danışanların bireysel soruları ile yüz yüze kalmak oldukça beklenen ve doğal olarak kabul edilen durumdur. Katılımcılar eğitim ve yetkinlik hususunda sorulan soruları kişinin bilinçlenmesi açısından oldukça yerinde bulurken özel hayat hakkında yöneltilen sorulara daha temkinli yaklaşmak eğilimi içindedirler. Katılımcılardan K14 soruların danışmanlık sürecinin başında eğitime yönelik olduğunu fakat süreç ilerledikçe oluşan yakınlığa istinaden daha kişiselleştiğini aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir.

K14: "*Seansın başlarında eğitimime yönelik oluyor, ilerleyen seanslarda kişiler kendini açmaya başladıkça sorular daha kişiselleşebiliyor. Özellikle de kadın danışanlarım evlilik konusunda tüyo isteyerek bana sorular yöneltiyor. Ama genelde bunları mesleki kimliğime uygun olarak cevaplandırmaya çalışıyorum. Çünkü biz uzmanların da kendi ilişkilerinde çıkmazları ve sorunları olabiliyor önemli olan mesleki kimliğe uygun ve benimsenen yaklaşıma yönelik yürütebilmek bu da bizim profesyonel olduğumuzu kanıtlar nitelikte."*

Meslek profesyonelleri olarak aile danışmanları süreci ustalıkla ilerletmekte ve sınırlara uygun olarak soruları cevaplamaktadır. Sınırlar, her bir alt sistemin diğer sistemlerle olan etkileşimlerini belirleyen kurallardır. Sınırlar sayesinde alt sistemler bağımsızlığını koruyabilmektedir (Akün, 2013). Aile danışmanlığı hizmeti esnasında sınırların çizilmesi ve net çizgiler ile belirtilmesi kişi için öğretici bir nitelik taşımaktadır. Aile içinde de

kişilerin sınırlarını bilmesi ve bu sınırlara göre hareket etmesi kişiler arası etkileşimi sağlıklı hale getirmektedir. Danışman ve danışan arası görünmez sınırlar olması alınan hizmetin daha kaliteli olmasını sağlar. Belirgin sınırlar sağlıklı bir biçimde sistemi ve alt sistemlerini diğer sistemlerden ayırır. Belirgin sınırlara sahip aileler ve aile üyeleri kendi kararlarını verebilir ve sağlıklı bir biçimde iletişim kurabilirler (Nadir, 2013).

Katılımcıların tümü danışmanlık süreci esnasında kendisine yöneltilen sorular olduğunu dile getirmiştir. Soru sorma ihtiyacının bazen kişinin koalisyon kurma ihtiyacından bazen de merak güdüsünden kaynaklandığını ifade etmişlerdir.

K7; "*Süreç içinde eş ile çalışırken 'Siz evli misiniz?'; çocuk ile çalışırken 'Sizin çocuğunuz var mı?' gibi kendilerine destek arayan, yalnız hissetmemek için ya da bazen anlama kapasitemizi sorgulamak için bu soruları soruyorlar. Öncelikle mesleki etik ilkeler daha sonra danışana vereceğim danışmanlık hizmetinin medeni durumumla ya da çocuk sahibi olmamla bağlantılı olmadığını söyleme gereksinimi duyarım.*"

K11; "*Erişimleri olan bilgilerin dışında ki bunlar internet üzerinden rahatlıkla bulabilecekleri bilgilerdir. Medeni durumu ve çocuk sahibi olup olmadığımı sorarlar. Bunun yanında memleketime yönelik sorular da olur. Sorulan sorulardan genel olarak rahatsız olmam. Lakin sorular kişisel bir direnç geliştirme sonucu sorulmuşsa bu beni fazlasıyla rahatsız eder.*"

K11 tarafından bahsedilen direnç, danışmanlık sırasında danışanın gösterdiği, danışmanlığı terk etme, seanslara geç kalma, seanslarda uyuklama, danışanın tüm ifadelerine katılma ve gereksiz yere konuyu uzatma gibi müdahale sürecine karşı geliştirilen tüm davranışları ifade etmektedir (Keçe, 2017). Bu doğrultuda danışmana yöneltilen soruların kişinin seansta odağı aile danışmanına çevirme isteğinden kaynaklandığını söylememiz mümkündür.

4.6.Aile Danışmanların Mesleki ve Kişisel Gelişimlerini Sağlamada Önünde Olan Engeller ve Engellerin Kaldırılması

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler neticesinde aile danışmanlığı eğitiminin yanı sıra kendini geliştirmek için alan eğitimlerine yönelen ve süpervizyon desteği ile devam eden katılımcılar ile aile danışmanlığı eğitimi ile sınırlı kalan katılımcılar arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Kendine gelişim fırsatı tanıyan ve alan yaratan aile danışmanları,

danışmanlık yaptığı dönemlerde danışanların yönlendirdiği sorulara ve getirdiği konulara daha profesyonelce yaklaşmaktadır.

Tablo 4. 6. *Aile Danışmanların Mesleki ve Kişisel Gelişimlerini Sağlamada Önünde Olan Engeller İlişkin Tema, Kodlar ve Frekans Değerleri*

Aile Danışmanların Mesleki ve Kişisel Gelişimlerini Sağlamada Önünde Olan Engeller (Tema)	**Kaynak**	**Referans**	**Katılımcılar**
Kod	***1***	**25**	
Aile Danışmanından Kaynaklanan Engeller (Teorik Eğitimi Pratiğe Dökemede Güçlük, İkincil Eğitim ve Süpervizyona Başvurmama.)	1	**15**	K1, K2, K4, K6, K7, K8, K10, K12, K13, K14, K15, K17, K18, K19
Danışandan Kaynaklanana Engeller (Sorulan Sorular, Danışmanlık Sürecini Olumsuz Etkileyen Faktörler.)	1	10	K1, K3, K4, K5, K9, K10, K11, K16, K19, K20

Tablo 4.7. incelendiğinde aile danışmanların mesleki ve kişisel gelişimlerini sağlamada önünde olan engellere ilişkin 2 kod, 25 frekans elde edilmiştir. Edinilen 2 kod içinden yüksek frekansa sahip kod *(f15)* aile danışmanından kaynaklanan engeller olurken düşük frekansa sahip kod *(f10*) danışandan kaynaklanan engellerdir. Buradan da çıkarımda bulunacağımız üzere yaşanan aksaklıklar taraf fark etmeksizin aile danışmanın gelişimine katkı sağlaması gerekliliği ile yorumlanıyor. Aile danışmanları aldıkları eğitim ve destek ile önündeki engelleri kaldırma arasında pozitif bir ilişki olduğunu söylememiz mümkündür.

Diğer bir deyişle aile danışmanlarının önündeki engellerin kaldırılmasında yaşam boyu eğitim ve gelişim yüksek önem taşır. Yüksek motivasyon ile "Aile danışmanlığı ve eğitimi" programlarına ilgi gösteren, aile danışmanlarında meslek yaşamında karşılaştıkları engeller motivasyonunu düşürmek yerine yeni bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Engeller karşısında umutsuzluğa kapılmaksızın, kendini geliştirme yönünde girişimlerde bulunan katılımcıların mesleki ve kişisel gelişimleri durumdan olumlu etkilenmektedir.

K8 *"Aile odaklı çalışan bir kurumda psikologluk yaparken seanslar içerisinde bazı konularda danışanları anlayamadığı fark ettim ve her şer böyle başladı aile danışmanlığı eğitimi veren okulları araştırmaya başladım, aileleri daha yakından tanıma ve anlama fırsatı bulmak için bu alanda eğitim almak istiyordum. Halen kişinin verdiği emek ile hizmetin doğru orantılı olduğu kanısındayım ve kendi gelişimime devam ediyorum."*

Engelin çıkış noktası fark etmeksizin aile danışmanları engellerin kaldırılması için kendi birikimine odaklanmalıdır. Akran süpervizörlüğü de engellerin kaldırılması için efektif biçimde yararlanılabilecek faktörlerin başında gelir. Araştırmalar, danışmanlık yapan kişinin süpervizyonu ile yürütülen aile danışma uygulamasının mesleki kimlik katkısına olan pozitif etkisinden sıklıkla söz etmektedir. Kuramsal derslerin yanı sıra uygulama safhasına yönelik kazanımlar danışmanlık becerilerinin kazandırılmasına ve engellerin minimalize edilmesine olumlu etki edecektir.

4.7.Danışmanlık Süreci İçinde Medeni Durumun Etkilediği Faktörlerin Varlığı

Her bireyin erken yaşam deneyimleri doğrultusunda kendisi, yaşamı, diğer bireyler ve dünya hakkındaki çıkarımlarının sonucu olarak oluşturduğu yaşam stili de bu sosyal bağlam içerisinde gelişmektedir (Manaster ve Corsini, 1982). Her bir aile üyesi, aile içerisinde kendi oluşturdukları yaşam stiline göre davranmakta ve böylece dinamik bir aile sisteminin oluşmasına katkı sağlamaktadır (Carlson ve Robey, 2011). Dolayısıyla kendi aile sistemlerini kurmasalar da her aile danışmanı farklı dinamiklere sahip ailelere mensup olarak doğmuştur ve farklı yaşam stillerinde yetiştirilmiştir. Danışmanlık süreci içerisinde medeni durumun etkilediği faktörlere bakıldığı takdirde katılımcılar bu konuda farklı görüşlere sahiplerdir.

4.7. *Danışmanlık Sürecinde Medeni Durumun Etkilediği Faktörlere İlişkin Tema, Kod ve Frekans Değerleri*

Danışmanlık Sürecinde Medeni Durumun Etkilediği Faktörler (Tema)	**Kaynak**	**Referans**	**Katılımcılar**
Kod	*1*	21	
Medeni durumdan etkilenen faktör bulunmadığı	1	11	K1, K2, K4, K6, K7, K12, K13, K14, K15, K16, K19
Evli danışanları anlamanın kolaylaştırma	1	5	K5, K9, K10, K11, K20
Çocuk sahibi danışanlara fikir sunmayı kolaylaştırma	1	3	K8, K9, K20
Empati kurma	1	2	K3, K17

Tablo incelendiğinde katılımcıların bu konuya ilişkin görüşleri 4 kod ve 21 frekans elde edilmiştir. Yine aile danışmanlarının görüşlerine istinaden en yüksek frekans *(f11)* ile danışmanlık sürecinde medeni durumun etkilediği faktör olurken; en düşük frekans *(f2)* ile medeni durum benzerliğinin empati kurmayı kolaylaştırdığı yönünde olmuştur. Bu konuda katılımcı görüşlerinin bir kısmına aşağıda yer verilmiştir.

Aile danışmanlarının tamamı medeni durum ile yetkinlik düzeyi ayrımını net olarak yapsa ve ilintili bulmasa da çalışmanın konusu aile olduğu için evli ve çocuk sahibi olmanın düşünce sistemlerinin alt yapısını anlamada yararlı olabileceğinin düşünenler de vardır.

Bu düşünceye sahip K9 bu konuya yönelik fikrini "*Bazı konularda özellikle çocuklu ailelerde, ergen çocukları olan ailelerde evli danışmanların daha iyi anlayabileceğini düşünüyorum fakat medeni durumun kişinin yetkinliğini etkilediğini düşünmüyorum. Yalnızca anlayışla alakalı olabilir."* Sözleri ile dile getirmiştir. Bu durum danışmanlık

süreçlerinde empatinin kurulmasını kolaylaştırıcı bir faktör olarak düşünülebilir. Empati, aile danışanın aile üyeleriyle destekleyici, saygı içeren ve sıcak bir iletişim kurma biçimidir. Danışanın ne anlatmak istediğini anlama ve anladığını karşı tarafa iletebilmesidir. Empatik iletişim kurulmasında içerik yansıtma tekniği kolaylaştırıcı bir işleve sahiptir (Ögel, 2009). Aile danışmanlığı teorik eğitimi sırasında danışana yaklaşımda kolaylaştırıcı bir köprü olarak görülen empatiyi aile danışmanları durumsal bir yakınlık olarak yorumladığı takdirde medeni durumun önem kazandığını söylememiz mümkündür.

Katılımcılardan K19 ise görüşmede verdiği cevaba göre evli ve çocuk sahibi olmanın danışmanlık süreci içinde önemli bir konumda olmadığını dile getirmiştir.

K19: "*Özellikle görüşme yaptığım kişiler evli ve çocuk sahibi ise bu soruyu yöneltiyorlar ve hayatın zorluklarından bu noktadan dem vuruyorlar. Evlilik durumu ve çocuk sahibi olmama yönelik sorular yöneltiyorlar kısaca. Kişilere evli olmasam da çocuk sahibi olmasam da onları anlayabileceğim izlenimi oluşturmak için bu bağlamda cevaplar veriyorum. Onları anlamam için kesinlikle bir evlilik ya da çocuk sahibi olmam gerekmediğini vurgulayarak söylüyorum. Dürüstlük ve yetkinlik konularını göz önünde bulunduruyorum. Bazen cevaplar karşımdaki kişide hayal kırıklığı yaratabiliyor. Çünkü anlaşılmadıklarını düşünüyorlar eğer bunu bana yansıtırsalar rahatsız olurum fakat tarafımdan anlaşılacağı düşüncesi olursa görüşmeler gayet rahat geçiyor.*"

Başarılı bir süreç için danışmanlık becerileri; kişiye demografik yönlerden benzerlik bulundurmaktan daha üstün bir yarar sağlamaktadır. Müdahale konusunda ustalaşan aile danışmanları toplumun en köklü kurumu olan aileye optimal sürede yüksek yararda bulunmayı gözetmektedir. Aile danışmanlığında sahaya çıkmadan verilen teorik eğitimi anlamlı kılan faktörlerden biri de mesleki becerilerin kazandırılmasını deneyimler aracılığı ile ortaya koymasıdır.

4.8.Aile Danışmanlarının Deneyimlerine Göre Sürecin Medeni Durum ile Bağlantısı

Katılımcıların deneyimleri ışığında beyanlarının en kıymetli olduğu hususlardan biri de mesleğin medeni durum ile bağlantısıdır. Türkiye'de evlenme yaşının geçmiş yıllara nazaran genç yetişkinliğin son dönemlerine ilerlemiş olması aile danışmanlığında mesleğinin ilk yıllarını yaşayan profesyonellerin bekâr olması sistemini doğrulamaktadır.

Tablo 4.8. *Aile Danışmanlarının Deneyimlerine Göre Sürecin Bağlı Olduğu Faktörler*

Aile Danışmanlarının Deneyimlerine Göre Sürecin Bağlı Olduğu Durumlar (Tema)	**Kaynak**	**Referans**	**Katılımcılar**
Kod	*1*	24	
Alınan Eğitim/ Teorik Eğitim	1	11	K1, K2, K3, K4, K6, K7, K11, K12, K16, K17, K18
Mesleki Gelişim İçin Alınan İkincil Eğitimler	1	7	K3, K4, K8, K12, K14, K15, K17
Danışanlar ile İletişim Sorunları Yaşanmaması	1	3	K9, K13, K19
Danışan Beklentileri	1	2	K16, K20
Medeni Durum	1	1	K5

Bu konuya ilişkin 5 kod ve 24 frekans elde edilmiştir. Aile danışmanı görüşleri içerisinde en yüksek frekansa sahip kod *(f11)* alınan eğitim ve eğitimin teorik kısmı; En düşük frekansa sahip kod *(f1)* medeni durum faktörü olmuştur. Bu konuya ilişkin olarak katılımcı görüşlerinin bir kısmı aşağıda verilmiştir.

Aile danışmanlığının konusu baz alındığında da aile kurumuyla yakından ilgilenen kişilerin aile birliği hakkında düşünceleri danışanlar tarafından önem arz etmektedir. Bu faktörler göz önünde bulundurulduğunda medeni durum demografik bilgiler arasından ayrılan bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Araştırmaya katılan tüm katılımcılar aile danışmanlığı sürecindeki başarının medeni durum ile bağlantılı olmadığını savunmaktadır. Aile danışmanlığı mesleğini metaforik olarak insanlar ile yakın temasta sahada çalışan başka meslek dalı ile anlatım güçlendirme yoluna başvuran K3 meslek hayatına medeni durumu bekar iken başlayıp ilerleyen süreçte evlilik birliği kuran katılımcılardandır.

K3; "*Danışmanlık sürecine bekarken başlamıştım ve danışanlar benimle görüşürken tereddüt etmediler. Bu sürecin danışman açısından farklı olabileceğini düşünüyorum. Evli ve çocuk sahibi olmak ister istemez daha fazla deneyim getiriyor ve karşılaşılabilecek çözümlere daha pratik çözüm yolları üretmek açısından avantaj olabilir. Fakat bu kesinlikle gerek koşul değildir zira bir diş hekiminin tedavide bulunabilmesi için dişinin ağrıması gerekmediği gibi danışmanların da yeterli eğitimi aldıktan sonra danışanla aynı koşullara sahip olmaması onu anlayıp yardımcı olabilmesine engel değildir."*

Aile danışmanlarından K5 diğer katılımcılardan farklı cevap vererek medeni durumun bir faktör olduğunu dile getirmiş fakat başarıyı etkilemediğini danışan görüşü doğrultusunda bu şekilde bir yorumlama yaptığını ifade etmiştir. K5; *"Evet, düşünüyorum. Danışanlar bu şekilde düşünüyorlar. Danışmanlar ise bu durumun medeni durumla alakalı olmadığını düşünüyorlar. Ben de danışman olmadan önce başarı ile bağlantılı olduğunu düşünürdüm fakat gördüm ki başarıyı belirleyen medeni durum değil."*

Diğer yandan önemli bir çoğunluk ailelere verilen danışmanlık hizmetini katılımcılar alınan eğitim ve kişinin mesleki gelişim faktörlerine bağlama eğilimindedir.

K13; "*Medeni durumla bağlantılı olduğunu düşünmüyorum. Çocuk sahibi olmadan önce de işimi gayet anlayarak yürütebiliyordum. Şuanda da değişen ya da dönüşen bir durum olmadı. Verilen hizmet kişinin eğitimine, alandaki gelişmeleri yakından takip etmesi ile alakalıdır."*

K20; *"Danışanların kişisel tercihlerine saygı duyuyorum neticede herkes istediği şartlarda hizmet alma hakkına sahip fakat aile danışmanlığının medeni durumla ilintili olduğunu düşünmüyorum. Evli olmasa da insanlar belirli aile sistemlerinin içine doğuyor, yaşam boyunca akrabalık birliği dâhil olmak üzere bir çok aileyi yakından gözlemleme fırsatı buluyor. Anne baba arası ilişkileri incelemesi çift ilişkilerine dair bir edinimi oluyor; kardeş 0ilişkilerinin varlığı da keza böyle hatta kendi ergenlik sürecini gözden geçirmesi bile aileye birliğine yönelik bir deneyiminin olduğunun kanıtıdır. Evli bile olsa bu tamamen her konuda sonsuz bir yakınlık sunmuyor; ailelerin kendine ait hikâyeleri adeta parmak izi gibi sonsuz kombinasyon içeriyor."*

Araştırmanın en önemli amaçlarından olan değişken medeni durum parametresi yarı yapılandırılmış görüşmeler süresinde farklı yönleriyle hazırlanan sorularda katılımcılara yöneltilmiştir. Aile danışmanlığı hizmeti esnasında medeni duruma yönelik soruların evli

ve bekâr fark etmeksizin tüm katılımcılarda sorgulandığı saptanmıştır. Katılımcıların düşünce sistemlerinde mesleki deneyimlerine dayanarak verdiği cevaplarca verilen hizmet kalitesi ile medeni durum arasında bir bağlantı saptanmamıştır. Bunun yanı sıra evli ve bekâr aile danışmanlarının arasında medeni durumun etkilediği faktörler hususunda anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Medeni durumu evli olan aynı zamanda çocuk sahibi aile danışmanlarının bu iki demografik özelliğinden danışmanlık sürecinde yararlandığı görülürken; medeni durumu bekâr aile danışmanlarında aksi bir durum söz konusu olup hayata yönelik deneyimlerinden ziyade mesleki deneyimlerinin ön planda olduğu bulunan sonuçlar arasındadır. Ülkemizde son yıllarda aile danışmanlığı alanına olan yüksek ilgi saygın bir meslek kazandırmanın sonucunda doğmuştur. Katılımcıların görüşmelerde verdiği cevaplara istinaden eğitim veren kurumların teorik ve kuramsal anlatımdaki başarısı aile danışmanlığı mesleğinde karşılaşılan engelleri aşmada önemli bir yol gösterici olmuştur. Teori eğitimlerini pratikte hayata geçiren aile danışmanları çeşitli kaynaklardan doğan zorluklara maruz kalsa da kişisel gelişim ve meslek etiği bertaraf etmede çıkar bir yol olarak görülmektedir. Mesleki tatmin ve motivasyonun tüm katılımcıların yaşadığı sorunları aşmasında katkı sağladığı gözlemlenmiştir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Araştırma bulgularınca medeni durum ve mesleki başarı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Aile danışmanlığı mesleğinde empati kurma yeteneğini evlilik ve çocuk ile bağdaştırmayan, evlilik birliği kurmamış olsa da herkesin bir aile sisteminin içine doğduğunu ve kendi ailesi içinde hem yaşanan sorunları görme fırsatı hem de ebeveynleri arasındaki ilişki ile romantik ilişkilere hâkimiyeti olduğunu söyleyen katılımcıların bu tezi birçok araştırma ile aynı doğrultudadır. Aile olgusu, hiçbir şey için değilse bile, kişisel olarak ilginç bir olgudur. Herkes ya geçmişte bir aileye ait olmuştur, ya şimdi kendi ailesini kurmuştur veya gelecekte bir ailesi olup olmayacağı konusu üzerine düşünmüştür. Aile olgusu, yakınlık, çatışma, cinsellik, şiddet, özellik, ortaklık, sevgi, sömürü, korku, umut gibi insan gerçeklerinin bir arada yaşandığı bir insan birliği olduğu için merak uyandırmaktadır (Gülerce, 2007). Her bireyin bir aile dinamiğinin içine doğduğunu anlatan Gülerce'nin araştırması ile doğrudan örtüştüğü gözlemlenmektedir. Aile danışmanlığı ailelerin karşılaştıkları sorunların çözümü için birden fazla kuram ve teknikten yararlanan bir meslektir. Bu araştırmaya katılan aile danışmanlarının da neredeyse tamamına yakını danışmanlık sürecinde bir terapi tekniği ya da kuramdan yararlandıklarını belirtmiştir (Timur, 1972). 20. Yüzyılın sonlarında Timur'un aileler üzerine gerçekleştirdiği çalışmanın sonuçları da araştırmaların çoğuyla ve bu araştırma ile aynı doğrultudadır. Bu yönüyle zaman içinde aileler ile ilgili yorumlamaların aynı seyrettiğini söyleyebiliriz.

Tıp doktorları düşünüldüğünde kişilerin hastalıklarını, kendi hastalık öykülerinden değil, aldıkları tıp ihtisasından yola çıkarak tanı, tedavi ile iyileştirirler. Bu durum danışmanlık ile uyuşmaktadır. Aile danışmaları da evlilik içinde ve çocuk sahibi olsalar da yaşanan sorunlar özgecildir ve aile sistemlerine göre uygun kuramlar seçilerek tanımlama sonrasında çözüm sağlanır. Bu durumda aile danışmanları da yola kendi deneyimlerinden değil de aldıkları eğitimler ve yaklaşımlar ile çıkmaktadır. Bozkurt Karalı'nın aile danışmanları üzerinde gerçekleştirdiği nicel desende tasarlanmış çalışmanın da sonuçları bu durumu doğrular. Aile danışmanlığı ailelerin karşılaştıkları sorunların çözümü için birden fazla kuram ve teknikten yararlanan bir meslektir.

Bu araştırmaya katılan aile danışmanlarının da neredeyse tamamına yakını danışmanlık sürecinde bir terapi tekniği ya da kuramdan yararlandıklarını belirtmiştir (Bozkurt Karalı,2019). Araştırma deseni değişse de aile danışmanları üzerinde yapılan bu iki araştırmanın sonuçlarının birbiriyle uyumlu olduğu saptanmıştır.

5.2.Sonuç

Nitel araştırma yöntemi ve betimsel fenomenolojik desen ile yürütülen bu araştırma ile aile danışmanlarının kendi deneyimlerinden hareket ederek aile danışmanlığı medeni duruma göre incelenmiş ve aile danışmanı olmayı oluşturan temel bileşenler ortaya konarak derinlemesine şekilde alıntılardan yararlanarak betimlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın demografik verilerine göre aile danışmanlarının büyük bir kısmının mesleki deneyimlerinin 2 yıl ve altında olduğu gözlenmiştir. Bu bulgudan hareketle aile danışmanlığının temelleri yakın bir gelecekte atılan ve yakın geçmişte revaçta gördüğümüz bir meslek olduğu sonucuna ulaşmamız mümkündür. Katılımcılar arasında aile danışmanlarının büyük kısmının bekar olması Türkiye'de eğitim ve iş hayatına katılan kadınlar ve her iki cinsiyette de yüksek tahsil nedeniyle evlenme yaşının ötelendiği bilgisini doğrulayan sonuçlardandır. Katılımcıların tamamı yüksek lisans mezuniyeti bulunduğunu dile getirmiştir ve katılımcıların yarısından fazlasının yüksek öğrenimi "Aile Danışmanlığı ve Eğitimi" alanındadır. Katılımcıların tamamının eğitim seviyesinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum aile danışmanlığı alanında söz sahibi olan uzmanların gelişimlerine önem verdiklerini aynı zamanda aile danışmanlığı yüksek lisans programlarına ilginin yüksek olduğunu kanıtlamaktadır. Aile danışmanlığını alanında uzmanlaşan katılımcıların önemli bir çoğunluk psikoloji başta olmak üzere sosyoloji, çocuk gelişimi, sosyal hizmetler, psikolojik danışmanlık ve rehberlik ve insan kaynakları yöneticiliği alanlarından olduğu görülmüştür. Özellikle sosyal bilimler alanından ilginin yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Katılımcıların tamamı aile danışmanlığı ve medeni hal arasında bağ olmadığı görüşünde birleşmişlerdir. Bunun yanında aile doyumu açısından bakıldığında evli ve çocuk sahibi katılımcıların mesleki süreç içerisinde kullandığı empati kurabilme yetisini medeni duruma bağlama eğilimleri olduğu gözlemlenmiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu meslek hayatı boyunca en az bir kez özel hayatları ile ilgili bir soru ile karşı karşıya kaldığını belirtmiştir. Soruların içeriği eğitim, yetkinlik

düzeyleri, yaş, medeni durum ve çocuk sahibi olmak gibi demografik bilgilere yöneliktir. Süreçte yöneltilen sorular ve danışmanlık sürecinin başarısı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Aksine sorular ile aile danışmanlarının mesleki zorlukları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Sorulardan rahatsız olduğunu dile getiren aile danışmanları mesleki süreçte daha çok zorlandıklarını dile getirmişledir.

Araştırmanın bulgularına göre danışmanlık oturumları boyunca karşılaşılan danışanlardan gelen sorular sürecin doğal bir getirisi olarak kabul edilmektedir. Bunun yanında aile danışmanlarının kişisel sınırlarını ihlal etmedikçe, direnç geliştirme neticesinde sorulmadıkça, soruluş biçimi rahatsız edici biçimde(ses tonu, mimikler vb.) sorulardan rahatsız olmadığı görülmüştür. Bununla beraber katılımcıların tümü özel hayatları ile ilgili yöneltilen soruları geçiştirme ve sürecin kişiye ait olduğunu hatırlatma ya da etik kuralar çerçevesinde gizlilik ilkesine göre yanıtlama ikilisinden birine yöneldiği saptanmıştır. Buna göre etik ilkeler ile olumlu sonuçlar arası pozitif bir bağ olduğu saptanmıştır.

Deneyim ve aile danışmanlığı sürecinde yaşanan zorluk arasında ilişkiye bakıldığı takdirde meslekte kıdem süresi arttıkça yaşanan zorlukta azalma gözlemlenmiştir. Dolayısıyla bu ikili arasında ters orantılı bir bağlantı olduğunu söylememiz mümkündür.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun aile danışmanlığı eğitimlerinin dışında eğitim/ler aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Aile danışmanlığı dışında en az bir eğitim ve/veya süpervizyon aldığını belirten seçeneklerinden en az birini aldığını dile getiren katılımcılar ile öz yeterlilik arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Aynı şekilde eğitim ve süpervizyon aldığını belirten katılımcılar ve yetkinlik düzeyleri arasında olumlu yönde bir ilişkiye rastlanmıştır.

Katılımcıların ifadelerinden hareketle aile danışmanı olmaya yönelik içsel ve dışsal birçok motivasyon kaynağı ortaya konmuş. Aile danışmanlarının tümünde mesleğe derinlemesine bağlı olmasını sağlayan en az bir motivasyon kaynağı gözlemlenmiştir. Bu motivasyon kaynakları toplumun zeminini oluşturan aile olmasından, çocuklar ile çalışmaya kadar birçok farklı alandan sağlanmıştır.

Yapılan bu nitel araştırma ile aile danışmanlarının tamamına yakınının danışmanlık süreçlerinde zorlandıkları en az bir konunun olduğu görülmüştür. Konular incelendiğinde

aldatma, bireysel görüşmelerde sır paylaşma, direnç, karşı aktarım, aile üyelerinden birinin danışmanlığı reddetmesi olarak karşımıza çıkmıştır.

Aile danışmanlarının mesleki süreç boyunca yaşadığı zorluklar incelendiğinde ikincil bir eğitime başvuran ve süpervizyon alan katılımcıların başa çıkma stratejileri açısından daha yeterli olduğu ve olumsuzluklardan daha az etkilendiği saptanmıştır. Aile danışmanlarının gelişmişlik düzeyi arttıkça yaşanan zorluklarda azalmanın olduğu açıkça gözlemlenmiştir.

Aile danışmanlarının çoğunluğu danışmanlık sürecinde kendisini en yetkin hissettiği konunun iletişim olduğu belirlenmiştir. Bu sonucu aile danışmanlarının seanslar sırasında en fazla karşılaştığı konunun iletişim problemleri olması savı doğrulamaktadır. Katılımcılar sıklıkla karşılaştıkları bu problemin çözümü konusunda ustalaşmıştır. Bu bağlamda problemlerin görülme sıklığı ve çözme konusundaki yetkinlik arasında doğru orantılı bir ilişki olduğunu söylememiz mümkündür. İlk sırada olan iletişim konusunu sırasıyla çocuk/ergenlerle ilgili konular, danışanlara farkındalık kazandırma/çözüm geliştirmelerine yardımcı olma, çiftler/eşler arası ilişkilere yönelik sorunları çözüme kavuşturma, pandemi koşullarında aile üyeleri arası kaynaştırma, bireysel sorunları çözüme kavuşturarak aile içi sorunların derinine inme, ebeveynlik becerileri kazandırma, boşanma konuları, psikoeğitim ve köken ailelerden gelen sorunların çözümü takip etmektedir.

Araştırmanın neticesinde evli ve bekâr katılımcıların süreç içerisinde yaşadığı zorluklar açısından anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Farklılıklara bakıldığı takdirde bekâr katılımcılara yönelik özel hayatı içeren sorular birin üzerinde iken evli katılımcılarda bu soruların daha az ve meraktan ziyade yaşam deneyimlerine yönelik sorulduğu saptanmıştır. Medeni durumun hizmet kalitesi ile arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Bekâr ve evli aile danışmanlarında algılanan hizmet kalitesi eğitim ve yetkinlik ile ilişkilendirilmiştir. Çocuk sahibi olma ve aile danışmanlığı hizmeti sunma arasında anlamlı bir ilişkiye çalışma boyunca rastlanmamıştır. Meslekte yaşanan zorluklar tüm demografik özellikler bağlamında incelendiğinde kadın ve erkek danışanlar arasında deneyimlere dayalı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların söylemleri danışanlarına verdikleri değeri anlama açısından önemli bir yer tutmaktadır fakat bu araştırmanın deseni nedeniyle danışanlar açısından da genelleme yapılması mümkün değildir. Araştırmanın danışanların bakış açısına bağlı olan kısmımın da incelenmesi önerilmektedir. Aynı zamanda bu araştırmadan elde edilen bulguların, aile danışmanlığına ya da danışanlara yönelik yapılacak ölçek geliştirme çabaları ve ardıl çalışmalar için teorik bir zemin oluşturacağı düşünülmektedir.

5.3.Öneriler

Araştırmada aile danışmanlarının mesleki deneyimleri, becerileri ve süreç içerisinde yaşadıkları zorluklara kendi deneyimleri aracılığıyla değinilmiştir. Tüm bunlar doğrultusunda aşağıda maddeler halinde belirtilecek önerilerin sunulmasının aile danışmanlığına değer katacağı düşünülmektedir.

1) Literatür araştırmalarının ve üzerinde konuşulan bu çalışmanın sonucu neticesinde aile danışmanlığı mesleğinin Türk toplumu için yeni bir olgu niteliğinde olduğu anlaşılmıştır. Özellikle aile terapistliği ile sıkça karıştırılan aile danışmanlığı mesleğinin geleceği açısından iki ayrı branşın ana hatlarıyla ve net çizgilerle birbirinden ayrılması ve ailelerin seçimlerini bilinçli bir şekilde yapmalarının önünün açılması meslek açısından önemli bir adım olacaktır. Böylelikle hem aile danışmanlığına gelen ailelerin beklentileri belirlenmiş olacak hem de seçimi yapan danışanların doğru karar verme mekanizması güçlendirilecektir.
2) Aile danışmanları için meclis kararınca çıkarılmış meslek yasası, alan ihlalinin yapıldığı ve sıkça istismar edilen terapi/danışmanlık alanları için öncelik tanınan ilk durum olmalıdır. Toplumun temellerinin aile olduğunu ülkemizde aile üzerine yapılmış tüm araştırmalar desteklemektedir. Toplumun kalitesini belirleyen temel yapıtaşına verilecek hizmetin kalitesi de en az aileler kadar önem taşımaktadır.
3) Yüksek lisans öğrenimi ve kurumlarca verilen eğitim ülkemizde aile danışmanı kapasitesini arttırmaktadır. Tüm aile danışmanlarının fikir birliği içinde olduğu konulardan biri meslek örgütü ya da derneği açılarak meslektaşların tek bir kolda birleştirilmesi fikridir. Böylelikle mesleğin sınırların tek bir elden çizilmesi sağlanacak ve Türkiye'de aile danışmanlığı resmi bir kurum tarafından standartlara bağlanarak güçlendirilecektir.

4) Farklı kişilik yapılanmalarından meydana gelen ailelerde adaptasyon sürecinden, kriz dönemlerinden kaynaklı küçükten büyüğe birçok sorun bulunmaktadır. Bu da demek oluyor ki ışıkları yanan her hanenin içinde bir sorun olması hayat kadar gerçekçi bir olasılıktır. Bu doğrultuda aile danışmanlığı hizmeti toplumun her kesimince ulaşılabilir olmalıdır. Danışmanlık hizmeti talep eden topluluklara bakıldığında yüksek sosyoekonomik gelir grubuna mensup olduğu araştırmalarca kanıtlanmıştır. Düşük sosyoekonomik gelir gruplarında aile içi şiddet olgusunun daha yoğun olduğu baz alınarak erişim kolaylaştırılmalıdır. Bunun için ise devlet eliyle kurulan aile danışmanlığı merkezi sayıları arttırılmalı, ailelere bilgilendirilmeler sosyokültürel seviyelerine uygun biçimde yapılarak teşvik edici politika izlenmelidir.
5) Devlet "Aile danışmanlığı ve eğitimi" sertifika programı veren kurumların eğitim kalitesini kontrol etmelidir. Kısa sürede verilen aile danışmanı unvanı sindirilememiş bilgilere, özümsenememiş etik kurallara ve bunlar sonucunda başarısız danışmanlık hikâyelerine sebep olabilir. Bundan dolayı aile danışmanlığı sertifikasına sahip olmak için verilen eğitimlerde saat belirlemesine gidilebilir ya da eğitimi alan uzmanlar bir sınava tabii tutulabilir. Uygulama anlamında seçeneklere eklemeler yapılabilir.
6) Alanyazın incelemesi sonucunda aile danışmanlarına yönelik gerçekleştirilen nicel ve nitel desende tasarlanmış araştırmaların yetersiz olduğu saptanmıştır. Bu alanda yapılan çalışmaların sınırlılıklarını oluşturan dezavantajlardan biri de karşılaştırma yapma fırsatının az olmasıdır. Aile danışmanlığının derinlemesine incelenmesi açısından demografik özelliklere ve eğitimlere yönelik karşılaştırmalar başta olmak üzere araştırmalara yönelmenin mesleğin irdelenmesi açısından önem arz ettiği düşünülmektedir. Aynı zamanda nitel desende tasarlanan bu çalışmanın daha geniş kitlelere yönelik nicel biçimde tasarlanarak ilerletilmesi ve farklı demografik konular bağlamında incelenmesinin alanyazına değerli katkıları olacaktır.
7) Yapılan bu araştırma ile medeni durum bakımından incelenen aile danışmanlığı dışında danışmanlık usulüyle çalışan psikolojik danışman, psikolog, psikiyatrist, sosyolog, sosyal hizmetler uzmanı gibi mesleklerde de medeni durum bakımından inceleyen araştırmalarda yetersizlik olduğu gözlemlenmiştir. Bu meslek

gruplarının da incelemelerini bu doğrultuda yapmasının yeni kapılar aralayacağı düşünülmektedir.

8) Bu çalışmanın sonunda danışmanlık süreci içerisinde yetkinlik düzeyi arttıkça danışmanların süreç içerisinde yaşanan olumsuzluklardan daha az etkilendiği ortaya konmuştur. Bu açıdan aile danışmanlarının mezun oldukları yüksek lisans programı ya da almaya hak kazandıkları sertifikalar ile sınırlı kalmaması gerektiği alan eğitimlerinden ve akran süpervizyonluğundan yararlanması gerektiği düşünülmektedir. Alınan eğitimler ve süpervizyon sonucunda yetkinlik düzeyi artan danışmanların kendi süreçleri açısından zorluk içinde olma ihtimali azalacaktır. Aynı zamanda günden güne gelişen ve değişime uğrayan bu alanda güncel bilgiler aile danışmanları tarafından takip edilmelidir.
9) Aile danışmanlığı mesleğinin kendine ait bir derneği bulunmadığından farklı psikolojik danışmanlık ya da psikoloji alanlarının etik kuralları çerçevesinde aile terapisi yorumlarına dayanarak etik kuralları uyguladığı görülmüştür. Bu açıdan bir dernek kurulması sonrasında eylem planında ilk sırada yer alması gerekenlerden biri aile danışmanlığı etik kurallarının belirlenmesi ve kitapçık şeklinde yayımlanması olmalıdır.
10) Aile danışmanlığı yüksek lisans programı haricinde sertifika programlarında da aile danışmanı unvanına kavuşacak kişiye kuramsal çerçeveler tamamıyla anlatılmalı ve aile danışmanı aydınlatılmalıdır. Aynı zamanda yüksek lisans programı ve üniversitelerin sertifika programında olduğu gibi sertifika programı verilen tüm kurumlarda teorik eğitim sonrasında süpervizyon verilmeli ve hatta tüm kurumlarda mesleğin ilk yılında zorunlu kılınmalıdır.

KAYNAKÇA

Acar, A. (1990). *Türk aile yapısı ve Kızılcahamam aile yapısı üzerine bir araştırma.* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ağdemir, S. (1991). Aile ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *1*(1).

Akıncı, Ş. (2004). Medeni Kanun'da kadın ve aile. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *8*(2).

Aktaş, A. M. (2013). *Ben ve ailem*. Konya: Atlas Akademi.

Akün, E. (2013). Yapısal aile sistemleri kuramı bağlamında ergenlik döneminde aile yapısı ve ergenlik dönemi sorunları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53(1), 85-116.

Algan, T. (2016). Aile danışmanlığı uygulaması: Dünü, bugünü ve yarını. *Journal of the Human & Social Science Researches*, 5(7).

Arslan, D. A. ve Arslan, G. (2015). Kırsal Türkiye'de, geçmişten geleceğe kadın, evlilik ve aile. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 629-635.

Aslan, M. ve Doğan, S. (2020). Dışsal motivasyon, içsel motivasyon ve performans etkileşimine kuramsal bir bakış. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, *11*(26), 291-301.

Aydın, İ. (2003). *Eğitim ve öğretimde etik.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, *84*(2), 191.

Bandura, A. & McClelland, D.C. (1977). *Sosyal öğrenme teorisi*. Prentice Hall: Englewood Cliffs.

Bandura, A. (1983). Self-efficacy determinants of anticipated fears and calamities. *Journal of Personality and Social Psychology*, *45*(2), 464.

Bandura, A. (1986). The explanatory and predictive scope of self-efficacy theory. *Journal of social and clinical psychology*, *4*(3), 359-373.

Barker, P. ve Chang, J. (2013). *Temel aile terapisi*. United Kingdom: Wiley-Blackwell.

Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *4*(8), 101-129.

Bozkurt Karalı, M. N. (2019). *Aile danışmanlarının danışmanlık süreçleri, becerileri, karşılaştıkları sorunlar ve öz-yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Burç, P. E. (2018). Evlilik ve aile olguları üzerinden gündelik hayata sosyo-kültürel bir bakış. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *5*(13), 135-141.

Broderick, P. & Weston, C. (2009). Family therapy with a depressed adolescent. *Psychiatry (Edgmont)*, *6*(1), 32.

Camadan, F. (2018). Psikolojik danışmanın yaşadığı çatışma: etik ikilem. *Sakarya University Journal of Education*, *8*(1), 76-94.

Carlson, J. D. & Robey, P. A. (2011). An ıntegrative adlerian approach to family counseling. *Journal of Individual Psychology*, *67*(3).

Cormier, S., Nurius, P. S. & Osborn, C. J. (2003). Interviewing and change strategies for helpers: fundamental skills and cognitive. *Behavioral Interventions*.

Croarkin, P., Berg, J. & Spira, J. (2003). Informed consent for psychotherapy: A look at therapists' understanding, opinions, and practices. *American Journal of Psychotherapy*, *57*(3), 384-400.

Çiftçi, Ö. (2007). *Yaşadıkları, şiddet nedeniyle sığınma evlerine başvuran kadınların umutsuzluk, depresyon ve üreme sağlığı durumlarının değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çoban, A. İ. ve Özbesler, C. (2009). Türkiye'de aileye yönelik sosyal politika ve hizmetler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *18*(18), 31-42.

Coşkuner, S. (2013). *Akademisyenlerin iş ve aile karakteristiklerinin evlilik, aile ve yaşam tatmini ile ilişkisi: İş ve aile çatışmasının aracı rolü*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dallos, R. & Draper, R. (2012). *Aile terapisine giriş: Sistemik teori ve uygulama*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Demirbilek, M. (2016). Aile danışmanlığı: Bir uygulama örneği. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*. *10*(2), 109-120.

Dökmen, Ü. (2004). *İletişim çatışmaları ve empati.* İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Duman, N. (2001). Aileye yönelik hizmetler içinde aile tedavisinin önemi. *Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumu, Ankara*.

Duyan, V. (2010). Sosyal hizmet temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri. *Ankara Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Dergisi*, 263- 290.

Emmanuel, A. O. & Collins, A. (2016). Relationship between occupational stress and demographic variables: A study of employees in a commercial bank in Ghana. *Current Journal of Applied Science and Technology*, 1-9.

Erdentuğ, A. (1991). *Çeşitli insan topluluklarında aile tipleri, aile yazıları.* Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Yayınları.

Erdoğan, P. (2021). İş tatmininin örgütsel stres algısına etkisi: cinsiyet ve medeni durumun düzenleyici rolü. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (45), 223-235.

Erel, O. & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: a meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, *118*(1), 108.

Eşkisu, M., Haspolat, N. K. ve Ağırkan, M. (2020). Psikolojik danışman adaylarının kariyer kararı yetkinlik ve mesleki sonuç beklentilerinin geliştirilmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, *16*(31), 4186-4209.

Fışıloğlu, H. (1992). Lisansüstü öğrencilerinin evlilik uyumu. *Psikoloji Dergisi*, *7*(28), 16-23.

Sigmund, F. (1920). Psikanaliz için genel bir giriş. *Sinir ve Ruh Hastalıkları Dergisi*, *52* (6), 548-549.

Gagné, M. & Deci, E. L. (2005). Self-determination theory and work motivation. *Journal of Organizational behavior*, *26*(4), 331-362.

Gehart, D. (2017). *Aile terapisi yeterliklerinde uzmanlaşma: kuramlara ve klinik vaka belgelendirmelerine uygun bir yaklaşım.* Ankara: Pegem Akademi.

Gerçek Kişiler ve Özel Hukuk Tüzel Kişileri İle Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılacak Aile Danışma Merkezleri Hakkında Yönetmelik. (2009. 25 Şubat*). Resmi Gazete* (Sayı: 27152). Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr/ eskiler/2009/02/20090225-4.htm

Gençcan, Ö. U. (2015). *4721 sayılı Türk Medeni Kanunu yorumu*. Ankara:Yetkin Yayınları.

Gladding, S. T. (2012). *Aile terapisi tarihi, kuram ve uygulamaları.* Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.

Gottman, J.M. (1988). The roles of conflict engagement, escalation and avoidance in marital interaction: a longitudinal view of five types of couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology.*

Gökalp, Z. (1976). *Makaleler*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Gökkaya, S. C. ve Nazlı, S. Gelişimsel odaklı aile danışmanlığı süreci: olgu sunumu. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, *2*(1), 29-52.

Gökmen, A. (2001). *Evli eşlerin birbirlerine yönelik kontrolcülük ve bağımlılık algılarının evlilik doyumu üzerindeki etkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Greeff A.P. , Hildegarde L. & Malherbe, A. (2001). Intimacy and marital satisfaction in spouses. *Journal of Sex &Marital Therapy*, *27*(3), 247-257.

Gülerce, A. (2007). *Dönüşümsel aile modeli ve Türkiye'de ailelerin psikolojik örüntüleri*. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Güney, S. (2015). *Davranış bilimleri*. Ankara: Nobel Yayınları.

Gümüştekin, G. E. ve Gültekin, F. (2009). Stres kaynaklarının kariyer yönetimine etkileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *23*(2), 147-158.

Güven, N. (2005). *İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumu ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hackney, H. (1973). Goal setting: Maximizing the reinforcing effects of progress. *The School Counselor*, *20*(3), 176-181.

Halat, M. I., & Hovardaoğlu, S. (2010). The relations between the attachment styles, causality and responsibility attributions and loneliness of the married couples in the context of the investment model. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (5), 2332-2337.

Hong, S. M. & Giannakopoulos, E. (1994). The relationship of satisfaction with life to personality characteristics. *The Journal of Psychology*, 128(5), 547-558.

İşcan, Ö. F. ve Sayın, U. (2010). Örgütsel adalet, iş tatmini ve örgütsel güven arasındaki ilişki. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(4), 195-216.

Jones, R. N. (2014). *Uygulamalı danışmanlık ve yardım becerileri.* Ankara: Nobel Yayınları.

Kaçar, M. (2018). *Flört süresinin eş seçme önceliklerine ilişkisinin incelenmesi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). *İnsan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş*. İstanbul: Evrim Basım.

Kavak, A. K. (2018). *Evlilik birliğinin korunması*. Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Keçe, C. (2017). Psikoterapide direnç. Erişim adresi: https://cemkece.com.tr/m-psikoterapide-direnc.html

Kejriwal, A. (2019). A comparative analysis of organizational role stress among the private and public sector bank officials in Jorhat. *Journal of Management. 6*(3).

Kır İ. (2006). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *10*(36), 381-404.

Kongar, E. (1970). Türkiye'de aile: yapısı, evrimi ve bürokratik örgütlerle ilişkileri. *Amme İdaresi Dergisi*, *3*(2), 58-83.

Koşar, D. (2019). Öğretmenlerin mesleki deneyimlerinin incelenmesi: Öğretmen olmanın anlamına ilişkin fenomenolojik bir çalışma. *Journal of History Culture and Art Research*, *8*(2), 333-346.

Kuzgun, Y. (1991). *Rehberlik ve psikolojik danışma.* Ankara: ÖSYM Yayınları.

Locke, E. A. (1973). What is job satisfaction? Organizational behavior and human performance. *Motivation in Work Organizations*, 4(4), 309-336.

Maçkalı, Z. (2014). Ruhsal bozukluklarda bilgilendirilmiş onam ve onam verme kapasitesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, *6*(3), 227-242.

Madsen, W. C. (2009). Collaborative helping: A practice framework for family-centered services. *Family process*, *48*(1), 103-116.

Manaster, G. J. & Corsini, R. J. (1982). *Individual psychology: Theory and practice*. IL: Fe Peacock.

Möller, A. T. & Van Zyl, P. D. (1991). Relationship beliefs, interpersonal perception and marital adjustment. *Journal of clinical psychology*, *47*(1), 28-33.

Nadir, U. (2013). Aile danışmanlığı eğitimlerinde popüler filmlerin kullanımı ve yapısal aile terapisi kuramı ile Dalgaların Prensi filminin analizi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, *24*(1), 129-144.

Nazlı, S. (2016). *Aile danışmanlığı.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Newman, D. M. (2013). *Sosyoloji: Günlük yaşamın mimarisini keşfetmek.* Ankara: Nobel Yayınları.

Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.

Özkan, Y.ve Kılıç, E. (2013). Ailenin psiko-sosyal destek ihtiyacını karşılamada yeni bir model önerisi: Aile sağlığı merkezlerinde aile psiko-sosyal destek birimi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *7*(30), 25-44.

Özpehlivan, M. (2018). İş tatmini: Kavramsal gelişimi, bireysel ve örgütsel etkileri, yararları ve sonuçları. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *2*(2), 43-70.

Peterson, R. & Green, S. (2009). Families first-keys to successful family functioning communication.*Virginia Cooperative Extension*.

Pincus, L. & Dare, C. (1978). *Secrets in the family*. London: Pantheon.

Polama, M. M. (1993). *Çağdaş sosyoloji kuramları*. Ankara: Gündoğan Yayınları.

Pope KS & Vasquez M.J.T. (2001). *Ethics in psychotherapy and counseling: A practical guide.* San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Raymond, J. C. & Danny, W. (2012*). Modern psikoterapiler.* İstanbul: Kaknüs Yayınları, 636-640.

Recepoğlu, E. ve Tümlü, G. Ü. (2015). Üniversite akademik personelinin mesleki ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *23*(4), 1851-1868.

Rosen-Grandon, J. R., Myers, J. E., & Hattie, J. A. (2004). The relationship between marital characteristics, marital interaction processes, and marital satisfaction. *Journal of counseling & Development*, 82(1), 58-68.

Sayın, Ö. (1990). *Aile sosyolojisi.* İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Seven, M. A. ve Engin, A. O. (2007). Türkiye'de kadının eğitimi alanındaki eşitsizlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *9*(1), 177-188.

Sharpley, C. F. & Ridgway, I. R. (1993). An evaluation of the effectiveness of self-efficacy as a predictor of trainees counselling skills performance. *British Journal of Guidance & Counselling*, *21*(1), 73-81.

Shulman, L. (1984). *The skills of helping.* Italy: Peacock Publishers.

Sokolski, D.M. & Hendrick, S.S. (1999). Marital satisfaction. *American Journal of Family Therapy*, 26(1), 39-49.

Somekh, B. & Lewin, C.(2005). *Research methods in the social sciences*. England: Sage Publications.

Sommers-Flanagan, J. & Sommers-Flanagan, R. (2016). *Klinik görüşme: Psikolojik değerlendirme esasları.* İstanbul: İthaki Yayınları.

Sperry, L. (2007). *The ethical and professional practice of counseling and psychotherapy*. Pearson Education.

Süleymanov, A. (2009). Çağdaş Türk toplumlarında aile ve evlilik ilişkileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *17*(17), 7-17.

Şabanova, A. (2017). *Aile danışmanlığı alanında çalışan uzmanların bu alana ilişkin görüş ve önerileri.* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tezcan, M. (2000). *Türk ailesi antropolojisi*. İstanbul: İmge Kitabevi.

Thleman, A.A & Daile, W. P. (1992). Family preservantion services of measurement and assesment of risk, national council. *Journal on Family Relations,* 186-191.

Timur, S. (1982). Türkiye'de aile yapısının belirleyicileri. *Türk Toplumunda Kadın Dergisi,* 117-132.

Tönbül, Ö. (2019). Aile danışmanlığı sürecinde ve kuramlarında amaç oluşturma. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1) ,76-95.

Turgut, M. (Ed.). (2006). *Aile yapısı araştırması.* Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları. 2-32.

Türkdoğan, O. (2002). *Osmanlı'dan günümüze Türk toplum yapısı*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Derneği (2000). *PDR alanında çalışanlar için etik kurallar.* Ankara: PDR yayınları.

Uluocak, Ö. G. ve Bulut, I. (2011). Aile terapilerinin feminist teori açısından incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *24*(24), 9-24.

Üncü, S. Y. (2007). *Duygusal zeka ve evlilik doyumu ilişkisi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Üstündağ, A. (2015). Yapısal aile danışmanlığı ve bir olgu örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 33.

Voydanoff, P. (2004). The effects of work demands and resources and work-tofamily conflict and facilitation. *Journal of Marriage and Family*, 66 (2), 398- 412.

Voydanoff, P. (2008). *A conceptual model of the work-family interface*. In Handbook of work-family integration. 37-55.

Yaman, H. ve Akdeniz, M. (2011). Sistemik aile hekimliği. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 15(2), 77-80.

Yıldırım, A. ve Simsek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, F. ve İlhan, İ. Ö. (2010). Genel öz yeterlilik ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, *21*(4), 301-308.

Zafer, A. B. (2013). Cumhuriyet ile birlikte değişen Türk aile yapısı ve kadının durumu. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *14*(24), 121-134.

EKLER

Ek 1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu çalışma alanda önemli rol oynayan aile danışmanlarının, danışmanlık sürecine ışık tutmak bunun yanı sıra süreç içinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerinin alınması ve medeni durum ile arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla Doç. Dr. Hanifi Parlar danışmanlığında İstanbul Ticaret Üniversitesi Aile Danışmanlığı ve Eğitimi tezli yüksek lisans öğrencisi Büşra Yiğit tarafından yürütülmektedir. Yaklaşık 20 dakika süren yarı yapılandırılmış görüşmelere katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Cevaplarınız kimlik bilgileriniz gizli tutulmak kaydıyla yalnızca bilimsel yayınlarda kullanılacaktır. Araştırmaya katılımınız için şimdiden teşekkür ederim.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

ONAYLIYORUM. ☐

Ek 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Bu araştırma İstanbul Ticaret Üniversitesi İnsan ve Toplum Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Hanifi Parlar danışmanlığında, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi yüksek lisans öğrencisi Büşra Yiğit tarafından yürütülmektedir. Çalışmanın amacı aile danışmanlarının danışmanlık süreci ve süreç içinde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşlerinin alınması ve bu bilgiler doğrultusunda bir analiz yapılmasıdır. Vereceğiniz yanıtlar sadece bilimsel araştırma için kullanılacak olup, gizli tutulacaktır.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Demografik Bilgiler

1. Cinsiyetinizi belirtiniz.
   Kadın ( ) Erkek ( )

2. Yaşınız nedir?

3. Medeni durumunuzu belirtiniz. Bekâr( ) Evli( )

4. Çocuğunuz var mı? Cevabınız ‘var’ ise çocuk sayısını belirtiniz.

5. Hangi bölümden mezun oldunuz?

6. Lisansüstü eğitiminiz var mı? (Mezun olduğunuz veya halen devam ettiğiniz.) Cevabınız ‘var’ ise hangi alanda olduğunu belirtiniz.

7. Aile Danışmanlığı eğitiminiz var mı?.....Cevabınız ‘var’ ise;

   Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Yüksek Lisans Programı(Tezli/Tezsiz) ( )
   Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Sertifikasyon Programı ( )

Nereden aldığınızı belirtiniz……

8. Ne kadar süredir aile danışmanlığı hizmeti veriyorsunuz? (Yıl ve ay olarak belirtiniz.)

9. Aile danışmanlığı sizin için ne anlam ifade ediyor? Bu alanda çalışma konusunda motivasyonunuz nedir?

10. Aile danışmanlığı hizmeti için aldığınız eğitim dışında yetkinlik sınırlarınızı arttırmak için aldığınız bir eğitim(kuram, terapi yaklaşımı vb.) oldu mu?

11. Danışanlar ile çalışırken en çok zorlandığınız konular nelerdir? Açıklayınız

12. Danışanlar ile çalışırken kendinizi en yetkin hissettiğiniz konular nedir? Açıklayınız.

13. Danışanlarınız süreç esnasında size yönelik kişisel bilgilerinizi kapsayan sorular sorar mı?

14. Cevabınız ‘Evet’ ise bu sorular neye yöneliktir?

15. Yöneltilen kişisel sorulara cevap verirken göz önünde bulundurduğunuz ilkeleriniz nelerdir?

16. Sorulan sorular danışmanlık sürecini nasıl etkiler? Sorulardan rahatsız olur musunuz?

17. Aile danışmanlığı hizmeti alırken, danışanların evli aile danışmanlarına yöneldiğini düşünüyor musunuz? Böyle bir durumla karşılaştınız mı?

18. Aile danışmanlığı hizmetinin, medeni durumla bağlantılı olduğunu düşünüyor musunuz?